

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและ
สังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.เมธี กรองแก้ว

คณะผู้ศึกษา

รศ.พิทักษ์สิทธิ์	นายะภูติ
รศ.ไพฑูรย์	คัชมาตย์
รศ.ดร.สมศักดิ์	ศรีสันติสุข
ผศ.เพียรศักดิ์	ภักดี

คณะผู้ดำเนินการศึกษา

รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว ที่ปรึกษา
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ หัวหน้าโครงการ
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ไพฑูรย์ ถังมาดย์ นักวิจัย
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข นักวิจัย
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.เพ็ญศรีศักดิ์ ภัคดี นักวิจัย
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ของการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Socio-economic study of the ultra-poor households in the Northeast) จุดประสงค์ของการศึกษาเรื่องนี้ก็เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนที่สุดหรือที่ยากจนดักดาน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะให้รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปแก้ปัญหาต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามออกไปสอบถามครัวเรือนตัวอย่างรวมกัน 350 ตัวอย่างใน 70 หมู่บ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเก็บตัวอย่างได้ทำในช่วงต้นเดือนพฤษภาคมถึงต้นเดือนมิถุนายน 2542 โดยจังหวัดตัวอย่าง ได้แก่ สุรินทร์ ยโสธร มุกดาหาร และชัยภูมิ ซึ่งสุ่มเลือกตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ ในการสำรวจภาคสนามได้ใช้ นักศึกษาสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร จำนวน 8 คน หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จได้ตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อความสมบูรณ์ทันทีในท้องที่ แล้วนำกลับมาวิเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะนักวิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นเมธีวิจัยอาวุโสของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้คำปรึกษามาตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งจัดสรรเงินทุนให้ จนทำให้งานครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้คณะนักวิจัยใคร่ขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้กรุณาจัดสรรงบประมาณให้ ตลอดจนคณะเกษตรศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านที่อำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลต่าง ๆ จนทำให้การศึกษานี้เสร็จสมบูรณ์

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการศึกษาปัญหาที่แท้จริงของคนที่ยากจนดักดาน อันจะนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่จะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดที่สุด แต่คำถามที่ใช้สอบถามก็ไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกด้าน และอาจจะไม่สามารถตอบคำถามได้ในบางเรื่อง ซึ่งก็คงจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาต่อไป

คณะนักวิจัย

มิถุนายน 2543

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.4 ระยะเวลาในการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการศึกษา	3
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดที่ทำการศึกษา.....	12
2.1 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	13
2.1.1 สภาพภูมิศาสตร์	13
2.1.2 สภาพภูมิอากาศ.....	13
2.1.3 ลักษณะดินและการใช้ที่ดิน	14
2.1.4 แหล่งน้ำ	14
2.1.5 ป่าไม้	15
2.1.6 ประชากร.....	15
2.1.7 สภาพเศรษฐกิจ.....	15
2.1.8 สภาพสังคม	17
2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ทำการศึกษา	19
2.2.1 จังหวัดสุรินทร์.....	19
2.2.2 จังหวัดยโสธร	22
2.2.3 จังหวัดมุกดาหาร	25
2.2.4 จังหวัดชัยภูมิ	28
2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา.....	31
2.3.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป.....	31
2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน.....	32
2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน	32
2.3.4 สุขภาพอนามัย.....	33
2.3.5 การศึกษา.....	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.6 การบริการขั้นพื้นฐาน.....	35
2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน	38
2.3.8 จำนวนคนดกงานในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ	38
2.4 สรุป.....	39
บทที่ 3 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	73
3.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน	73
3.2 โครงสร้างประชากร	73
3.3 อัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ	74
3.4 การศึกษา.....	75
3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	75
3.5.1 อาชีพหลัก	75
3.5.2 อาชีพรอง.....	75
3.5.3 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ.....	76
3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี	76
3.7 การทำงานรับจ้าง.....	76
3.8 การย้ายถิ่น	77
3.8.1 อัตราการย้ายถิ่น.....	77
3.8.2 ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น แหล่งที่ไปอยู่ และอาชีพที่ไปทำ.....	77
3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน.....	78
3.10 การวางแผนครอบครัว.....	78
3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร	78
3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง	79
3.13 ลักษณะส้วม	79
3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย	79
3.15 การถือครองที่ดิน.....	80
3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน	81
3.17 การทำการเกษตร.....	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.17.1 การปลูกพืช	81
3.17.2 การเลี้ยงสัตว์.....	82
3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้.....	82
3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย.....	83
3.20 รายได้สุทธิ	83
3.21 หนี้สิน	84
3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	85
3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ	85
3.23.1 การอบรมวิชาชีพ.....	85
3.23.2 เงินช่วยเหลือ	85
3.23.3 วัสดุอุปกรณ์การเกษตร.....	86
3.23.4 คำแนะนำในการประกอบอาชีพ.....	86
3.23.5 การทำบัตรประกันสุขภาพ.....	86
3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต	86
3.24.1 ถนน	87
3.24.2 น้ำดื่ม.....	87
3.24.3 น้ำใช้.....	87
3.24.4 ไฟฟ้า.....	87
3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร.....	87
3.26 การใช้เวลาว่าง.....	88
3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน.....	88
3.28 ปัญหาของครัวเรือนยากจน	89
3.28.1 ปัญหาทั่วไป	89
3.28.2 ปัญหาในการทำการเกษตร.....	89
3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร.....	90
3.29.1 เพศกับอาชีพหลัก.....	90
3.29.2 เพศกับระดับการศึกษา	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.29.3 เพศกับประเภทของงานรับจ้าง	90
3.29.4 เพศกับสถานที่ทำงานรับจ้าง	91
3.29.5 อาชีพหลักและอายุ	91
3.29.6 เพศและการเคลื่อนย้ายแรงงาน	91
3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน	91
3.31 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน	92
3.32 สรุป	96
บทที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	141
4.1 ลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	141
4.2 ประวัติของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	142
4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับญาติพี่น้อง	143
4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับชุมชน	143
4.5 การเปรียบเทียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับเพื่อนบ้าน ...	144
4.6 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในอนาคต 5 ปีข้างหน้า	144
4.7 สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนยากจนดักดาน	145
4.8 การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	
ในหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่ยากจนที่สุดในจังหวัดที่ทำการศึกษา	146
4.8.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน	146
4.8.2 โครงสร้างประชากร	146
4.8.3 การศึกษา	146
4.8.4 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	147
4.8.5 การทำงานรับจ้าง	147
4.8.6 การย้ายถิ่น	148
4.8.7 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน	148
4.8.8 การวางแผนครอบครัว	148
4.8.9 จำนวนบุตร และอัตราการตายของบุตร	149
4.8.10 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง	149

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.8.11 ลักษณะส้วม	149
4.8.12 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย	149
4.8.13 การถือครองที่ดิน	150
4.8.14 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน	150
4.8.15 การทำการเกษตร	151
4.8.16 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้	152
4.8.17 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย	152
4.8.18 รายได้สุทธิ	153
4.8.19 หนี้สิน	153
4.8.20 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	154
4.8.21 ความช่วยเหลือที่ได้รับ	154
4.8.22 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต	155
4.8.23 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร	156
4.8.24 การใช้เวลาว่าง	156
4.8.25 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน	156
4.8.26 ปัญหาของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	157
4.9 สรุป	158
4.9.1 ผลการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	158
4.9.2 ผลการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน ในเชิงปริมาณ	158
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	193
5.1 บทสรุป	193
5.1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ทำการศึกษา	193
5.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง	194
5.1.3 การศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน	197
5.1.4 สรุปสาเหตุของความยากจน	197

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2 ข้อเสนอแนะ	199
5.2.1 นโยบายการพัฒนาชนบท.....	199
5.2.2 นโยบายการพัฒนาชนบทของท้องถิ่น.....	200
5.2.3 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของประชากรในชนบท	202
บรรณานุกรม.....	204

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	จำนวนตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน8
ตารางที่ 2.1	จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดสุรินทร์ รายอำเภอปี 254241
ตารางที่ 2.2	รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2539 โดยแยกเป็นรายจังหวัด42
ตารางที่ 2.3	ผลิตภัณฑ์จังหวัดสุรินทร์ตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-253943
ตารางที่ 2.4	ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 253944
ตารางที่ 2.5	สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตาม เครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539.....45
ตารางที่ 2.6	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 254047
ตารางที่ 2.7	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดสุรินทร์48
ตารางที่ 2.8	จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดยโสธร รายอำเภอปี 254249
ตารางที่ 2.9	ผลิตภัณฑ์จังหวัดยโสธรตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-253950
ตารางที่ 2.10	สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดยโสธร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 253951
ตารางที่ 2.11	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดยโสธร53
ตารางที่ 2.12	จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดมุกดาหาร รายอำเภอ ปี 254254
ตารางที่ 2.13	ผลิตภัณฑ์จังหวัดมุกดาหารตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-253955
ตารางที่ 2.14	สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 253956
ตารางที่ 2.15	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดมุกดาหาร58

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 2.16	จำนวน อบต.ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดชัยภูมิ รายอำเภอ ปี 2542	59
ตารางที่ 2.17	ผลิตภัณฑ์จังหวัดชัยภูมิตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-2539	60
ตารางที่ 2.18	สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539	61
ตารางที่ 2.19	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดชัยภูมิ	63
ตารางที่ 2.20	จำนวนครัวเรือนทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	64
ตารางที่ 2.21	จำนวนประชากรรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	64
ตารางที่ 2.22	ภาษีบำรุงท้องที่รวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	64
ตารางที่ 2.23	จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ย ต่อหมู่บ้าน	64
ตารางที่ 2.24	ค่าจ้างภาคการเกษตรรวมทั้งหมดและอัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน	64
ตารางที่ 2.25	ค่าจ้างนอกภาคการเกษตรรวมทั้งหมดและอัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน	65
ตารางที่ 2.26	จำนวนทารกแรกเกิดถึง 1 ปีที่เกิดในรอบปีที่ผ่านมา	65
ตารางที่ 2.27	จำนวนทารกแรกเกิดถึง 1 ปีที่ตายในรอบปีที่ผ่านมา	65
ตารางที่ 2.28	รายละเอียดจำนวนคนตายรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา	65
ตารางที่ 2.29	จำนวนสถานื่อนามัยในหมู่บ้านที่ทำการศึกษา	65
ตารางที่ 2.30	รายละเอียดของครัวเรือนที่ไม่มีส้วมรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	66
ตารางที่ 2.31	รายละเอียดของโรงเรียนในหมู่บ้านรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	66
ตารางที่ 2.32	จำนวนเด็กในวัยเรียนแต่ไม่ได้เรียนหนังสือทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	66
ตารางที่ 2.33	ระยะทางจากหมู่บ้านถึงตัวอำเภอที่ใกล้ที่สุด	66
ตารางที่ 2.34	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามพาหนะที่ใช้ในการเดินทางจากหมู่บ้านไปตัวอำเภอ	67
ตารางที่ 2.35	จำนวนระยะเวลาในการเดินทางจากหมู่บ้านถึงตัวอำเภอรวมทั้งหมด และจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	67
ตารางที่ 2.36	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามชนิดของถนนที่ใช้ไปตัวอำเภอ	67
ตารางที่ 2.37	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสภาพถนนที่ใช้ไปอำเภอใช้ได้หรือไม่	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 2.38	รายละเอียดของถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน รวมระยะทางทั้งหมดและระยะทางเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน.....	68
ตารางที่ 2.39	รายละเอียดของสภาพถนนในหมู่บ้านใช้การได้ดีหรือไม่.....	68
ตารางที่ 2.40	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสาเหตุของถนนในหมู่บ้านที่ใช้การได้ไม่ดี	68
ตารางที่ 2.41	รายละเอียดของสภาพถนนระหว่างหมู่บ้านใช้การได้ดีหรือไม่	68
ตารางที่ 2.42	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสาเหตุของถนนระหว่างหมู่บ้านที่ใช้การได้ไม่ดี	68
ตารางที่ 2.43	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามชนิดของถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน	69
ตารางที่ 2.44	จำนวนโคมไฟรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	69
ตารางที่ 2.45	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามการมีหรือไม่มีน้ำประปา.....	69
ตารางที่ 2.46	จำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้จำแนกตามปริมาณเทียบกับความต้องการ	69
ตารางที่ 2.47	จำนวนบ่อน้ำดื่มจำแนกตามสิทธิในการถือครองและแสดงถึงจำนวนทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	70
ตารางที่ 2.48	จำนวนบ่อน้ำบาดาลจำแนกตามสิทธิในการถือครองและแสดงถึงจำนวนทั้งหมด และจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	70
ตารางที่ 2.49	จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ ขนาดของแหล่งน้ำรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน ..	70
ตารางที่ 2.50	จำนวนหมู่บ้านเปรียบเทียบกับปริมาณและความต้องการน้ำของบ่อสาธารณะ	70
ตารางที่ 2.51	ระดับคะแนนในเรื่องน้ำดื่มน้ำใช้รวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	71
ตารางที่ 2.52	จำนวนโทรศัพท์สาธารณะทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	71
ตารางที่ 2.53	จำนวนโทรศัพท์ส่วนตัวโดยจำแนกเป็นมือถือและติดบ้านทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน.....	71
ตารางที่ 2.54	จำนวนคะแนนรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้านในเรื่องของการพัฒนาหมู่บ้าน ..	71
ตารางที่ 2.55	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามการเคยหรือไม่เคยในการประกวดหมู่บ้านพัฒนา.....	71
ตารางที่ 2.56	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามรางวัลที่ได้รับในการประกวดหมู่บ้านพัฒนา.....	72
ตารางที่ 2.57	จำนวนคนตกงานรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	72
ตารางที่ 3.1	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน.....	100
ตารางที่ 3.2	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ	100
ตารางที่ 3.3	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน	100

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.4	จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ.....101
ตารางที่ 3.5	อัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ (ต่อพันคน).....101
ตารางที่ 3.6	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา101
ตารางที่ 3.7	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา.....102
ตารางที่ 3.8	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก102
ตารางที่ 3.9	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง.....103
ตารางที่ 3.10	จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ..103
ตารางที่ 3.11	จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยกำลังแรงงาน ที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว.....103
ตารางที่ 3.12	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง.....103
ตารางที่ 3.13	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง.....104
ตารางที่ 3.14	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง104
ตารางที่ 3.15	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามช่วงเวลาไปทำงาน.....105
ตารางที่ 3.16	ร้อยละของอัตราการย้ายถิ่น105
ตารางที่ 3.17	จำนวนผู้ย้ายถิ่นเฉลี่ยต่อครัวเรือน105
ตารางที่ 3.18	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์ กับหัวหน้าครัวเรือน.....106
ตารางที่ 3.19	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ.....106
ตารางที่ 3.20	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา.....106
ตารางที่ 3.21	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ.....107
ตารางที่ 3.22	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่107
ตารางที่ 3.23	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ทำ107
ตารางที่ 3.24	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส108
ตารางที่ 3.25	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด108

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้.....	108
ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน	109
ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจมน้ำตามอายุขณะที่ตาย	109
ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย	110
ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ.....	110
ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน.....	110
ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค	111
ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม	111
ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย.....	112
ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน.....	112
ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาด และลักษณะเช่นเดิม	113
ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน.....	113
ตารางที่ 3.38 พื้นที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่).....	113
ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไม่รวมที่ดินบริเวณบ้าน)	114
ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง	114
ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดิน (ไร่) ที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง	114
ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำการเกษตร	115
ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ.....	115
ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)	115
ตารางที่ 3.45 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ	115
ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ	116
ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท).....	116
ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน	117
ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท).....	117
ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท).....	118

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 3.51	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน.....	119
ตารางที่ 3.52	รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท).....	119
ตารางที่ 3.53	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี.....	120
ตารางที่ 3.54	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ.....	120
ตารางที่ 3.55	ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)	121
ตารางที่ 3.56	จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้.....	121
ตารางที่ 3.57	จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2541	121
ตารางที่ 3.58	จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2541 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท).....	122
ตารางที่ 3.59	จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2541.....	122
ตารางที่ 3.60	จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจำแนกตามปริมาณเงินกู้ในปี 2541	123
ตารางที่ 3.61	ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)	123
ตารางที่ 3.62	จำนวนครัวเรือนที่มีประชากรในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ.....	123
ตารางที่ 3.63	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม	124
ตารางที่ 3.64	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงิน.....	124
ตารางที่ 3.65	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์ การเกษตร	124
ตารางที่ 3.66	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ	124
ตารางที่ 3.67	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ	125
ตารางที่ 3.68	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล.....	125
ตารางที่ 3.69	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง	125
ตารางที่ 3.70	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง	126
ตารางที่ 3.71	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้.....	126
ตารางที่ 3.72	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน	126
ตารางที่ 3.73	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่าง.....	127
ตารางที่ 3.74	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจน.....	127
ตารางที่ 3.75	สาเหตุของความยากจนตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือน	128

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นว่ามีอีก 2-3 ปีข้างหน้า ความเป็นอยู่จะดีขึ้นได้หรือไม่.....	128
ตารางที่ 3.77 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	129
ตารางที่ 3.78 ปัญหาทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน.....	129
ตารางที่ 3.79 ปัญหาในการทำการเกษตร	129
ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตาม อาชีพหลักและเพศ.....	130
ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามอาชีพหลักและเพศ....	130
ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ	131
ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตาม ระดับการศึกษาและเพศ	131
ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ.....	132
ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ.....	133
ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ.....	133
ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ.....	134
ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตาม อาชีพหลักและอายุ.....	134
ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตามอาชีพหลักและอายุ...	135
ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่ และเพศ.....	136
ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ทำ และเพศ.....	136

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.92 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนจำแนกตาม ขนาดที่ดินของตนเอง	137
ตารางที่ 3.93 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนจำแนกตาม..... ขนาดของครัวเรือน	137
ตารางที่ 3.94 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้างจำแนกตามชนิดของ งานรับจ้าง	137
ตารางที่ 3.95 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตาม สถานที่ไปทำงาน	138
ตารางที่ 3.96 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตาม ระดับการศึกษา	138
ตารางที่ 3.97 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเกษตร จำแนกตาม ขนาดที่ดินของตนเอง	138
ตารางที่ 3.98 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าใช้จ่ายในการครองชีพ จำแนกตามขนาด ของครัวเรือน	139
ตารางที่ 3.99 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของหนี้สินจำแนกตามขนาดของครัวเรือน	139
ตารางที่ 3.100 ค่าประมาณการของแบบจำลองโลจิต	139
ตารางที่ 3.101 ค่าความน่าจะเป็นของการที่จะยากจนแยกตามจังหวัด.....	140
ตารางที่ 4.1 ลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน จำแนกตามจังหวัด.....	159
ตารางที่ 4.2 ประวัติของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน จำแนกตามจังหวัด.....	161
ตารางที่ 4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับญาติพี่น้อง จำแนกตามจังหวัด	163
ตารางที่ 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับชุมชน จำแนกตามจังหวัด....	164
ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับเพื่อนบ้าน จำแนกตามจังหวัด	165
ตารางที่ 4.6 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในอนาคต 5 ปีข้างหน้า จำแนกตามจังหวัด	166

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.7	สาเหตุสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนดัดดาน จำแนกตามจังหวัด	167
ตารางที่ 4.8	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน.....	168
ตารางที่ 4.9	จำนวนประชากรในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามเพศ	168
ตารางที่ 4.10	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน	169
ตารางที่ 4.11	จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ.....	169
ตารางที่ 4.12	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ.....	169
ตารางที่ 4.13	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา	170
ตารางที่ 4.14	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา.....	170
ตารางที่ 4.15	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก	170
ตารางที่ 4.16	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง.....	171
ตารางที่ 4.17	จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา กับในปัจจุบัน.....	171
ตารางที่ 4.18	จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยกำลังแรงงาน ที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว.....	171
ตารางที่ 4.19	จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการเรียนแล้ว จำแนกตามวันทำงานใน 1 ปี.....	172
ตารางที่ 4.20	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง.....	172
ตารางที่ 4.21	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง.....	172
ตารางที่ 4.22	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง	173
ตารางที่ 4.23	จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามช่วงเวลาไปทำงาน.....	173
ตารางที่ 4.24	จำนวนผู้ย้ายออกนอกหมู่บ้านและย้ายเข้าในหมู่บ้านเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามระยะเวลาที่ย้าย	173

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.25	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน.....	174
ตารางที่ 4.26	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ.....	174
ตารางที่ 4.27	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา.....	174
ตารางที่ 4.28	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ.....	174
ตารางที่ 4.29	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่	175
ตารางที่ 4.30	จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ทำ	175
ตารางที่ 4.31	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส	175
ตารางที่ 4.32	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด	176
ตารางที่ 4.33	จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจําแนกตามวิธีการที่เคยใช้	176
ตารางที่ 4.34	อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน	176
ตารางที่ 4.35	จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุขณะที่ตาย	177
ตารางที่ 4.36	จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย	177
ตารางที่ 4.37	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ.....	177
ตารางที่ 4.38	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน.....	178
ตารางที่ 4.39	จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค	178
ตารางที่ 4.40	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม	178
ตารางที่ 4.41	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย.....	179
ตารางที่ 4.42	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน.....	179
ตารางที่ 4.43	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม	179
ตารางที่ 4.44	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน.....	180
ตารางที่ 4.45	พื้นที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่).....	180
ตารางที่ 4.46	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไม่รวมที่ดินบริเวณบ้าน)	180
ตารางที่ 4.47	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง	180
ตารางที่ 4.48	จำนวนพื้นที่ดิน (ไร่) ที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง	181

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.49 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ	181
ตารางที่ 4.50 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)	181
ตารางที่ 4.51 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ	181
ตารางที่ 4.52 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ	182
ตารางที่ 4.53 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	182
ตารางที่ 4.54 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน	182
ตารางที่ 4.55 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท)	183
ตารางที่ 4.56 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน	184
ตารางที่ 4.57 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี	184
ตารางที่ 4.58 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ	184
ตารางที่ 4.59 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ จำแนกตามแหล่งเงินกู้	185
ตารางที่ 4.60 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)	185
ตารางที่ 4.61 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2541	185
ตารางที่ 4.62 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2541 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)	186
ตารางที่ 4.63 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2541	186
ตารางที่ 4.64 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินกู้ในปี 2541	186
ตารางที่ 4.65 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)	187
ตารางที่ 4.66 จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	187
ตารางที่ 4.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม	187
ตารางที่ 4.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงิน	187
ตารางที่ 4.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์ การเกษตร	188
ตารางที่ 4.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ	188
ตารางที่ 4.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ	188
ตารางที่ 4.72 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล	188
ตารางที่ 4.73 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง	189
ตารางที่ 4.74 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง	189

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.75	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้.....	189
ตารางที่ 4.76	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน	190
ตารางที่ 4.77	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่าง.....	190
ตารางที่ 4.78	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจะจน.....	190
ตารางที่ 4.79	สาเหตุของความยากจนตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือน	191
ตารางที่ 4.80	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นว่าจะในอีก 2-3 ปีข้างหน้า ความเป็นอยู่จะดีขึ้นหรือไม่	191
ตารางที่ 4.81	จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	191
ตารางที่ 4.82	ปัญหาทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน.....	192
ตารางที่ 4.83	ปัญหาในการทำการเกษตร	192

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. ประชากรในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อยู่ในครัวเรือนตัวอย่างที่ทำการศึกษา
2. อัตราส่วนผู้เป็นภาระ (Dependency ratio) หมายถึง ภาระของประชากรในวัยกำลังแรงงานที่ต้องทำงานเลี้ยงดูประชากรในวัยเด็กและวัยชรา
3. การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายออกจากหมู่บ้านและการย้ายเข้ามาในหมู่บ้านที่ทำการศึกษา
4. การย้ายออกถาวร หมายถึง ผู้ที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันนานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป
5. การย้ายออกชั่วคราว หมายถึง ผู้ที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันต่ำกว่า 6 เดือน
6. การย้ายเข้าถาวร หมายถึง ผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันนานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป
7. การย้ายเข้าชั่วคราว หมายถึง ผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันต่ำกว่า 6 เดือน
8. พื้นที่ดินถือครอง หมายถึง พื้นที่ดินที่เป็นส่วนของตนเองและพื้นที่ดินของผู้อื่นที่ให้ใช้ประโยชน์
9. รายได้ในครัวเรือน หมายถึง รายได้ที่เป็นเงินสด ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ รายได้จากการเกษตร และรายได้นอกการเกษตร
10. รายจ่ายในครัวเรือน หมายถึง รายจ่ายที่เป็นเงินสด ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ รายจ่ายในการเกษตรและรายจ่ายนอกการเกษตร (รายจ่ายในการครองชีพ)
11. รายได้สุทธิ หมายถึง รายได้ในครัวเรือนหักด้วยรายจ่ายในครัวเรือน

สรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จนดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรายงานฉบับนี้ เป็นการศึกษาครั้งที่ 2 หลังจากที่ได้จัดทำรายงานการศึกษาครั้งแรกไว้ตั้งแต่เดือนมกราคม 2542 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ครัวเรือนยากจนดักดาน จำนวน 350 ครัวเรือน ใน 4 จังหวัดตัวอย่างคือ สุรินทร์ ยโสธร มุกดาหาร และชัยภูมิ และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดเฉพาะกรณี จำนวน 20 ครัวเรือน ใน 4 จังหวัดข้างต้น

ผลการศึกษาสามารถสรุปสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้ดังนี้ ครัวเรือนมีขนาดเล็กเฉลี่ยประมาณ 4 คนต่อครัวเรือน มีอัตราส่วนผู้เป็นภาระสูงกว่าร้อยละ 60 มีอัตราการเกิดและอัตราการตายประมาณร้อยละ 2.3 และร้อยละ 1.1 ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ ร้อยละ 3.2 และร้อยละ 0.9 แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ มีหัวหน้าครัวเรือนกว่าร้อยละ 80 จบประถมศึกษา และมีถึงร้อยละ 18 ที่ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งสูงกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ ร้อยละ 10 อาชีพหลักของประชากรที่สำคัญมีเพียง 2 อาชีพ คือ อาชีพการเกษตร และอาชีพรับจ้าง โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ทั้ง 2 อาชีพ ประชากรในวัยกำลังแรงงานจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งมีประมาณร้อยละ 60 และมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปี 121 วัน ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ 163 วัน จำนวนผู้ย้ายถิ่นออกนอกหมู่บ้านอยู่ระหว่าง 0.3-0.4 คนต่อครัวเรือน ประมาณร้อยละ 40 ไปกรุงเทพมหานคร หัวหน้าครัวเรือนเกือบร้อยละ 40 อยู่ลำพังโดยขาดคู่สมรสและในจำนวนนี้เป็นหม้ายเกือบร้อยละ 30 จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน อัตราการตายของบุตรสูง โดยในจำนวนบุตร 100 คน ตายระหว่าง 13-14 คน และแท้ง 5-7 คน ในทุก ๆ 5-6 ครัวเรือนมีคนพิการ 1 คน และในทุก ๆ 2 ครัวเรือนมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 1 คน จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีผู้มีส่วนสูงถึงร้อยละ 33 ซึ่งสูงกว่าการศึกษาครั้งแรกคือร้อยละ 18 พื้นที่ดินถือครองอยู่ระหว่าง 5-7 ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นของตนเอง และใช้ในการปลูกข้าวเหนียวกว่าร้อยละ 70 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวเหนียวค่อนข้างต่ำไม่ถึง 240 กก.ต่อไร่ มีการเลี้ยงสัตว์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี เท่ากับ 15,054 บาท หรือเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนเท่ากับ 332 บาท กว่าร้อยละ 80 เป็นรายได้จากการเกษตรที่มาจากการรับจ้างทั่วไป มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนคิดลบ 1,367 บาท ซึ่งสูงกว่าการศึกษาครั้งแรกคือคิดลบ 746 บาท ครัวเรือนประมาณ 3 ใน 4 มีหนี้สินติดค้างอยู่ ณ วันสำรวจ โดยปริมาณหนี้สินเฉลี่ย 9,508 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ 17,767 บาทต่อครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านน้อยมาก และเกือบจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จาก

รัฐเลย เพราะการดำเนินการของรัฐยังไม่มีปฏิบัติไปถึงคนยากจนจริง ๆ อีกทั้งคนจนบางส่วนยังถูกกีดกัน หรือไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

สาเหตุของความยากจน สรุปได้คือ พื้นฐานของครัวเรือนมีฐานะยากจน พื้นน้อยมาก มีอัตราส่วนผู้เป็นภาระสูง ระดับการศึกษาต่ำ ขาดผู้นำครอบครัว การวางแผนจัดการชีวิตไม่ดี การไม่มีที่ดินของตนเองหรือมีที่ดินน้อย การวางแผนจัดการที่ดินไม่ดี ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ขาดการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน การไม่ได้รับโอกาสจากสังคมเท่าที่ควร อาชีพที่ทำไม่แน่นอน และมีชั่วโมงการทำงานต่ำ ตลอดจนมีความพิการและเจ็บป่วยเรื้อรังสูง สำหรับการศึกษาโดยใช้แบบจำลองโลจิส พบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความยากจนมี 3 ปัจจัยคือ จำนวนวันทำงานของสมาชิกในครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือน

นโยบายในการช่วยเหลือครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านควรต้องทำใน 2 ลักษณะประกอบกันคือการช่วยเหลือในลักษณะการสงเคราะห์แบบให้เปล่า ได้แก่ กลุ่มที่พิการ เจ็บป่วยเรื้อรัง อยู่คนเดียว สูงอายุ ไม่มีบุตรหลาน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า เช่น การให้การรักษายาบาลฟรี การให้เงินสงเคราะห์ การซ่อมแซมบ้านเรือน การสร้างส้วม ติดตั้งไฟฟ้า ประปา ภาชนะเก็บน้ำฝน และการให้ทุนการศึกษาแก่บุตร อีกลักษณะคือการช่วยเหลือเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนจนเพื่อการพึ่งพาตนเองในระยะยาว ควรแบ่งการช่วยเหลือเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มมีที่ดินน้อย ควรชี้แนะทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง หาความต้องการที่แท้จริง เพิ่มศักยภาพในการจัดการดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ กลุ่มที่มีที่ดินปานกลาง ควรใช้แนวทางแรกผสมผสานกับแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ตามความเหมาะสมของพื้นที่ เพิ่มในเรื่องการให้ความรู้ด้านการจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การสร้างเครือข่ายธุรกิจสินค้าเกษตร ตลาดกลาง สภาการตลาดและตลาดซื้อขายล่วงหน้า กลุ่มที่มีที่ดินมาก ควรเน้นการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ต้นทุนต่ำ ผลิตตามความต้องการของตลาด และให้ความรู้เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 2 กลุ่มสุดท้าย คือกลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ต้องหาความต้องการที่แท้จริงตามข้อจำกัดของทรัพยากร มีการรวมกลุ่ม กระจายอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานสูงภูมิภาค ส่งเสริมระบบประกันไปทำที่บ้าน สร้างธุรกิจชุมชน ธุรกิจต่อเนื่อง จัดหากองทุนดอกเบี้ยต่ำและอบรมวิชาชีพ อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือนี้นอกจากจะต้องสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและชาติพันธุ์ด้วย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 7 (2504 - 2539) ที่เน้นการเพิ่มรายได้จากการส่งออก โดยผลิตพืชหลักไม่กี่ชนิด มีการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเพิ่มขึ้นอย่างมาก จึงมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในที่สุดส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพและความเป็นอยู่ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย เศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับความผันผวนของสภาพดินฟ้าอากาศ ความไม่เสถียรภาพของราคา ทำให้เกษตรกรมีรายได้ตกต่ำ เกิดภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว มีการขายที่ดินให้แก่ชาวยุโรปโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำมาใช้ขายและใช้หนี้สิน ทำให้เกษตรกรไร้ที่ทำกินเพิ่มขึ้น นำไปสู่การขายแรงงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เกิดภาวะที่เรียกว่าชากรจน หมายถึงรายได้ต่อคนต่อเดือนต่ำกว่า 698 บาท (เส้นความยากจน ปี 2539) (กองประเมินผลการพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช.] 2541)

การลดความยากจนยังเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลทุก ๆ รัฐบาล การลดความยากจนยังเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับแรกในปี 2504 ในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 มีแผนการลดความยากจนของประชากรในชนบทอย่างชัดเจนซึ่งไม่เคยทำมาก่อนหน้านี้ ในปี 2524 ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีโครงการเกี่ยวกับความยากจน นั่นคือโครงการสร้างงานในชนบท ซึ่งเป็นโครงการที่มีการจ้างงานในชนบท และสร้างสิ่งก่อสร้างที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชนบท ทั้งด้านการเกษตรและการดำรงชีวิต ในปี 2530 มีโครงการจ้างงานเกิดขึ้นซึ่งเน้นเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั่นคือ โครงการอีสานเขียว นอกจากนั้นได้มีโครงการอื่นๆ อีกมาก ที่มุ่งลดความยากจนของประชากรในชนบทของรัฐบาล

การลดความยากจนของประชากรในชนบทในส่วนของเอกชน ก็มีการทำติดต่อกันหลายปี แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องมีกำลังคนและกำลังเงินน้อย ทำให้เกิดผลน้อยในการลดความยากจน แต่นับวันองค์กรเอกชนเหล่านั้น จะมีความสำคัญมากขึ้นที่จะสนับสนุนงานของรัฐบาล

ปกติในแต่ละปีรัฐจัดสรรงบประมาณร้อยละ 1.6 เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ภายใต้โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการบัตรสุขภาพ โครงการเงินทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน นอกจากนั้นยังมีโครงการเฉพาะกิจ เช่น โครงการลงทุนทางสังคมภายใต้ความช่วยเหลือ

ของธนาคารโลก โดยจัดสรรงบประมาณเป็นสองส่วน คือกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม และกองทุนพัฒนาภูมิภาค ซึ่งธนาคารออมสินเป็นผู้บริหารกองทุน โครงการเฉพาะกิจอีกประเภทคือ โครงการไทยช่วยไทย ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสิน- ซึ่งนำไปสนับสนุนโครงการลงทุนทางสังคม และโครงการความร่วมมือไทย-สหประชาชาติ นอกจากนั้นรัฐยังจัดทุนอุดหนุนเรื่องการศึกษา จัดทำโครงการพัฒนาฝีมือแรงงาน และโครงการเลี้ยงคนด้วยโอกาสในภาวะวิกฤต ส่วนงบประมาณนั้นบางส่วนกู้เงินจากธนาคารโลก แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ปัจจุบันรัฐได้เน้นในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมากขึ้น ซึ่งก็มีแนวคิดจากทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคงจะต้องใช้เวลาพอสมควรจึงจะประสบผลสำเร็จ แต่คงไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนจริง ๆ เพราะเขาไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่ยากจนดักดาน มักจะจนโอกาสมากกว่ากลุ่มอื่น แนวทางการช่วยเหลืออาจจะต้องเพิ่มมาตรการอื่น ๆ ด้วย

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ต้องการ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ถูกต้อง การศึกษาดังกล่าวได้เคยทำมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อปี 2541 (รายงานผลการศึกษารายปี 2542) ผลของการศึกษาดังกล่าวถามได้มากมาย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของรัฐบาล ประกอบกับข้อเสนอแนะจากผู้วิจารณ์ในการสัมมนาเรื่องดังกล่าวในครั้งแรก จึงได้ทำการศึกษารายปีอีกครั้งหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง และศึกษาแบบเจาะลึกเฉพาะกรณี รวมทั้งศึกษาเชิงวิชาการเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนดักดาน เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุแห่งความยากจนดักดาน และแนวทางแก้ไขอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดที่ทำการศึกษา
2. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน และเปรียบเทียบกับผลการศึกษารายปีในเรื่องเดียวกันในปี 2541
3. เพื่อศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในหมู่บ้านที่จนที่สุดของแต่ละจังหวัด

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 350 ครัวเรือน โดยสุ่มเลือก 4 จังหวัด และสุ่มเลือก 2 อำเภอในแต่ละจังหวัด แต่ละ

อำเภอสุ่มเลือกมา 2 ตำบล แต่ละตำบลสุ่มเลือกมา 4-5 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านสุ่มเลือกมาศึกษา 5 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังศึกษาแบบเจาะลึกเฉพาะกรณีผู้ที่จนดักดานอีก 20 ครัวเรือนใน 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำปัจจัยต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุแห่งความยากจนดักดาน

1.4 ระยะเวลาในการศึกษา

การออกแบบสอบถาม อบรมพนักงานสำรวจ ทดสอบแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษา การจัดทำรายงานเบื้องต้น และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดโครงการ ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน (1 พฤษภาคม 2542 - 31 ธันวาคม 2542)

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่าง ๆ ของจังหวัดและอำเภอ

1.5.2 การสำรวจภาคสนาม รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่ยากจนดักดาน ในส่วนของการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน ใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกัน โดยศึกษาครอบคลุมในเรื่องครัวเรือนและประชากร การเคลื่อนย้ายแรงงาน การหย่าร้าง การวางแผนครอบครัว สุขภาพและอนามัย ลักษณะบ้านและการใช้ประโยชน์ การถือครองที่ดินทำการเกษตร มูลค่าของผลผลิตเกษตร รายได้นอกการเกษตร ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ภาวะหนี้สิน การฝึกอบรม การใช้เวลาว่าง แหล่งน้ำและไฟฟ้าที่ใช้ นอกเหนือจากนั้นยังใช้แบบสอบถามในลักษณะเจาะลึก เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีครัวเรือนที่ยากจนดักดานด้วย

การสำรวจภาคสนามได้กำหนดพื้นที่ จำนวนตัวอย่าง และวิธีการสุ่มเลือกตัวอย่าง ดังนี้

1.5.2.1 แบ่งจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็น 5 กลุ่ม ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ คือ กลุ่มที่ 1 จังหวัดเลย กลุ่มที่ 2 หนองคาย สกลนคร นครพนม มุกดาหาร กลุ่มที่ 3 กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร กลุ่มที่ 4 อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และกลุ่มที่ 5 อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และนครราชสีมา (โดยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ สุรฤกษ์ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) จังหวัดเลยมีสภาพทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจแตกต่างไปจากจังหวัดอื่นมาก จึงไม่นำมาศึกษา ที่เหลือ 4 กลุ่มสุ่มเลือกมากลุ่มละ 1 จังหวัด รวม 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร ยโสธร สุรินทร์ และชัยภูมิ

1.5.2.2 สุ่มเลือกอำเภอ 2 อำเภอ จากแต่ละจังหวัด จังหวัดสุรินทร์สุ่มเลือกได้อำเภอจอมพระและอำเภอปราสาท จังหวัดยโสธร สุ่มเลือกได้อำเภอลิงนกทาและอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด

มูกดาหาร สุ่มเลือกได้อำเภอคอนสารและอำเภอนิคมน้ำอ้อย สุดท้ายจังหวัดชัยภูมิ สุ่มเลือกได้อำเภอคอนสวรรค์และอำเภอกักคุดชุมพล (ตารางที่ 1.1)

1.5.2.3 สุ่มเลือก 2 ตำบล จากแต่ละอำเภอรวม 16 ตำบล (ตารางที่ 1.1)

1.5.2.4 สุ่มเลือกหมู่บ้าน 4-5 หมู่บ้านในแต่ละตำบล รวม 70 หมู่บ้าน (ตารางที่ 1.1)

1.5.2.5 เลือกหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดจังหวัดละ 1 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาเฉพาะกรณีคนจนคัดค้าน รวม 4 หมู่บ้าน (บทที่ 4)

1.5.2.6 สุ่มเลือกครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน ใช้วิธีการเลือกของผู้นำหมู่บ้าน (ซึ่งรู้จักและมีข้อมูลเกี่ยวกับลูกบ้านได้ดีและแม่นยำที่สุด) โดยสุ่มเลือกมา 5 ครัวเรือน เพื่อสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน รวม 350 ตัวอย่าง และยังศึกษาเฉพาะกรณีครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านหมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน รวม 20 ตัวอย่าง นอกเหนือจากนั้นได้สอบถามข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านจากผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้ประกอบการศึกษาด้วย

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน ดำเนินการสัมภาษณ์โดยนักศึกษาสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรที่ได้ผ่านการอบรมแล้ว จำนวน 8 คน ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและการศึกษาเฉพาะกรณีคนยากจนคัดค้าน อาจารย์ผู้ควบคุมเป็นผู้สัมภาษณ์

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ตัวอย่างโดยพนักงานสำรวจ แบบสอบถามได้ถูกตรวจสอบโดยอาจารย์ผู้ควบคุมทันทีในหมู่บ้านนั้น ๆ เพื่อความสมบูรณ์ และถูกต้องที่สุด หลังจากนั้นแบบสอบถามได้ถูกนำกลับมาวิเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ในส่วนของคำถามเจาะลึกซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีของคนยากจนที่สุด จำนวน 20 ตัวอย่าง ได้นำมาวิเคราะห์เช่นเดียวกันและแยกเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีด้วย หลังจากนั้นได้พิจารณานำปัจจัยต่าง ๆ ที่น่าจะมีผลต่อความยากจนมาวิเคราะห์โดยใช้สมการ โลจิต (Logit)

ในการศึกษาได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. การมีที่ดินทำการเกษตรของตนเองน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีที่ดินทำการเกษตรของตนเองมากขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
2. สัดส่วนคนทำงานในครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือ ถ้าสัดส่วนของคนทำงานในครัวเรือนมากขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
3. อาชีพรับจ้างน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพรับจ้างเพิ่มขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
4. จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือถ้าจำนวนวันทำงานเพิ่มขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
5. จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อคนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน นั่นคือถ้ามีหนี้สินเพิ่มขึ้น โอกาสจนก็มากขึ้น

6. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงข้าม นั่นคือถ้าระดับการศึกษาสูงขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
7. อายุของหัวหน้าครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน นั่นคือถ้าอายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้น โอกาสจนก็มากขึ้น
8. มูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงข้าม นั่นคือถ้าครัวเรือนมีมูลค่าทรัพย์สินสูงขึ้น โอกาสจนก็น้อยลง
9. จำนวนคนป่วยและคนพิการในครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน นั่นคือถ้าครัวเรือนมีคนป่วยและพิการมากขึ้น โอกาสจนก็มากขึ้น
10. เพศของหัวหน้าครัวเรือนน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือถ้าหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย โอกาสจนก็น้อยลง
11. จำนวนเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน นั่นคือถ้ามีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีมาก โอกาสจนก็มากขึ้น

รูปแบบของสมการโลจิต มีดังนี้

$$P_i = F(Z_i) = \frac{1}{1+e^{-Z_i}} = \frac{1}{1+e^{-(\alpha+\beta X_i)}} \quad \dots\dots\dots (1)$$

- P_i = โอกาสที่จะเกิดขึ้นของเหตุการณ์
 F = ฟังก์ชันความน่าจะเป็นสะสมแบบโลจิสติก
 X_i = ตัวแปรอิสระสุ่มเลือกตัวที่ i
 α = ค่าคงที่
 β = ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรสุ่มเลือก

จากสมการที่ (1) คูณทั้ง 2 ข้างของสมการด้วย $\frac{1}{1+e^{-Z_i}}$ จะได้

$$(1+e^{-Z_i}) P_i = 1$$

หารทั้งสองข้างด้วย P_i

$$(1+e^{-Z_i}) = \frac{1}{P_i}$$

$$\text{หรือ} \quad e^{-Z_i} = \frac{1-P_i}{P_i}$$

$$\text{และ} \quad e^{Z_i} = \frac{P_i}{1-P_i}$$

เปลี่ยนเป็นค่า log

$$Z_i = \log \left(\frac{P_i}{1-P_i} \right)$$

ดังนั้น $\log \left(\frac{P_i}{1-P_i} \right) = \alpha + \beta X_i \dots \dots \dots (2)$

จุดเด่นของแบบจำลองโลจิต คือ สามารถแปลงค่าความน่าจะเป็นให้อยู่ในช่วง 0-1 โดยค่าความลาดเอียงของการกระจายสะสม จะมีค่ามากที่สุดเท่ากับ 0.5 ในรูปของการวิเคราะห์ถดถอยสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระ จะส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อโอกาสที่เราจะเลือกค่าต่าง ๆ ที่ระดับกึ่งกลางของเส้นโค้ง และค่าความลาดเอียงค่อนข้างต่ำในส่วนท้ายของเส้นโค้ง แสดงว่าค่าตัวแปรสุ่มเลือก X_i จะต้องเปลี่ยนแปลงเป็นจำนวนมากเพื่อจะทำให้โอกาสของความน่าจะเป็นเปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อย และโดยทั่วไปเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าพารามิเตอร์ α และ β ของแบบจำลองโลจิต จึงใช้วิธีหาค่าความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum – likelihood estimation) ซึ่งจะให้ค่าพารามิเตอร์ที่กะประมาณได้เที่ยงตรงและสามารถนำมาทดสอบค่าต่าง ๆ ทางสถิติได้

แบบจำลองสามารถเขียนในรูปทั่วไปดังนี้

$$\log \left[\frac{\text{prob}}{1-\text{prob}} \right] = \alpha + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_i X_i$$

ระดับของความน่าจะเป็น แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

ความน่าจะเป็นของการที่จะไม่เป็นคนยากจนดักดาน = 1

และความน่าจะเป็นของการเป็นคนยากจนดักดาน = 0

หรือเขียนในรูป

$$Z_i = \log \frac{\text{Prob ที่ จะยากจนดักดาน}}{1 - \text{Prob ที่ จะยากจนดักดาน}}$$

$$= \alpha + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_i X_i \dots \dots \dots (3)$$

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนดักดานของประชากรในชนบท คือ

$$Z_i = b_0 + b_1 LH + b_2 WPR + b_3 O + b_4 AWD + b_5 D + b_6 LED + b_7 AGE + b_8 ASST + b_9 PA + b_{10} SEX + b_{11} YP$$

Z_i = ตัวแปรตาม ซึ่งก็คือความน่าจะเป็นของการที่จะยากจนดักดาน โดยกำหนดให้ยากจนเป็น 0 ไม่ยากจนเป็น 1

LH = ที่ดินทำการเกษตร โดยกำหนดให้ไม่มีที่ดินเป็น 0 มีที่ดินเป็น 1

WPR = สัดส่วนคนทำงานในครัวเรือน

O = อาชีพรับจ้าง โดยกำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพรับจ้างเป็น 0 มีอาชีพรับจ้างเป็น 1

AWD = จำนวนวันทำงานของประชากรทั้งหมดในครัวเรือน

- D = จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน
- LED = ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยกำหนดให้จบประถมศึกษา หรือต่ำกว่าเป็น 0 สูงกว่าประถมศึกษา เป็น 1
- AGE = อายุของหัวหน้าครัวเรือน
- ASST = มูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน)
- PA = จำนวนคนป่วยและคนพิการในครัวเรือน
- SEX = เพศของหัวหน้าครัวเรือน โดยกำหนดให้ชายเป็น 0 หญิงเป็น 1
- YP = จำนวนเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี

1.5.4 ในรายงานการศึกษา ได้แบ่งเป็น 5 บท บทแรกเป็นบทนำ ซึ่งประกอบด้วยความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา ระยะเวลาในการศึกษา และวิธีการศึกษา บทที่ 2 กล่าวถึงสภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดที่ทำการศึกษา บทที่ 3 เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนดักดาน บทที่ 4 เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน บทสุดท้ายเป็นบทสรุปผลการศึกษาพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาทางช่วยเหลือคนยากจนดักดานเหล่านั้นต่อไป

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนตัว อย่างของ ครัวเรือนที่ จมน้ำ
สุรินทร์	จอมพระ	บุแกรง	สระตาปาน	14	68	5
			โนนพลวง	13	30	5
			ขามใหญ่	11	173	5
			อากาศ	5	84	5
			ตาบอด	3	83	5
		เมืองลิง	ตาเมือง	15	89	5
			ยาง	12	109	5
			หลุมดิน	9	38	5
			กรูด	4	95	5
			ทวารไพโร	13	205	5
	ปราสาท	ปรือ	ตาลอก	7	51	5
			กาลัน	15	76	5
			จันทวัล	8	69	5
			คลอง	2	151	5
			เข้มน	9	115	5
		โคกยาง	สระ	18	84	5
			สี่เหลี่ยม	11	230	5
			ดักสันตุง	12	138	5
			ละลม	3	180	5
			ผักหว่า	7	110	5
รวม	2	4	20	-	2,178	100

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนตัว อย่างของ ครัวเรือนที่ จมน้ำ
ยโสธร	เลิงนกทา	ห้วยแซง	ห้วยแซง	1	270	5
			หนองบึง	4	135	5
			ห้วยแซง	5	197	5
			ท่าศิลา	6	113	5
			ป่าซาด	9	130	5
		กุดแห่	ดอนสวรรค์	2	162	5
			มันปลา	5	185	5
			กุดมะฮอง	6	175	5
			ดอนป่าโมง	8	105	5
	ทรายมูล	ดงมะไฟ	กุดกว้าง	2	99	5
			โคกก่อง	5	75	5
			คำแซนสอก	6	64	5
			ดอนนกชุม	7	75	5
		ไผ่	ไผ่	3	67	5
			ไผ่	4	122	5
			ดอนกอง	7	65	5
			นาเรียง	8	135	5
รวม	2	4	17	-	2,174	85

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนตัว อย่างของ ครัวเรือนที่ จมน้ำ
มุกดาหาร	ดอนตาล	เหล่าหมี	ป่าพยอม	3	125	5
			นาซิง	4	212	5
			โคกสว่าง	6	136	5
			ท่าห้วยคำ	7	86	5
		บ้านแก้ง	แก้ง	1	69	5
			คำคู้	2	101	5
			นาคำน้อย	4	104	5
			ภูวง	5	70	5
	นิคมคำสร้อย	นาอุดม	ป่าเดย	3	123	5
			ทรายไหลแสง	4	98	5
			สมสะอาด	6	140	5
			ทรายทอง	9	91	5
			นาเจริญ	10	105	5
		หนองแขวง	หนองกกเปลือย	3	50	5
			โนนก่อ	6	84	5
			โนนสะอาด	8	94	5
			บังอี	10	52	5
รวม	2	4	17	-	1,550	85

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนตัว อย่างของ ครัวเรือนที่ จมน้ำ
ชัยภูมิ	คอนสวรรค์	โคกมั่งงอย	หนองเหมือดแอ่	6	148	5
			หนองเหมือดแอ่	11	141	5
			หนองโนน้อย	7	97	5
			สระแก้ว	8	100	5
		หนองขาม	หนองฉิม	6	50	5
			โนนแค	9	95	5
			โนนทอง	8	75	5
			บ้านฝาย	3	125	5
	ภักดีชุมพล	บ้านเจียง	โนนคูณ	8	65	5
			คลองจันลา	6	147	5
			บ้านแจ้งตลาด	3	137	5
			หนองหญ้าปล้อง	2	48	5
		แหลมทอง	หินเหิบ	4	57	5
			โนนผักหวาน	7	137	5
			ชัยเจริญ	3	115	5
			วังตะกั่ว	6	118	5
รวม	2	4	16	-	1,655	80
รวมทั้งสิ้น	8	16	70	-	7,557	350

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดที่ทำการศึกษา

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดและหมู่บ้านที่ทำการศึกษา โดยได้รวบรวมเอกสารทางราชการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ได้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านไม่อยู่ให้สัมภาษณ์) ในระดับหมู่บ้าน แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารทางราชการในระดับจังหวัดมาจากสำนักงานจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานแรงงานและสวัสดิการจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารทางราชการในระดับอำเภอมายังจากสำนักงานอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ตลอดจนแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารทางราชการในระดับตำบลมาจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบสภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านสภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ลักษณะดินและการใช้ที่ดิน แหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ประชากร สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และทำให้ทราบสภาพทั่วไปของจังหวัดที่ทำการศึกษาด้านข้อมูลพื้นฐานทั่วไป การบริการพื้นฐาน การบริการสังคม การบริการสาธารณสุข สภาพเศรษฐกิจ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและการบริการ และคุณภาพชีวิตของประชากรชนบท ตลอดจนทำให้ทราบสภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการศึกษาด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป ขนาดของหมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน สุขภาพอนามัย การศึกษา การบริการขั้นพื้นฐาน ระดับการพัฒนา และจำนวนคนตกงานในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

2.1 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้ (พิทักษ์สิทธิ์ และคณะฯ, 2542)

2.1.1 สภาพภูมิศาสตร์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 168,854 ตารางกิโลเมตร หรือ 105,533,750 ไร่ หรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศ ลักษณะของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูง ซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 100-300 เมตร มีเทือกเขาภูพานแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นที่ราบสูงโคราชทางตอนใต้ และส่วนที่เป็นที่ตั้งของจังหวัดตามเขตแม่น้ำโขง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดปราจีนบุรี และกัมพูชาประชาธิปไตย

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ และจังหวัดสระบุรี

2.1.2 สภาพภูมิอากาศ

ลมมรสุมที่ได้พัดผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้เกิดฤดูกาลต่าง ๆ ดังนี้

(1) ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นระยะของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

(2) ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ เป็นระยะของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมาจากไซบีเรียและจีน

(3) ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม

นอกจากนี้ยังมีพายุหมุนในลักษณะของไต้ฝุ่น พายุเขตร้อนหรือดีเปรสชัน ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในทะเลจีนตอนใต้ ทำให้มีฝนตกหนักในช่วงปลายฤดูฝน

ปริมาณน้ำฝนต่อปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ระหว่าง 800-2,000 มิลลิเมตร หรือเฉลี่ยปีละ 1,400 มิลลิเมตร ซึ่งใกล้เคียงกับปริมาณน้ำฝนในภาคต่าง ๆ แต่เนื่องจากดินเป็นดินปนทราย จึงไม่อุ้มน้ำ นอกจากนี้ฝนมักจะตกหนักในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ปลายฤดูฝน ทำให้เกิดความแห้งแล้งรุนแรงกว่าภาคอื่น บริเวณที่มีฝนตกชุก คือ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงและค้อย ๆ ลดน้อยลงเมื่อห่างออกไปทางทิศตะวันตกของภาค

2.1.3 ลักษณะดินและการใช้ที่ดิน

ลักษณะดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 ประเภท ดังนี้

(1) กลุ่มดินไร้ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 43 ส่วนมากอยู่บริเวณทิศตะวันออกเป็นแนวยาวลงไปทางใต้ และบางส่วนในตอนกลางภาค

(2) กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 27 ส่วนมากอยู่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของภาค

(3) กลุ่มดินตะกอน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 18 ส่วนมากอยู่บริเวณตะวันออกเป็นแนวยาวลงไปทางใต้ และตอนกลางของภาค

(4) กลุ่มดินภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 12 ส่วนมากอยู่บริเวณทิศตะวันตกของภาค ส่วนปัญหาของดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 4 เรื่องดังนี้

(1) ดินเค็ม มีประมาณ 17.8 ล้านไร่ แบ่งเป็นดินเค็มจัดประมาณ 1.5 ล้านไร่ ดินเค็มปานกลาง 3.5 ล้านไร่ และดินเค็มน้อยประมาณ 12.8 ล้านไร่

(2) ดินทรายจัด มีประมาณ 4.4 ล้านไร่ มักเกิดเป็นปัญหาหินดินดานแข็ง รากพืชเจริญไม่ดี เมื่อฝนตกจะชะล้างธาตุอาหารหน้าดินไปด้วย

(3) ดินลูกรังและดินตื้น มีประมาณ 17.2 ล้านไร่ ไม่เหมาะกับการปลูกพืช ระบายน้ำไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ การชะล้างพังทลายสูง และไถพรวนยาก

(4) ดินถูกชะล้างพังทลาย มีประมาณ 43 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ถูกชะล้างรุนแรงมากประมาณ 22.9 ล้านไร่ ระดับรุนแรง 12.7 ล้านไร่ และรุนแรงปานกลาง 7.3 ล้านไร่ สาเหตุเกิดจากพื้นที่ลาดชัน ดินไม่ใหญ่ขึ้นน้อย และมีฝนตกหนักมากในช่วงใดช่วงหนึ่ง

สำหรับการใช้ที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันมี 105.5 ล้านไร่ ดังนี้

(1) พื้นที่ชุมชนและเมือง ประมาณ 5.0 ล้านไร่

(2) พื้นที่ป่าประมาณ 14.8 ล้านไร่

(3) พื้นที่ชลประทานประมาณ 4.9 ล้านไร่

(4) พื้นที่ชนบทประมาณ 60.0 ล้านไร่

(5) พื้นที่ภูเขา ถนน และอื่น ๆ ประมาณ 20.8 ล้านไร่

2.1.4 แหล่งน้ำ

แม่น้ำสายสำคัญและลำน้ำสาขาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

(1) แม่น้ำโขง มีความยาวระหว่างเขตแดนไทยลาว ประมาณ 862 กิโลเมตร ประกอบด้วยลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ ลำเซกา ลำเซบาย แม่น้ำสงคราม แม่น้ำเลย ลำน้ำเหือง ลำน้ำสวาย ลำห้วยหลวง ลำน้ำอุ่ม และลำน้ำพุง

(2) แม่น้ำชี มีความยาวประมาณ 765 กิโลเมตร มีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ ลำชีบน ลำน้ำเงิน ลำน้ำพอง และลำน้ำป่า

(3) แม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 890 กิโลเมตร ประกอบด้วยลำน้ำสาขาที่สำคัญ คือ ลำตะคอง ลำมูลบน ลำปลายมาศ ห้วยเสนง ลำชีน้อย ห้วยทัพทัน ห้วยสำราญ ห้วยขยุง และ ลำโคมใหญ่

อนึ่ง แม่น้ำชีและแม่น้ำมูลจะไหลบรรจบกันและไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับน้ำใต้ดินมีคุณภาพไม่ดี โดยมีปริมาณคลอไรด์ ซัลเฟต และเหล็กปะปนอยู่ในอัตราสูง

2.1.5 ป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงเป็นลำดับ ในปี 2503 มีพื้นที่ป่าไม้ 44.3 ล้านไร่ หรือร้อยละ 42 ของพื้นที่ภาค ต่อมาในปี 2532 ลดลงเหลือ 14.7 ล้านไร่ หรือร้อยละ 14 ของพื้นที่ภาค และเหลือเพียง 12.7 ล้านไร่หรือร้อยละ 12 ของพื้นที่ภาคในปี 2536

2.1.6 ประชากร

ในปี 2539 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรทั้งสิ้น 20.7 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 33.8 ของประชากรทั้งประเทศ โดยมีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยประมาณ 122 คนต่อตาราง กิโลเมตร จังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดคือ นครราชสีมา มี 2.5 ล้านคน รองลงมาคือ อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ และขอนแก่น โดยมี 1.7, 1.6 และ 1.5 ล้านคน ตามลำดับ

2.1.7 สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่ยากจนที่สุดของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อหัวในปี 2538 มีเพียง 24,331 บาท/คน/ปี ซึ่งต่ำสุดของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของกรุงเทพมหานคร คือ 238,849 บาท/คน/ปี ต่ำกว่าถึง 9 เท่า

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดระยะเวลา 21 ปี (2518-2538) ที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าในภาพรวมได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง กล่าวคือ มีอัตราเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 6.4 ต่อปี โดยมีอัตราสูงสุดในปี 2521 คือร้อยละ 13.9 เนื่องจากการขยายตัวของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการค้า รองลงมาคือ ปี 2532 ปี 2537 และปี 2538 คิดเป็นร้อยละ 10.6, 10.2 และ 10.1 ตามลำดับ สำหรับปีที่มีอัตราต่ำสุดคือ ปี 2520 คือร้อยละ 0.9 เพราะผลผลิต

ทางการเกษตรตกต่ำจากภาวะภัยแล้ง มีอัตราเงินเพื่อเฉลี่ยร้อยละ 5.7 และรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นประมาณ 7 เท่าตัว จาก 2,972 บาท/คน/ปี ในปี 2518 เป็น 24,331 บาท/คน/ปี ในปี 2538 ดังนั้นขนาดเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงขยายตัวขึ้นประมาณ 9 เท่าตัว (วัดจาก gross regional product: GRP) ในช่วง 21 ปีที่ผ่านมาจากประมาณ 49,902 ล้านบาทในปี 2518 เป็นประมาณ 498,601.2 ล้านบาทในปี 2538 ขณะที่รายได้ต่อหัวของประเทศเพิ่มขึ้นประมาณ 14 เท่าตัว และขนาดเศรษฐกิจขยายตัวขึ้นประมาณ 7 เท่าตัว ปัจจุบันนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่กว่าทุกภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศ

(2) โครงสร้างการผลิต

(2.1) สาขาเกษตรกรรม

โครงสร้างการผลิตในสาขาเกษตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีส่วนนำมาโดยตลอด แม้ว่าสัดส่วนของสาขาเกษตรกรรมจะมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ จากร้อยละ 29.3 ในปี 2533 เหลือร้อยละ 22.2 ในปี 2538 โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมในปี 2533 และ 2538 เท่ากับ 67,245 และ 72,951 ล้านบาท ตามลำดับ

การพัฒนาเกษตรกรรมมีการพัฒนาค่อนข้างมาก เนื่องจากในปี 2541 มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวม 182 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปริมาณความจุ 3,670 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรประมาณ 3.0 ล้านไร่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากโครงการชลประทานขนาดเล็ก และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าอีกประมาณ 2.6 ล้านไร่ มีโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 2 ล้านไร่ สำหรับโครงการโขง-ชี-มูล เป็นโครงการพัฒนาระยะยาว 42 ปี โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมจะเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 20 ปี ซึ่งจะสามารถส่งน้ำให้กับพื้นที่เกษตรประมาณ 5.0 ล้านไร่ ทำให้มีการพัฒนาการเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์มากขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น นอกจากนี้ได้มีการกระจายการเพาะปลูกพืชหลายชนิด เช่น พืชผักชนิดใหม่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ยางพารา อนุรักษ์สำหรับผลิตไวน์ในพื้นที่ที่เหมาะสมของภาค รวมทั้งมีระบบตลาดข้อตกลง (contract-farming) เกิดขึ้นในปัจจุบัน

(2.2) สาขาอุตสาหกรรม

โครงสร้างของสาขาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้กระจายไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น ตามนโยบายการกระจายรายได้ของรัฐบาล ในอดีตอุตสาหกรรมคือ โรงสีข้าว โรงงานมันสำปะหลัง และโรงงานปอ แต่ในปัจจุบันได้มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทใช้แรงงานมาก อุตสาหกรรมต่อเนื่อง และอุตสาหกรรมรับช่วงการผลิตที่กระจายจากกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป โลหะขั้นมูลฐาน แปรรูปผลิตภัณฑ์

เกษตร เครื่องประดับ อุปกรณ์ขนส่ง กระดาษและพลาสติก เป็นต้น ทำให้การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นประมาณ 22 เท่า จากจำนวน 1,909 โรงในปี 2518 เป็น 44,033 โรงในปี 2539

อย่างไรก็ตามการลงทุนสาขาอุตสาหกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดหลัก ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ขอนแก่น นครราชสีมา อุรธานี และอุบลราชธานี โดยสัดส่วนของผลผลิตสาขาอุตสาหกรรมใน 4 จังหวัดดังกล่าวมีส่วนเกินครึ่งของภาค

(2.3) สาขาการค้า

สาขานี้เป็นสาขาการผลิตหลักอันดับสองของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองจากสาขาเกษตรกรรม โดยมีมูลค่าเท่ากับ 71,023 ล้านบาทในปี 2538 หรือเท่ากับร้อยละ 21.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งภาค (ราคาในปี 2531) สำหรับอัตราการขยายตัวสาขาการค้าในช่วงปี 2533-2538 มีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 7.6

(2.4) สาขาบริการ

การขยายตัวของสาขบริการเป็นผลจากการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ซึ่งมีผลให้ธุรกิจด้านโรงแรม และภัตตาคารขยายตัวขึ้น ในจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุรธานี และอุบลราชธานี โดยผลิตภัณฑ์สาขบริการมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีมูลค่า 29,164 ล้านบาทในปี 2533 และได้เพิ่มขึ้นถึง 39,751 ล้านบาทในปี 2538 อัตราการเพิ่มเฉลี่ยระหว่างปีดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 6.4 อย่างไรก็ตามสัดส่วนของสาขบริการในแต่ละปีเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งภาค ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยอยู่ประมาณร้อยละ 12 ของผลิตภัณฑ์รวมทั้งภาค อาจกล่าวได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีโอกาสและศักยภาพในการพัฒนาด้านต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงได้เป็นอย่างดี

2.1.8 สภาพสังคม

(1) ลักษณะโครงสร้างทางสังคมชนบท

สังคมชนบทเป็นสังคมเกษตรกรรม

เนื่องจากประชากรของประเทศในปี 2541 ประมาณร้อยละ 49.78 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2542 และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542: 25) ทำให้ประชากรมีวิถีชีวิตการดำรงชีวิตอย่างเกษตรกรรม สังคมเกษตรกรรมจะมีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นซึ่งมีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกันไป งานเกษตรกรรมเป็นงานที่ต้องอาศัยความอดทนและความพร้อมเพรียงกัน

สังคมชนบทมีความสัมพันธ์แบบปฐมนุฏี

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมชนบทมีลักษณะแบบปฐมนุฏี สมาชิกในสังคมมีความผูกพันอย่างใกล้ชิด มีผลประโยชน์ร่วมกัน บางชุมชนก็อยู่กันอย่างญาติพี่น้อง และรู้จักกันทั้งหมู่บ้าน

สังคมชนบทมีชีวิตผูกพันกับสภาพนิเวศวิทยา

ลักษณะของสังคมชนบทมีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมทางนิเวศวิทยา ได้แก่ ที่ดิน ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ การดำรงชีวิตของชาวชนบทขึ้นอยู่กับความเชื่อ ระบบความคิดที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยา กล่าวคือ ชาวชนบทมีความเชื่อและมีความนิยมเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน คือถ้ามีที่ดินมากจะเป็นคนที่มีฐานะและมีเกียรติ

สังคมชนบทเคารพนับถือผู้อาวุโส

ในสังคมชนบทโดยทั่วไปยังคงเคารพนับถือผู้อาวุโสอยู่ สมาชิกในหมู่บ้านมักเป็นเครือญาติพี่น้องกัน มีการถ่ายทอดและอบรมสั่งสอนเพื่อให้สมาชิกรุ่นใหม่ได้ปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในหมู่บ้านอย่างเหมาะสม การเคารพนับถือผู้อาวุโสจึงเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของสังคมชนบท

สังคมชนบทมีวัฒนธรรมต่างแบบกัน

สภาพพื้นฐานทางสังคมชนบท มีวัฒนธรรมต่างแบบกัน กล่าวคือ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะประกอบด้วยชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งมีภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน เช่น ภาษาลาว ภาษามลายู ภาษาเขมร ภาษาญไท ภาษาไทย ภาษาอีสาน และภาษาสกล เป็นต้น

(2) การศึกษา

ในปี 2540 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโรงเรียนระดับประถมศึกษากระจายอยู่ทั่วภาคจำนวน 13,256 แห่ง การพัฒนาการศึกษาได้ขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในชนบท โดยมีอัตราการเรียนต่อเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับเฉลี่ยสูงขึ้นร้อยละ 85.5 ในปี 2538 สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มี 2 ประเภท คือ ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ มีโรงเรียน 653 แห่ง ระดับมัธยมศึกษาสายอาชีวศึกษา มี 101 แห่ง และจะขยายเข้าสู่ระดับอาชีวศึกษาอีก 20 แห่ง ส่วนระดับอุดมศึกษามีสถาบันทั้งของรัฐและเอกชนรวม 19 แห่ง และมีการจัดตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดตั้งที่จังหวัดสกลนคร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดตั้งที่จังหวัดหนองคาย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดตั้งที่จังหวัดสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล จัดตั้งที่จังหวัดอำนาจเจริญ

มหาวิทยาลัยสุรนารี จัดตั้งที่จังหวัดอุดรธานี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดตั้งที่จังหวัดนครพนม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จัดตั้งที่จังหวัดบุรีรัมย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งที่จังหวัดศรีสะเกษ

สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานระดับภาค และระดับจังหวัด วิทยาลัยสารพัดช่าง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทั้งภาค มีการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานในทุกระดับ ตลอดจนจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ สำหรับฝึกอบรมแรงงานเพิ่มขึ้น

(3) การสาธารณสุข

ในปี 2540 การสาธารณสุขของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการได้รับบริการด้านสาธารณสุขจากรัฐมากขึ้น กล่าวคือ มีโรงพยาบาลในภาคทั้งสิ้น 243 แห่ง มีจำนวนเตียงผู้ป่วยประมาณ 13,630 เตียง มีโรงพยาบาลระดับ จังหวัดครบทุกจังหวัด โรงพยาบาลชุมชนครบทุกอำเภอ มีสถานอนามัยทั้งหมด 2,463 แห่ง

(4) แรงงาน

การอพยพแรงงานไปทำงานนอกภาค ยังคงมีอยู่มาก โดยจะไปประกอบอาชีพที่ใช้แรงงาน การอพยพย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในชุมชนเมือง ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ ๆ และปัญหา สาธารณสุข นอกจากนี้การเคลื่อนย้ายแรงงานต่างชาติดจากชายแดนเข้ามา ทำให้เกิดปัญหาโรคติดต่อ บางอย่างในประเทศไทยเคยควบคุมได้กลับมาแพร่ระบาดใหม่ เช่น มาลาเรีย และไข้เลือดออก เป็นต้น

2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ทำการศึกษา

2.2.1 จังหวัดสุรินทร์

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 450 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 8,124,056 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ 156 ตำบล 1,990 หมู่บ้าน 264,246 หลังคาเรือน มีเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาล ตำบล 13 แห่ง มีประชากร 1,367,685 คน (ตารางที่ 2.1)

อาณาเขต

จังหวัดสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดมหาสารคาม และร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศใต้ ติดต่อกับ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบสูง โดยเฉพาะทางตอนใต้ตลอดแนวชายแดน ที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย เต็มไปด้วยป่าทึบและภูเขาสูงสลับซับซ้อน พื้นที่ค่อย ๆ ลาดต่ำลงสู่ที่ราบต่ำทางเหนือ ทำให้เกิดสายน้ำต่าง ๆ ไหลลงสู่แม่น้ำมูล พื้นที่ทางตอนเหนือมีป่าโปร่ง และทุ่งใหญ่อยู่เป็นบางตอน พื้นที่ต่ำมากในเขตอำเภอท่าตูม และอำเภอชุมพลบุรี ทำให้เกิดน้ำท่วมในฤดูฝน จังหวัดสุรินทร์มีลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญมี 7 สายคือ แม่น้ำมูล ลำน้ำชี ลำห้วยพลับพลา ห้วยเสนง ลำห้วยทับทัน ลำห้วยระหาร และลำห้วยแก้ว

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศโดยทั่วไปจะมีฝนตกหนักในเดือนสิงหาคม โดยเฉลี่ยในปี 2541 มีฝนตกประมาณ 122 วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,480.5 มิลลิเมตร อุณหภูมิสูงสุด 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 13.3 องศาเซลเซียส (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดสุรินทร์มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดใช้เดินทางติดต่อภายในจังหวัด และติดต่อระหว่างจังหวัดได้โดยสะดวก มีเส้นทางติดต่อระหว่างตำบลและหมู่บ้านในเขตชนบทในสภาพที่เหมาะสมปานกลาง คือสามารถใช้ในการเดินทางและขนส่งผลิตผลต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังมีทางรถไฟผ่านจังหวัดสุรินทร์ที่อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอสำโรงทาบ รวมระยะทาง 65 กิโลเมตร

การบริการสังคม

จังหวัดสุรินทร์มีสถานศึกษาทั้งหมดในปี 2541 จำนวน 875 แห่ง จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา โดยแยกเป็นโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 866 แห่ง และโรงเรียนนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 9 แห่ง มีนักเรียนและนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา จำนวน 289,021 คน ครูและอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 13,080 คน (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

การบริการสาธารณสุข

ในปี 2541 จังหวัดสุรินทร์มีโรงพยาบาลของรัฐบาล 14 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 3 แห่ง สถานีอนามัย 206 แห่ง และคลินิกทุกประเภท 46 แห่ง (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

สภาพเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ.2539 จังหวัดสุรินทร์มีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 25,654.382 ล้านบาท และผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 19,719 บาท (ตารางที่ 2.3) รายได้ส่วนใหญ่มาจากการค้าส่งและ

ค้าปลีก รองลงมาคือรายได้จากเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพที่สำคัญของจังหวัด ในส่วนของการบริการมีรายได้ที่รองลงมา (ตารางที่ 2.3)

กสิกรรม

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกมากและทำชื่อเสียงให้กับจังหวัดคือ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 หรือข้าวหอมมะลินั่นเอง นอกจากการปลูกข้าวแล้วยังมีการปลูกปอแก้ว มันสำปะหลัง มะม่วง ยางพารา และหม่อนไหม

ปศุสัตว์

จังหวัดสุรินทร์มีเกษตรกรรายย่อยเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ โคเนื้อ โคนม กระบือ สุกร และสัตว์ปีก ในปี 2541 มีโคนม 860 ตัว โคนเนื้อ 131,181 ตัว กระบือ 140,496 ตัว สุกร 72,301 ตัว (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

ประมง

เนื่องจากจังหวัดสุรินทร์มีลำนํ้าธรรมชาติที่สำคัญหลายสาย จึงมีการทำประมงกันมากคือ เฉลี่ยปีละประมาณ 13,225.6 ตันในปี 2541 โดยได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ 6,190.5 ตัน และจากการเพาะเลี้ยง 7,035.1 ตัน (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

อุตสาหกรรม

จังหวัดสุรินทร์มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้นในปี 2541 จำนวน 3,480 โรง การประกอบกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ คือ การสีข้าว มีโรงสีข้าวจำนวน 54 โรง เงินลงทุน 401,887,309 บาท จ้างคนงาน 482 คน รองลงมาคือ การโม่-บด ย่อยหิน มีโรงโม่จำนวน 15 โรง เงินลงทุน 656,743,000 บาท จ้างคนงาน 414 คน นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรม ซ่อมรถยนต์และเคาะพ่นสีรถยนต์ จำนวน 10 โรง รองลงมาคือการซ่อมรถยนต์ไม่มีการเคาะพ่นสีจำนวน 6 โรง และการทำเครื่องเรือนจากโลหะ 5 โรง และอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีก 20 โรง (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

การพาณิชย์

ในปี 2540 จังหวัดสุรินทร์มีธุรกิจที่จดทะเบียนนิติบุคคลและทะเบียนพาณิชย์คือ เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ 1 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 88 ราย บริษัทจำกัด 17 ราย และทะเบียนพาณิชย์ (เขตอำเภอ) 119 ราย มีธนาคาร 27 แห่ง ประเภทการบริการ เช่น โรงแรม สถานบันเทิง ดิสโก้เธค คอกเทลเลาจน์ ไนท์คลับ โบว์ลิง และโรงภาพยนตร์ รวม 24 แห่ง (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2542)

คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ปี 2539 ในจำนวน 1,865 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 จำนวน 173 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 9.3 ของหมู่บ้านทั้งหมด หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา

อันดับ 2 จำนวน 1,060 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 56.8 ของหมู่บ้านทั้งหมด และหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา
อันดับ 3 จำนวน 632 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 33.9 ของหมู่บ้านทั้งหมด (ตารางที่ 2.4)

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539 พบว่าสภาพปัญหาที่มี
จำนวนหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อนมากตามลำดับดังนี้ (ตารางที่ 2.5)

1. ปัญหาการทำการเกษตรฤดูแล้ง
2. ปัญหาการได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล
3. ปัญหาการอพยพหางานทำ
4. ปัญหาการประกอบอาชีพอื่น ๆ
5. ปัญหาการประกอบอาชีพและการมีงานทำ
6. ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
7. ปัญหาการให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต
8. ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน
9. ปัญหาผลผลิตจากการทำนา
10. ปัญหาเอกสารสิทธิ

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2540 ของครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนชนบท จำนวน
264,246 ครัวเรือนใน 1,865 หมู่บ้าน พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัดสุรินทร์ เท่ากับ 14,630
บาท อยู่ในอันดับที่ 36 ของประเทศ และอยู่ในอันดับที่ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตารางที่ 2.6)

เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัด จปฐ. พบว่ามีตัวชี้วัด จปฐ. ที่ประชาชนยังไม่บรรลุเป้าหมาย
10 ตัวชี้วัดจาก 39 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 2.7)

2.2.2 จังหวัดยโสธร

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดยโสธร ตั้งอยู่บริเวณตอนตะวันออกเฉียงใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง
เส้นแวงที่ 104 และ 105 องศาตะวันออก และเส้นรุ้งที่ 15 และ 16 องศาเหนือ ห่างจาก
กรุงเทพมหานคร ประมาณ 552 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 4,161,664 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ
2,601,040 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 79 ตำบล 826 หมู่บ้าน 112,401 หลังคาเรือน
มีเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 8 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 76 แห่ง มีประชากร 549,466
คน (ตารางที่ 2.8)

อาณาเขต

จังหวัดยโสธรมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดมุกดาหาร และร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดอุบลราชธานี และอำนาจเจริญ

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด -

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบสูง อยู่เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 227 ฟุต พื้นที่บางส่วนทางตอนเหนือของจังหวัดอยู่ในเทือกเขาภูพาน สภาพดินทั่วไปเป็นดินทราย ไม่อุ้มน้ำ ทำการเกษตรไม่ค่อยดีนัก แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำเซบาย ลำโพง ลำทวน ห้วยด้อมเต่า และลำยัง

ภูมิอากาศ

อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว ในปี 2540 ความแตกต่างของอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 13.7-40.3 องศาเซลเซียส (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร, 2542)

การบริหารพื้นฐาน

การคมนาคมและขนส่งของจังหวัดยโสธร ใช้พาหนะทางบกโดยรถยนต์เป็นหลัก การเดินทางไปกรุงเทพมหานคร มีอยู่ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเก่าจากยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม บ้านไผ่ นครราชสีมา สระบุรี และกรุงเทพมหานคร และเส้นทางใหม่ จากยโสธร สุวรรณภูมิ เกษตรวิสัย พัคคณภูมิพิสัย ประทาย นครราชสีมา สระบุรี และกรุงเทพมหานคร การคมนาคมระหว่างตัวจังหวัดกับอำเภอเดินทางได้สะดวกตลอดทั้งปี และการเดินทางระหว่างหมู่บ้านส่วนใหญ่มีถนนใช้ในสภาพดี

การบริหารสังคม

ในปี 2540 จังหวัดยโสธรมีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดี มีทั้งระบบโรงเรียนและระบบนอกโรงเรียน ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาถึงระดับเตรียมอุดมศึกษา จำนวน 440 แห่ง มีห้องเรียน 4,607 ห้อง นักเรียน 105,212 คน ครู 5,674 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร, 2541)

บริการสาธารณสุข

ในปี 2540 จังหวัดยโสธรมีโรงพยาบาลของรัฐบาล 9 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง สถานีอนามัย 110 แห่ง และคลินิกทุกประเภท 32 แห่ง รวมเตียงผู้ป่วยในโรงพยาบาลของรัฐ 570 เตียง (สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร, 2541)

สภาพเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ.2539 จังหวัดยโสธรมีผลิตภัณฑ์มวลรวม มูลค่า 11,294.330 ล้านบาท และผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อบุคคล เท่ากับ 19,990 บาท (ตารางที่ 2.9) รายได้ส่วนใหญ่ เป็นการค้าส่งและค้าปลีก รองลงมาคือ รายได้จากเกษตรกรรม แสดงให้เห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพที่สำคัญ อาชีพหนึ่ง ส่วนการบริการมีรายได้ 1,933,142 บาท เป็นสาขาการผลิตของจังหวัดยโสธรที่รองลงมา (ตารางที่ 2.9)

กสิกรรม

พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้หลักคือ ข้าวนาปี จากสถิติการเพาะปลูกปี 2535-2540 พบว่า ปริมาณผลผลิตมีแนวโน้มลดลง แต่ในปี 2540 มีการปลูกข้าวได้เพิ่มขึ้น นอกจากการปลูกข้าวแล้วยังมีการปลูกมันสำปะหลัง และอ้อย

ปศุสัตว์

จังหวัดยโสธรมีเกษตรกรรายย่อยเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ โคเนื้อ กระบือ สุกร และสัตว์ป่า ในปี 2540 มีโคนม 52 ตัว โคเนื้อ 96,064 ตัว กระบือ 67,016 ตัว และสุกร 36,807 ตัว เกษตรกรมีการซื้อขายกับพ่อค้าในท้องถิ่น สำหรับการเลี้ยงสุกรส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2542)

ประมง

เนื่องจากจังหวัดยโสธรมีแหล่งน้ำสำคัญไหลผ่านคือ แม่น้ำชี ซึ่งไหลผ่านในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอกุดรัง รวมระยะทางยาวประมาณ 110 กิโลเมตร ในปี 2538 มีเกษตรกรทำประมงเฉลี่ย ปีละประมาณ 2,245 ตัน โดยได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ 1,840 ตัน และจากการเพาะเลี้ยง 405 ตัน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร, 2541)

อุตสาหกรรม

โครงสร้างอุตสาหกรรมของจังหวัดยโสธร ในปี 2539 มีโรงงานทั้งหมด 793 โรงงาน เงินทุน 486.26 ล้านบาท จำนวนคนงาน 2,498 คน โดยเป็นประเภทอุตสาหกรรมอาหารมากที่สุด คือ 646 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 81.50 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด เงินทุน 179,676 ล้านบาท และคนงานจำนวน 1,055 คน คิดเป็นร้อยละ 42.23 ของจำนวนคนงานทั้งหมด ส่วนลำดับที่ 2 ได้แก่ ประเภทอุตสาหกรรมแร่โลหะ (ปูนซีเมนต์ และคอนกรีต) มี 38 โรง คิดเป็นร้อยละ 12.73 (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2542)

การพาณิชย์

ในปี 2539 มีผู้ประกอบการในรูปของบริษัท จำนวน 72 บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด และสามัญ 545 ราย ร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ จำนวน 2,474 ราย มีธนาคารพาณิชย์ 9 ธนาคาร 18 สาขา การค้าขายของผู้ประกอบการรับซื้อข้าวเปลือก และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ มีศูนย์กลางอยู่ที่เขตเทศบาลเมืองยโสธร ซึ่งมีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค และการบริการ ส่วนจุดศูนย์รวมในการซื้อข้าวเปลือกและพืชเศรษฐกิจอยู่ในเขตสุขาภิบาลชุมชน และสุขาภิบาลเลิงนกทา ซึ่งสามารถติดต่อกับจังหวัดมุกดาหาร และอำนาจเจริญได้สะดวก (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2541)

คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ปี 2539 ในจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 747 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 จำนวน 48 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 6.4 ของหมู่บ้านทั้งหมด หมู่บ้านเร่ง

รุดพัฒนาอันดับ 2 จำนวน 393 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 52.6 ของหมู่บ้านทั้งหมด และหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 จำนวน 306 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 41.0 ของหมู่บ้านทั้งหมด (ตารางที่ 2.4)

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค ปี 2539 พบว่าสภาพปัญหาที่มีจำนวนหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อนมากตามลำดับ ดังนี้ (ตารางที่ 2.10)

1. ปัญหาการทำการเกษตรฤดูแล้ง
2. ปัญหาการได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล
3. ปัญหาการอพยพหางานทำ
4. ปัญหาการประกอบอาชีพและการมีงานทำ
5. ปัญหาการประกอบอาชีพอื่น ๆ
6. ปัญหาผลผลิตจากการทำนา
7. ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
8. ปัญหาอัตราการเรียนต่อของประชาชน
9. ปัญหาการให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต
10. ปัญหาผลผลิตจากการทำไร่

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2540 ของครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนชนบท จำนวน 241,676 ครัวเรือน ใน 1,878 หมู่บ้าน พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัดยโสธร เท่ากับ 14,344 บาท อยู่ในอันดับที่ 39 ของประเทศ และอยู่ในอันดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตารางที่ 2.6) แสดงให้เห็นว่า ชาวชนบทของจังหวัดยโสธรมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างสูง ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากการค้าส่งและการค้าปลีก

เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัด จปฐ. ที่ประชาชนยังไม่บรรลุเป้าหมายมี 12 ตัวชี้วัดจาก 39 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 2.11)

2.2.3 จังหวัดมุกดาหาร

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดมุกดาหาร ตั้งอยู่บริเวณตอนตะวันออกเฉียงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 16-17 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 104-105 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 4,339.83 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,712,394 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 642 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ และ 53 ตำบล 490 หมู่บ้าน 65,642 หลังคาเรือน มีเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 6 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 42 แห่ง มีประชากร 326,188 คน (ตารางที่ 2.12)

อาณาเขต

จังหวัดมุกดาหารมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดนครพนม และสกลนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ และร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดกาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดมุกดาหารทางทิศเหนือและทิศใต้เป็นที่ราบสูง ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน บางแห่งเป็นป่าทึบ ส่วนทิศตะวันออกเป็นที่ราบสลับป่าไม้ มีแม่น้ำโขงเป็นเขตกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยาวประมาณ 71 กิโลเมตร แหล่งน้ำธรรมชาติได้แก่แม่น้ำโขง ห้วยชะโนด ห้วยบางทราย ห้วยมุก และห้วยบังอี่

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศโดยทั่วไปมีอากาศร้อนในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว โดยมีข้อมูลภูมิอากาศในรอบ 5 ปี (2536-2541) คือ อุณหภูมิต่ำสุด 9.2 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุด 41.6 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 1,511.8 มิลลิเมตร (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2542)

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมและขนส่งของจังหวัดมุกดาหาร มีทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัดใช้ติดต่อภายในจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียงได้โดยสะดวก มีถนนในชนบทซึ่งสามารถใช้เดินทางติดต่อการขนส่งผลิตผลทางการเกษตรออกสู่ตลาดพอสมควร

การบริการสังคม

ในปีการศึกษา 2540 จังหวัดมุกดาหารมีโรงเรียน 280 แห่ง มีครู 3,632 คน มีนักเรียนและนักศึกษา จำนวน 76,257 คน (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2542)

การบริการสาธารณสุข

ในปี 2540 จังหวัดมุกดาหารมีโรงพยาบาลของรัฐบาล 7 แห่ง สถานิออนามัย 70 แห่ง และคลินิก 22 แห่ง จำนวนแพทย์ 40 คน จำนวนพยาบาล 430 คน และจำนวนเตียงผู้ป่วย 710 เตียง (สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร, 2541)

สภาพเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ.2539 จังหวัดมุกดาหารมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 7,859.796 ล้านบาท และมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อบุคคล 27,773 บาท (ตารางที่ 2.13) รายได้ส่วนใหญ่มาจากเกษตรกรรม รองลงมา

คือการค้าส่งและค้าปลีก แสดงว่าอาชีพการเกษตรยังเป็นอาชีพที่สำคัญ นอกจากนี้การก่อสร้างยังเป็นสาขาการผลิตที่รองลงมา

กสิกรรม

-

การปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร คือ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ไม้ผล ปอ ถั่วลิสง และพืชผักต่าง ๆ โดยเฉพาะการปลูกข้าวในปี 2540 มีการปลูกจำนวน 457,091 ไร่ เป็นข้าวเหนียวจำนวน 354,905 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 350 กิโลกรัมต่อไร่ และเป็นข้าวเจ้า 102,186 ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 380 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่ที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ กข.6 และข้าวหอมมะลิ 105 (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร, 2541)

ปศุสัตว์

เกษตรกรของจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เลี้ยงโค กระบือ และสุกร ในปี 2540 มีโคจำนวน 47,383 ตัว กระบือ 51,683 ตัว และสุกร 30,358 ตัว (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร, 2541)

ประมง

ในปี 2540 จังหวัดมุกดาหารมีเกษตรกรที่ทำประมงทั้งสิ้น 8,581 ราย ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 1,014,367 กิโลกรัม (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร, 2541)

อุตสาหกรรม

ในปี 2540 มีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 392 แห่ง เป็นโรงสีข้าวจำนวน 194 แห่ง รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมก่อสร้าง นอกเหนือจากนั้นเป็นอุตสาหกรรมการแปรรูปไม้ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เคมีและพลาสติก (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร, 2541)

การพาณิชย์

ในปี 2540 มีธุรกิจจดทะเบียนในลักษณะนิติบุคคล 5 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด 347 แห่ง บริษัท จำกัด 134 แห่ง และทะเบียนพาณิชย์ 1,229 แห่ง (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร, 2541)

คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ปี 2539 ในจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 464 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 จำนวน 65 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ของหมู่บ้านทั้งหมด หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 จำนวน 225 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 48.5 ของหมู่บ้านทั้งหมด และหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา อันดับ 3 จำนวน จำนวน 174 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 37.5 ของหมู่บ้านทั้งหมด (ตารางที่ 2.4)

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2 ค ปี 2539 พบว่าสภาพปัญหาที่มีจำนวนหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อนมากตามลำดับ ดังนี้ (ตารางที่ 2.14)

1. ปัญหาการทำการเกษตรฤดูแล้ง
2. ปัญหาผลผลิตจากการทำไร่

3. ปัญหาการได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล
4. ปัญหาเอกสารสิทธิ์
5. ปัญหาแหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง
6. ปัญหาการประกอบอาชีพอื่น ๆ
7. ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
8. ปัญหาการอพยพหางานทำ
9. ปัญหาผลผลิตจากการทำนา
10. ปัญหาสุขภาพลักษณะในบ้าน

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2540 พบว่าประชากรในชนบทของจังหวัดมุกดาหาร มีรายได้เฉลี่ย 8,738 บาท เป็นอันดับที่ต่ำสุดของประเทศหรืออันดับที่ 72 และอยู่ในอันดับสุดท้ายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คืออันดับที่ 19 แสดงให้เห็นว่าชาวชนบทมีรายได้เฉลี่ยต่ำมาก เนื่องจากรายได้จากเกษตรกรรมไม่แน่นอนในแต่ละปี (ตารางที่ 2.6)

เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัด จปฐ. พบว่า มีตัวชี้วัด จปฐ. ที่ประชากรยังไม่บรรลุเป้าหมาย 11 ตัวชี้วัดจาก 39 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 2.15)

2.2.4 จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่บริเวณตอนตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 342 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,778,287 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,986,429 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 15 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 124 ตำบล 1,376 หมู่บ้าน 253,367 หลังคาเรือน มีเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 19 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง มีประชากร 1,115,519 คน (ตารางที่ 2.16)

อาณาเขต

จังหวัดชัยภูมิมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์ และขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์ และลพบุรี

ภูมิประเทศ

จังหวัดชัยภูมิประกอบด้วยป่าและภูเขาร้อยละ 50 นอกนั้นเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาดังเรียงรายจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วย

ด้วยเทือกเขาสำคัญคือ ภูอีดู่ ภูแลนคา ภูเขียว และภูพังเหย แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำชี ลำน้ำพรม ลำน้ำชีลอง ลำน้ำปะทาว ลำน้ำคันธุ ลำน้ำสามหมอ และลำน้ำเชิญ

ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป มีอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ร้อนจัดในฤดูร้อน ในปี 2539 อุณหภูมิสูงสุด 40.5 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 10.5 องศาเซลเซียส มีฝนตกตลอดทั้งปี 117 วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยวัดได้ 1,441.7 มิลลิเมตร

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดชัยภูมิมีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดที่สามารถใช้เดินทางติดต่อภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัดได้โดยสะดวก รวมทั้งการเดินทางไปกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีเส้นทางรถไฟผ่านท้องที่อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอจัตุรัส และกิ่งอำเภอเนินสง่า รวมระยะทางทั้งสิ้น 88 กิโลเมตร

การบริการสังคม

ในปีการศึกษา 2539 จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนโรงเรียน 829 แห่ง ห้องเรียนจำนวน 8,755 ห้อง มีนักเรียนจำนวน 203,086 คน ครูจำนวน 9,990 คน สำหรับสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีจำนวน 6 แห่ง มีนักศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 7,168 คน อาจารย์จำนวน 296 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดชัยภูมิ, 2541)

การบริการสาธารณสุข

จังหวัดชัยภูมิมีโรงพยาบาลระดับจังหวัด 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 14 แห่ง สถานีอนามัย 166 แห่ง (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

สภาพเศรษฐกิจ

จังหวัดชัยภูมิมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 28,190.471 ล้านบาทในปี 2539 และผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 26,346 บาท (ตารางที่ 2.17) รายได้ส่วนใหญ่มาจากเกษตรกรรม รองลงมาคือการค้าส่งและค้าปลีก และอุตสาหกรรม แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิ

กสิกรรม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาเป็นอาชีพหลัก รองลงมาได้แก่ การทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ปอแก้ว ถั่วต่าง ๆ พื้นที่ทำการเกษตรมีจำนวน 3,890,197 ไร่ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

ปลูสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ของเกษตรกรจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะการเลี้ยงเป็นรายย่อย หรือเลี้ยงภายในครัวเรือน เพื่อไว้ใช้เป็นแรงงานและอาหาร ในปี 2540 มีโคจำนวน 114,830 ตัว มีกระบือจำนวน 24,001 ตัว มีสุกรจำนวน 132,862 ตัว และสัตว์ปีกอื่น ๆ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

ประมง

จังหวัดชัยภูมิส่วนมากนิยมทำประมงน้ำจืด โดยการเลี้ยงในบ่อ มีเนื้อที่เลี้ยงปลาในปี 2540 ทั้งหมดประมาณ 19,482 ไร่ จำนวน 18,418 บ่อ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ประมาณ 2,865,674 กิโลกรัม (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

อุตสาหกรรม

ในปี 2540 มีโรงงานในจังหวัดชัยภูมิ 1,433 แห่ง ในจำนวนนี้มีโรงสีข้าว 979 แห่ง คนงานมีจำนวน 8,672 คน ประเภทโรงงานที่สำคัญได้แก่โรงงานน้ำตาล (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

การพาณิชย์

ในปี 2540 จังหวัดชัยภูมิมีร้านค้าทั่วไป 98 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 77 ราย และบริษัทจำกัด 10 ราย นอกจากนี้ยังมีธุรกิจบริการโรงแรม และร้านอาหารหลายแห่ง มีธนาคารพาณิชย์รวม 25 สาขา ธนาคารออมสิน 6 สาขา และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 14 สาขา (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ, 2541)

คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) ปี 2539 มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 จำนวน 142 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 12.0 หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 จำนวน 570 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 48.0 และหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 จำนวน 475 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ของหมู่บ้านทั้งหมด (ตารางที่ 2.4)

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค ปี 2539 พบว่าสภาพปัญหาที่มีจำนวนหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อนมากตามลำดับ ดังนี้ (ตารางที่ 2.18)

1. ปัญหาการทำการเกษตรฤดูแล้ง
2. ปัญหาการได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล
3. ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
4. ปัญหาผลผลิตจากการทำไร่
5. ปัญหาการอพยพหางานทำ
6. ปัญหาการให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต

7. ปัญหาการประกอบอาชีพอื่น ๆ

8. ปัญหาเอกสารสิทธิ

9. ปัญหาการประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน

10. ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน

จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2540 พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรของจังหวัดชัยภูมิ คือ 12,176 บาท ซึ่งเป็นอันดับที่ 52 ของประเทศ และเป็นอันดับที่ 7 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตารางที่ 2.6)

เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัด จปฐ. พบว่า มีตัวชี้วัด จปฐ.ที่ประชากรยังไม่บรรลุเป้าหมาย 12 ตัวชี้วัด จาก 39 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 2.19)

2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ*

การศึกษาสภาพทั่วไปของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 70 หมู่บ้าน 16 ตำบล และ 8 อำเภอ/กิ่งอำเภอ ของ 4 จังหวัด ดังนี้

จังหวัด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
อำเภอ/กิ่งอำเภอ	2	2	2	2	8
ตำบล	4	4	4	4	16
หมู่บ้าน	20	17	17	16	70

การศึกษาสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน พิจารณาจากภาพรวมของทั้ง 70 หมู่บ้านดังต่อไปนี้

2.3.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป

สภาพแวดล้อมทั่วไปของหมู่บ้าน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ หมู่บ้านจะตั้งอยู่บนที่ราบสูง ทำให้เกิดการขาดแคลนแหล่งน้ำกินน้ำใช้และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งน้ำมักจะแห้งขอดในฤดูแล้ง ในขณะที่ฝนตกหนักในฤดูฝน ทำให้ประชากรสามารถใช้น้ำได้อย่างเต็มที่ แต่สถานภาพทางด้านชลประทานที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้ไม่สามารถมีฝาย ผนังกั้นน้ำ หรือทำนบกั้นน้ำ เมื่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่เอื้ออำนวยต่อเกษตรกรรมเช่นนี้ ทำให้มีผลกระทบต่อผลผลิตเกษตร และรายได้ของประชากรในหมู่บ้านที่ศึกษา เพราะประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก

* สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน

2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน

ขนาดของหมู่บ้านมีผลต่อโอกาสในการพัฒนาหมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่โดยวัดจากขนาดของจำนวนครัวเรือน และประชากรในหมู่บ้าน มักมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคมต่าง ๆ มากกว่าหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก นอกจากนี้หมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มักได้รับงบประมาณจากภาครัฐในการสร้างหรือซ่อมแซม บริการพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ถนน ระบบประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น มากกว่าหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก ทำให้ประชากรในหมู่บ้านได้รับความสะดวกในการรับบริการทางสังคมจากภาครัฐมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้หมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มักมีการประกอบธุรกิจต่าง ๆ มากกว่า เช่น ปั่นน้ำมัน ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิต และอื่น ๆ

ก. จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน

จำนวนครัวเรือนเฉลี่ยต่อหมู่บ้านของจังหวัดยโสธรสูงสุด เท่ากับ 128.88 ครัวเรือน ส่วนจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนครัวเรือนเฉลี่ยต่ำสุดต่อหมู่บ้าน เท่ากับ 102.35 ครัวเรือน ในขณะที่ภาพรวมของหมู่บ้านทั้งหมด มีจำนวนครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 110.64 ครัวเรือน (ตารางที่ 2.20)

ข. จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

จำนวนประชากรรวมในจังหวัดยโสธรมีมากกว่าจังหวัดสุรินทร์ มุกดาหาร และชัยภูมิ ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกัน จำนวนประชากรเฉลี่ยต่อหมู่บ้านในจังหวัดยโสธรสูงสุด เท่ากับ 631.88 คน รองลงไปได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดชัยภูมิ คือ 519.90, 492.94 และ 489.06 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.21)

2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ก. ภาษีบำรุงท้องที่

การพัฒนาเศรษฐกิจในหมู่บ้านอาจพิจารณาจากรายได้ของหมู่บ้านที่ได้มาจากภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งย่อมมีงบประมาณส่วนหนึ่งเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านได้ เนื่องจากประชากรในเป็นหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงมีเงินภาษีจากที่ดินเป็นหลัก จากการศึกษาหมู่บ้านดังกล่าว ทำให้ทราบว่าภาษีบำรุงท้องที่เฉลี่ยต่อหมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิสูงสุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดยโสธร จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดสุรินทร์ คือ 5,935.69 บาท 5,064.18 บาท 2,819.24 บาท และ 1,827.75 บาท ตามลำดับ (ตารางที่ 2.22)

ข. ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน

ฐานะความเป็นอยู่ของครัวเรือนในหมู่บ้านเป็นเครื่องหมายแสดงสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้ประการหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าจังหวัดใดมีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองมากย่อมทำให้สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่ดีนัก จำเป็นต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาครัวเรือนที่ไม่มี

ที่ดิน ให้มีที่ดินของตนเองหรือพัฒนาส่งเสริมอาชีพให้ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน มีรายได้จากอาชีพเสริม เหล่านั้น

จากการศึกษาครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน พบว่าจังหวัดชัยภูมิ มีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ยต่อหมู่บ้านสูงสุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัด มุกดาหาร และจังหวัดยโสธร คือ 15.10 ครัวเรือน 12.50 ครัวเรือน 7.77 ครัวเรือน และ 6.00 ครัวเรือน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดคันน้ำ ทำให้มีการจำกัดการบุกรุก ทำลายป่า ซึ่งมีความสำคัญต่อความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ (ตารางที่ 2.23)

ค. อัตราค่าจ้างภาคการเกษตร

เนื่องจากชาวบ้านบางคนจำเป็นต้องออกไปทำงานด้านเกษตรกรรม เพื่อหารายได้มาจุนเจือ ครอบครัว อาจเป็นครัวเรือนที่ยากจน หรือมีที่ดินทำกินแต่มีที่ดินไม่มาก และเป็นที่ดินที่ไม่มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องออกไปรับจ้างการเกษตร

อัตราค่าจ้างภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อวันในจังหวัดสุรินทร์สูงที่สุดถึง 104.00 บาท รองลงมาได้ แก่ จังหวัดมุกดาหาร 97.06 บาท จังหวัดยโสธร (93.53 บาท) และจังหวัดชัยภูมิ (90.00 บาท) ตามลำดับ (ตารางที่ 2.24)

ง. อัตราค่าจ้างนอกภาคการเกษตร

นอกจากชาวบ้านจะออกไปทำงานภาคเกษตรกรรมแล้ว ยังมีบางคนไปทำงานนอกภาคการ เกษตร แม้ว่างานด้านนี้จะมีน้อยก็ตาม จากการศึกษพบว่าอัตราค่าจ้างนอกภาคการเกษตร เฉลี่ยต่อ วัน 115.26 บาท

เมื่อเปรียบเทียบอัตราค่าจ้างนอกภาคการเกษตรระหว่างจังหวัดพบว่า อัตราค่าจ้างเฉลี่ยนอก ภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อวันในจังหวัดสุรินทร์สูงที่สุดคือ 121.00 บาท รองลงมาได้แก่จังหวัดมุกดาหาร 114.00 บาท จังหวัดยโสธร 113.44 บาท และจังหวัดชัยภูมิ 111.25 บาท ตามลำดับ (ตารางที่ 2.25)

2.3.4 สุขภาพอนามัย

ก. อัตราการเกิด

การพิจารณาสุขภาพทางด้านสุขภาพอนามัย สามารถดูได้จากอัตราการเกิด พบว่าอัตราการ เกิดเฉลี่ยเท่ากับ 15.93 คนต่อพันคน ซึ่งต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยทั้งประเทศในปี 2540 ซึ่งเท่ากับ 17.6 คน ต่อพันคน ทั้งนี้เนื่องจากการบริการวางแผนครอบครัวได้รับการเผยแพร่อย่างทั่วถึงมากขึ้น ทำให้ ประชากรในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ใช้บริการการวางแผนครอบครัวจากโรงพยาบาล สถานีอนามัย อย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้อัตราการเกิดอยู่ในระดับต่ำกว่าในอดีต (ตารางที่ 2.26)

ข. การตายของทารกแรกเกิด

การตายของทารกแรกเกิดเป็นตัวชี้วัดสุขภาพอนามัยของประชากรในชนบทอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าทารกแรกเกิดตายน้อย ย่อมแสดงว่าการได้รับการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาสุขภาพอนามัยดีขึ้น หรือแสดงถึงการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของเด็กทารกอยู่ในเกณฑ์ดี

จากการศึกษาหมู่บ้านของ 4 จังหวัด พบว่า จำนวนทารกแรกเกิดที่ตายในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีเพียง 14 คน โดยจังหวัดชัยภูมิมีจำนวนทารกแรกเกิดตายน้อยเพียง 1 คนใน 16 หมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร มี 3 คนใน 17 หมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์ มี 4 คนใน 20 หมู่บ้าน และจังหวัดยโสธร มี 6 คนใน 17 หมู่บ้าน (ตารางที่ 2.27)

ค. อัตราการตาย

อัตราการตายของประชากรในหมู่บ้านเท่ากับ 6.35 ต่อพันคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศในปี 2540 ซึ่งเท่ากับ 6.72 คนต่อพันคน (ตารางที่ 2.28) แสดงให้เห็นว่าการบริการด้านการรักษาพยาบาล และการสาธารณสุขอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากมีสถานอนามัยและโรงพยาบาลตั้งขึ้นในเขตชนบทมากขึ้น และการคมนาคมที่สะดวก ทำให้ประชากรในชนบทสามารถไปรับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของภาครัฐและเอกชนสะดวกขึ้น นอกจากนี้ความเจริญทางการแพทย์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยยังช่วยให้การรักษาและการป้องกันโรคต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนประชากรในเขตชนบทได้รับข่าวสารการรักษา และการป้องกันสุขภาพอนามัยแผนใหม่จากสื่อมวลชน ทำให้รู้จักการดูแลสุขภาพของตนเองได้ดีขึ้น ดังนั้นสาเหตุของการเสียชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านที่ศึกษาคือโรคชรา

ง. สถานอนามัย

การรักษาสุขภาพอนามัยย่อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นสถานอนามัยจึงเป็นแหล่งที่ประชากรในเขตชนบทไปรับการรักษาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยได้ทันเวลา กับอาการของโรค หรือป้องกันหรือบรรเทาอาการต่าง ๆ ก่อนที่จะไปรักษาในโรงพยาบาลชุมชน หรือโรงพยาบาลศูนย์

จากการศึกษาพบว่า สถานอนามัยมีเพียงร้อยละ 21.43 แสดงให้เห็นว่าสถานอนามัยยังไม่สามารถขยายไปอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.29)

จ. ส้วม

จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีส้วมเฉลี่ย 3.44 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าประชากรมีส้วมใช้เป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นเรื่องของการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในด้านการสาธารณสุข โดยจังหวัดสุรินทร์มีครัวเรือนที่ไม่มีส้วมเฉลี่ยต่อหมู่บ้านสูงสุดเท่ากับ 5.25

ครัวเรือน รองลงมาคือ จังหวัดยโสธร 3.41 ครัวเรือน จังหวัดมุกดาหาร 3.29 ครัวเรือน และจังหวัด ชัยภูมิ 1.38 ครัวเรือน ตามลำดับ (ตารางที่ 2.30)

2.3.5 การศึกษา

ปัจจุบันระบบการศึกษาในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนาไปอย่างมาก กล่าวคือ ระดับประถมศึกษาภาคบังคับได้ขยายตัวไปสู่พื้นที่ชนบทอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้นักเรียนในโรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนในด้านอาหารกลางวัน และนมสำหรับดื่ม บางหมู่บ้านเด็กจากครอบครัวยากจนได้รับการอุดหนุนในเรื่อง เสื้อผ้า อุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ และทุนเล่าเรียนจากภาครัฐและเอกชน

จากการศึกษามีโรงเรียนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน 0.63 โรง แสดงว่ามีโรงเรียนเกือบทุกหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.31) นอกจากนี้ยังมีเด็กที่ไม่ได้เรียนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน เท่ากับ 0.56 คน โดยจังหวัดสุรินทร์ มีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนหนังสือเฉลี่ย 0.95 คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดยโสธร 0.65 คน จังหวัดมุกดาหาร 0.35 คน และจังหวัดชัยภูมิ 0.25 คน (ตารางที่ 2.32) สาเหตุเพราะครอบครัวมีฐานะยากจน บิดามารดาต้องการคนช่วยงานในไร่นาและความพิการของเด็ก นอกจากนี้บางชาติพันธุ์ เช่น ข่า บรู เด็กนักเรียนต้องไปหาของป่ากับพ่อ จึงกลับมาโรงเรียนไม่ทัน ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน และมีอัตรา การขาดเรียนอยู่ในระดับสูง

ส่วนการเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับนั้น ในปัจจุบันมีโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนตั้งแต่ ม.1-ม.3 ตั้งอยู่ในทุกตำบล และบางตำบลที่เป็นตำบลขนาดใหญ่ซึ่งเป็นที่ตั้งของ อำเภอมีโรงเรียนมัธยมศึกษาสอนถึง ม.6 ถึง 2 แห่ง นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ม.1-ม.3 เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับได้มีโอกาสเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาในบริเวณที่ ใกล้เคียงกับหมู่บ้านที่อาศัยได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามหากครอบครัวใดไม่สามารถส่งเด็กเรียนต่อใน ระบบการศึกษาดังกล่าว ก็สามารถเรียนด้วยตนเองจากการศึกษานอกโรงเรียน (กสน.) โดยมีศูนย์ กสน.ประจำตำบล/อำเภอเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนสามารถได้รับการ ศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จึงอาจกล่าวได้ว่าโอกาสทางการศึกษาของประชากรในเขตชนบท ของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น

2.3.6 การบริการขั้นพื้นฐาน

ก. คมนาคม

ปัจจุบันทุกหมู่บ้านที่ทำการศึกษามีถนนเชื่อมต่อกับอำเภอ และระหว่างหมู่บ้าน ในกรณีที่ เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่หรือเป็นที่ตั้งของตำบล หรือหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงแผ่นดิน ถนน

เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับตำบลและอำเภอจะเป็นถนนลาดยางอย่างดี แต่โดยทั่วไปในหมู่บ้านชนบท ถนนเชื่อมระหว่างตำบลกับหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรังหรือถนนหินคลุกบางส่วนร่วมกับลูกรัง ซึ่งชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อในฤดูฝน ทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก ส่วนในฤดูแล้งถนนจะมีฝุ่นคลุ้ง

จากการศึกษาพบว่า ระยะทางเฉลี่ยต่อหมู่บ้านไปถึงตัวอำเภอ เท่ากับ 13.57 กิโลเมตร (ตารางที่ 2.33) พาหนะที่ใช้เดินทางจากหมู่บ้านไปถึงตัวอำเภอเป็นรถโดยสาร ร้อยละ 52.38 (ตารางที่ 2.34) และระยะเวลาเดินทางเฉลี่ย 29.91 นาที (ตารางที่ 2.35) ถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางร้อยละ 67.39 (ตารางที่ 2.36) และสภาพถนนใช้ได้เกือบหมด คือร้อยละ 98.57 (ตารางที่ 2.37) ส่วนถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังเป็นถนนลูกรัง มีส่วนน้อยที่ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ซึ่งตามแผนพัฒนาตำบลทุกตำบลต้องการปรับปรุงถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นถนนคอนกรีตทุกสาย จากการสำรวจใน 70 หมู่บ้าน พบว่า ระยะทางเฉลี่ยของถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน เท่ากับ 306.60 เมตร โดยจังหวัดบึงกาฬมีถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้านยาวที่สุด เฉลี่ย 482.77 เมตร รองลงมาคือ จังหวัดชัยภูมิ 329.19 เมตร จังหวัดมุกดาหาร 237.53 เมตร และจังหวัดสุรินทร์ 197.50 เมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 2.38)

เมื่อพิจารณาสภาพถนนในหมู่บ้านพบว่ามีสภาพใช้ได้ตลอดฤดูกาล ร้อยละ 95.71 (ตารางที่ 2.39) ส่วนสภาพถนนที่ใช้ไม่ได้นั้นเป็นเพราะถนนเป็นดิน ร้อยละ 66.67 และสภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ร้อยละ 33.33 (ตารางที่ 2.40) จากการสำรวจ 70 หมู่บ้านนั้น พบว่า สภาพถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านใช้ได้ร้อยละ 95.71 (ตารางที่ 2.41) และส่วนสาเหตุที่ถนนระหว่างหมู่บ้านใช้การไม่ได้ มีสาเหตุจากมีส่วนผสมระหว่างลูกรังน้อย ร้อยละ 66.67 (ตารางที่ 2.42) และพบว่า ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง คือร้อยละ 73.17 มีถนนลาดยางเพียงร้อยละ 25.61 (ตารางที่ 2.43)

ข. ไฟฟ้า

ทุกหมู่บ้านที่ไปสำรวจมีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือน ยกเว้นบางครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่สร้างใหม่ และออกไปตั้งอยู่นอกรัศมีของชุมชนหมู่บ้าน และบางครัวเรือนมีฐานะยากจนมาก การที่ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น การดูโทรทัศน์ ดูข่าวสารบ้านเมือง ครัวเรือนที่มีฐานะดีมีโทรทัศน์สี ส่วนครัวเรือนที่มีฐานะยากจนมีโทรทัศน์ขาวดำ นอกจากนี้ประชาชนในชนบทยังใช้ไฟฟ้ากับอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ตู้เย็น พัดลม วิทยุ และเครื่องเล่นวีดีโอ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านย่อมทำให้ชาวชนบทมีคุณภาพชีวิตที่สะดวกสบายและปลอดภัย ในหลายหมู่บ้านที่ได้สำรวจพบว่า ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าสาธารณะติดตั้งตามจุดสำคัญของหมู่บ้านที่คนสัญจรไปมา โดยหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มี 3-5 ดวง ตามแผนพัฒนาตำบลได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะอย่างน้อย 5 ดวงต่อหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า จำนวนโคมไฟฟ้าเฉลี่ยต่อหมู่บ้านเท่ากับ 5.20 ดวง โดยจังหวัดยโสธรมี โคมไฟฟ้าสาธารณะสูงสุด คือ 6.18 ดวง รองลงมาคือ จังหวัดชัยภูมิ 5.69 ดวง จังหวัดสุรินทร์ 4.75 ดวง และจังหวัดมุกดาหาร 4.29 ดวง ตามลำดับ (ตารางที่ 2.44)

ก. แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคมีความหมายและสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวชนบท โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่มีสภาพดินที่ไม่อุ้มน้ำ การเก็บน้ำไว้ใช้โดยธรรมชาติ เช่น หนอง ห้วย บ่อน้ำบาดาล และบ่อน้ำตื้น ย่อมไม่สามารถกักเก็บไว้ได้ตลอดปี อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านมีระบบน้ำประปาใช้อุปโภคบริโภค ร้อยละ 78.57 (ตารางที่ 2.45) แต่เมื่อเปรียบเทียบความพอเพียงตลอดปี กลับพบว่ามีย้อยละ 56.36 แสดงให้เห็นว่า น้ำดื่ม น้ำใช้ยังไม่เพียงพอ (ตารางที่ 2.46)

สำหรับแหล่งน้ำอื่น ๆ ที่ประชากรในเขตชนบทสามารถนำมาใช้ทดแทนและช่วยให้มีการบริโภคที่สมบูรณ์ ก็คือ บ่อน้ำตื้น จากการศึกษพบว่า บ่อน้ำตื้นเป็นสมบัติส่วนตัว ร้อยละ 64.85 และเป็นของสาธารณะ ร้อยละ 35.15 (ตารางที่ 2.47) นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำบาดาล ซึ่งปรากฏว่าเป็นของส่วนตัวมากถึงร้อยละ 80.07 และเป็นบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ ร้อยละ 19.93 (ตารางที่ 2.48) ตลอดจนมีแหล่งน้ำสาธารณะเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน เท่ากับ 2.87 แห่ง และมีพื้นที่เฉลี่ย 59.89 ไร่ โดยจังหวัดสุรินทร์มีแหล่งน้ำสาธารณะเฉลี่ย 3.15 แห่ง รองลงมาได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ 3.00 แห่ง จังหวัดมุกดาหาร 2.77 แห่ง และจังหวัดยโสธร 2.53 แห่ง ตามลำดับ (ตารางที่ 2.49) เมื่อพิจารณาถึงปริมาณและความต้องการน้ำของแหล่งน้ำสาธารณะนั้น ปรากฏว่ามีความเพียงพอ ร้อยละ 65.71 ไม่เพียงพอ ร้อยละ 34.29 (ตารางที่ 2.50) แสดงให้เห็นว่าปริมาณเพื่อการอุปโภคบริโภคยังไม่เพียงพอ

อย่างไรก็ดี จากการสอบถามความเห็นของผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของน้ำดื่ม น้ำใช้ในหมู่บ้าน โดยให้จัดลำดับคะแนนความสมบูรณ์ตั้งแต่ 1 ถึง 10 ปรากฏว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ทุกหมู่บ้านเท่ากับ 7.36 แสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอ ร้อยละ 70 ทำให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ต่อไป (ตารางที่ 2.51)

ง. การบริการโทรศัพท์สาธารณะ

การบริการพื้นฐานของภาครัฐที่เข้าไปสู่หมู่บ้านชนบทอีกอย่างหนึ่ง คือการติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้าน ซึ่งช่วยให้ชาวชนบทสามารถติดต่อกับญาติพี่น้องที่เดินทางไปทำงานต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันตู้โทรศัพท์สาธารณะยังไม่ได้รับการติดตั้งครบทุกหมู่บ้าน รวมทั้งมีตู้โทรศัพท์สาธารณะที่ติดตั้งแล้วใช้การไม่ได้ในหลายหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่ามิโทรศัพท์เฉลี่ยต่อหมู่บ้านเท่ากับ 0.87 ตู้ โดยจังหวัดมุกดาหารมีมิโทรศัพท์สาธารณะเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน เท่ากับ 1.29 ตู้ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ 1.13 ตู้ จังหวัดยโสธร 0.59 ตู้ และจังหวัดสุรินทร์ 0.55 ตู้ ตามลำดับ (ตารางที่ 2.52)

บางหมู่บ้านมีมิโทรศัพท์ส่วนตัวชนิดมือถือ และติดบ้านอีกจำนวนหนึ่ง จากการศึกษพบว่ามือถือเฉลี่ย 0.07 เครื่อง ชนิดติดบ้านเฉลี่ย 1.23 เครื่อง (ตารางที่ 2.53)

2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านพิจารณาจากสภาพความมั่นคงของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชากรในหมู่บ้าน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดภายในหมู่บ้าน จากการศึกษามูลบ้านชนบทหลายหมู่บ้าน พบว่า ได้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น เช่น ภายในหมู่บ้านมีความสะอาด ความเป็นระเบียบในด้านต่าง ๆ สภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนเข้าไปดำเนินการพัฒนาตลอดระยะ 25 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมืออย่างดีในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมถนนหนทาง

จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับระดับการพัฒนาของหมู่บ้านของตน โดยได้จัดลำดับคะแนนตั้งแต่ 1-10 คะแนน ปรากฏว่าได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.01 โดยมีจังหวัดชัยภูมิ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ 7.0 รองลงมาได้แก่ จังหวัดยโสธร 5.82 จังหวัดมุกดาหาร 5.77 และจังหวัดสุรินทร์ 5.60 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.54)

นอกจากนี้ ในการประกวัดหมู่บ้านพบว่า เคยเข้าประกวัดหมู่บ้านเพียงร้อยละ 28.57 (ตารางที่ 2.55) ส่วนรางวัลชนะเลิศการประกวัดนั้นปรากฏว่าร้อยละ 40.0 ไม่เคยได้รับรางวัลเลย โดยได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 2 ร้อยละ 30.0 รองลงมาได้แก่ เคยได้รับรางวัลชมเชย ร้อยละ 10.0 (ตารางที่ 2.56)

จากการศึกษาสภาพความเป็นจริงของหมู่บ้านทั้งหมด น่าจะพัฒนาอีกหลาย ๆ ด้าน

2.3.8 จำนวนคนตกงานในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

จากการสำรวจคนตกงานในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ต้องกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม ในแต่ละหมู่บ้านพบว่า มีคนตกงานกลับสู่หมู่บ้านใน 4 จังหวัดที่ทำการสำรวจ จำนวน 982 คน จังหวัดยโสธรมีคนตกงานกลับสู่หมู่บ้านมากที่สุด เฉลี่ย 18.71 คน รองลงมาคือ จังหวัดชัยภูมิ เฉลี่ย 15.88 คน จังหวัดสุรินทร์ เฉลี่ย 14.75 คน และจังหวัดมุกดาหาร เฉลี่ย 6.77 คน ตามลำดับ คนตกงานที่กลับสู่หมู่บ้านยังอยู่ในภาวะว่างงาน และมีแนวโน้มที่จะกลับไปหางานทำในเมืองอีก นอกจากนี้ยังมีชาวชนบทที่ตกงานซึ่งยังไม่ได้กลับบ้านอีกจำนวนมาก และพยายามหางานทำในเมืองเท่าที่จะมีความสามารถ เพราะถ้ากลับมายังหมู่บ้านก็จะไม่มีงานทำ (ตารางที่ 2.57)

2.4 สรุป

จากการศึกษาสภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้าน สามารถสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพของประชากรในพื้นที่ 4 จังหวัด มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ สภาพภูมิอากาศมีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว ส่วนในฤดูฝนมีฝนตกหนักในบางพื้นที่ สภาพดินไม่อุ้มน้ำ การประกอบอาชีพหลักของประชากรคือเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร แม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น แม่น้ำ ลำห้วย หนอง บึง มีน้ำน้อยไม่เพียงพอสำหรับการใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน และการเกษตรในฤดูแล้ง น้ำจะมีมากในฤดูฝนจนทำให้เกิดน้ำท่วมในบางพื้นที่ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ได้แก่ ดินและป่าไม้ก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ดินมีคุณภาพต่ำ คือเป็นดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินร่วนปนทราย ส่วนป่าไม้มีเหลือน้อย เนื่องจากการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาในภาพรวม ส่งผลให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล และมีผลต่อการประกอบอาชีพของประชากรเป็นอย่างมาก

2. สภาพการบริการพื้นฐานของรัฐ

สภาพการบริการพื้นฐานของรัฐในจังหวัดที่ทำการศึกษา 4 จังหวัด พบว่า อยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควร ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานศึกษา และสถานบริการด้านสาธารณสุข รวมทั้งการบริการของภาคเอกชนอื่น ๆ ในเขตเมืองของแต่ละจังหวัด สำหรับการบริการขั้นพื้นฐานในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน อาจกล่าวได้ว่า การบริการขั้นพื้นฐานเหล่านี้ได้รับการขยายออกไปสู่ชนบทมากขึ้น การคมนาคมระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน มีถนนที่มีคุณภาพพอสมควร เชื่อมต่อกันได้ทุกท้องที่ ไฟฟ้ามีใช้เกือบทุกครัวเรือน ระบบประปาหมู่บ้านมีในหลายหมู่บ้าน โทรศัพท์ได้ขยายเข้าไปสู่ระดับหมู่บ้าน ทำให้ประชากรในเขตชนบทสามารถติดต่อกับญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลในกรุงเทพมหานคร หรือต่างประเทศ โดยผ่านตู้โทรศัพท์สาธารณะ หรือโทรศัพท์มือถือของเอกชนที่ให้บริการเช่า โรงเรียนประถมศึกษาได้ขยายไปถึงเขตชนบท ทำให้เด็กในชนบทมีโอกาสดำเนินการศึกษาก่อนบังคับอย่างทั่วถึง ในขณะเดียวกันโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสได้เข้าไปทุกตำบล ทำให้โอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับสะดวกขึ้น สำหรับสถานบริการสาธารณสุขทั้งโรงพยาบาลประจำอำเภอ และสถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน มีมากขึ้น ทำให้ประชากรในเขตชนบทมีโอกาสดำเนินการบริการในด้านการรักษาพยาบาล และดูแล

สุขภาพ ส่งผลให้อัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรในเขตชนบทลดลงอย่างมาก สภาพการคมนาคมที่ไม่สะดวกในฤดูฝนมีอยู่บ้าง เนื่องจากถนนหลายสายยังเป็นถนนลูกรังเป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในบางหมู่บ้านมีอยู่บ้าง เนื่องจากระบบประปาหมู่บ้านยังมีไม่ทั่วถึง หรือมีแล้วกลับใช้การไม่ได้หรือไม่ดีเท่าที่ควร ประชากรในบางพื้นที่ยังขาดทักษะสำหรับกักเก็บน้ำฝน การใช้ไฟฟ้ามีทุกหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน โคมไฟฟ้าสาธารณะมีไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ตู้โทรศัพท์สาธารณะยังมีไม่ครบทุกหมู่บ้าน หรือมีแล้วใช้การไม่ได้ สำหรับการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษายังมีอัตราต่ำ เนื่องจากประชากรยังมีฐานะยากจน นอกจากนี้การบริการสาธารณสุขยังขาดบุคลากรและเวชภัณฑ์ และสถานพยาบาลอยู่ห่างไกลในบางพื้นที่

3. สภาพเศรษฐกิจ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด หลายปีที่ผ่านมาภาคอุตสาหกรรม การค้า การบริการ และการท่องเที่ยวได้มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมากขึ้น แต่ภาคการเกษตรยังมีความสำคัญ และเป็นอาชีพหลักของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปศุสัตว์ก็มีความสำคัญไม่มากนัก เนื่องจากประชากรไม่นิยมเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อขาย นอกจากเลี้ยงไว้ใช้งาน ดังนั้นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียวและพึ่งผลผลิตหลักเพียงไม่กี่ชนิด เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรมีรายได้ต่ำและยากจน ผลผลิตขึ้นอยู่กับน้ำฝน ไม่มีการเกษตรฤดูแล้ง ผลผลิตอยู่ในระดับต่ำ ราคาขายผลผลิตต่ำ และไม่แน่นอน ซึ่งเกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรอง นอกจากนี้ประชากรขาดอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว นอกจากรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน และในเมืองที่มีไม่มากนัก ทำให้เกิดการว่างงานในฤดูแล้ง และมีการอพยพแรงงานไปทำงานในเมืองกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดใกล้เคียง จนไปถึงต่างประเทศ

4. การอพยพย้ายถิ่น

การอพยพย้ายถิ่นไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ทำให้ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น และส่งเงินกลับไปท้องถิ่นของตน ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีการเลิกจ้างงานเกิดขึ้น แรงงานเหล่านั้นเป็นแรงงานด้อยคุณภาพ ต้องกลับคืนสู่ชนบท เป็นคนว่างงานในหมู่บ้าน ในขณะที่รัฐบาลพยายามใช้มาตรการเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน ทั้งมาตรการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว แต่มาตรการต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นมาตรการเฉพาะหน้าและระยะสั้น ไม่ก่อให้เกิดการจ้างงานในชนบทโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลขาดแคลนงบประมาณ

ตารางที่ 2.1 จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดสุรินทร์
รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อบต. (แห่ง)	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน หลังคาเรือน
		ตำบล	หมู่บ้าน		
อ.เมืองสุรินทร์	20	21	263	251,527	55,082
กิ่ง อ.เขวาสินรินทร์	4	5	52	35,480	7,135
อ.ชุมพลบุรี	9	9	120	68,525	13,400
อ.ท่าตูม	9	10	163	98,395	17,299
อ.จอมพระ	9	9	103	60,796	10,820
อ.ปราสาท	17	18	231	152,800	31,693
อ.กาบเชิง	6	6	74	63,416	12,210
กิ่ง อ.พนมดงรัก	4	4	48	35,321	7,914
อ.รัตนบุรี	11	12	162	93,559	16,912
กิ่ง อ.โนนนารายณ์	-	5	56	35,140	5,961
อ.สนม	7	7	72	45,673	7,883
อ.ศีขรภูมิ	15	15	216	141,866	25,483
อ.สังขะ	12	12	158	121,380	23,038
กิ่ง อ.ศรีณรงค์	5	5	58	43,809	7,957
อ.ลำดวน	5	5	51	29,076	5,875
อ.บัวเชด	5	6	63	37,108	7,548
อ.สำโรงทาบ	10	10	100	53,814	8,742
รวม	148	159	1,990	1,458,685	264,952

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542” หน้า 207-208.

ตารางที่ 2.2 รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2539

โดยแยกเป็นรายจังหวัด

หน่วย : บาท

ลำดับที่	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ผลิตภัณฑ์จังหวัด (1,000 บาท)	ประชากร (1,000)	รายได้ต่อคน (บาท)
1	นครราชสีมา	100,732,797	2,549	39,519
2	ขอนแก่น	68,063,369	1,739	39,139
3	อุดรธานี	42,164,849	1,428	29,527
4	มุกดาหาร	7,859,796	283	27,773
5	เลย	15,577,474	573	27,186
6	ชัยภูมิ	28,190,471	1,070	26,346
7	อำนาจเจริญ	9,009,302	350	25,741
8	อุบลราชธานี	41,670,236	1,652	25,224
9	หนองคาย	20,795,139	860	24,180
10	สกลนคร	23,780,283	1,013	23,475
11	กาฬสินธุ์	19,704,002	903	21,887
12	บุรีรัมย์	31,707,870	1,457	21,824
13	ร้อยเอ็ด	26,146,661	1,206	21,680
14	นครพนม	14,269,890	669	21,330
15	มหาสารคาม	19,841,120	941	21,085
16	หนองบัวลำภู	9,867,014	471	20,949
17	ยโสธร	11,294,380	565	19,990
18	สุรินทร์	25,654,382	1,301	19,719
19	ศรีสะเกษ	26,999,892	1,375	19,636

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถิติผลิตภัณฑ์ภาคและ
จังหวัดของประเทศไทย 2533-2539 (2541)

ตารางที่ 2.3 ผลิตภัณฑ์จังหวัดสุรินทร์ตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-2539

(พันบาท)

สาขาการผลิต	2535	-2536	2537	2538	2539
เกษตรกรรม	4,727,622	4,447,484	4,973,414	5,690,284	5,910,839
กลีกรวม	3,284,912	3,023,470	3,439,882	3,942,034	3,979,134
ปศุสัตว์	636,188	596,913	635,718	794,915	722,347
ประมง	64,374	88,811	96,096	100,046	195,058
ป่าไม้	7,581	2,544	611	-	-
บริการทางการเกษตร	366,649	364,160	403,905	405,488	426,419
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	367,658	371,586	397,202	447,801	587,881
เหมืองแร่และย่อยหิน	25,258	26,960	54,404	65,500	80,856
อุตสาหกรรม	624,576	918,938	1,148,338	1,211,949	911,727
การก่อสร้าง	1,345,868	1,227,233	1,846,660	2,358,115	2,558,071
การไฟฟ้าและการประปา	244,455	297,060	277,011	314,800	325,184
การคมนาคมและการขนส่ง	681,000	742,155	760,209	861,556	986,441
การค้าส่งและค้าปลีก	4,222,679	4,623,132	5,257,386	5,960,113	6,111,019
การธนาคาร ประกันภัย และ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	495,568	700,350	761,726	1,066,000	1,177,729
ที่อยู่อาศัย	919,965	992,467	1,080,776	1,118,144	1,190,133
การบริหารและป้องกันประเทศ	1,366,698	1,566,502	1,673,752	2,054,184	2,247,147
การบริการ	2,850,472	3,161,767	3,239,318	3,853,168	4,155,237
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	17,503,902	18,704,048	21,072,994	24,553,813	25,654,382
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	13,925	14,728	16,450	19,004	19,719
ประชากร (1,000 คน)	1,257	1,270	1,281	1,292	1,301

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์ สมุดรายนงานสถิติ ฉบับ พ.ศ.2540, หน้า 83.

ตารางที่ 2.4 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2539

จังหวัด	จำนวนหมู่บ้าน ทั้งหมด	เรงรัดพัฒนาอันดับ 1		เรงรัดพัฒนาอันดับ 2		เรงรัดพัฒนาอันดับ 3	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. นครราชสีมา	2,989	238	8.0	1,546	51.7	1,205	40.3
2. บุรีรัมย์	2,132	336	15.8	1,316	61.7	480	22.5
3. สุรินทร์	1,865	173	9.3	1,060	56.8	632	33.9
4. ศรีสะเกษ	2,078	266	12.8	1,094	52.6	718	34.6
5. อุบลราชธานี	2,191	270	12.3	1,130	51.6	791	36.1
6. ยโสธร	747	48	6.4	393	52.6	306	41.0
7. ร้อยเอ็ด	2,086	160	7.7	1,125	53.9	801	38.4
8. มุกดาหาร	464	65	14.0	225	48.5	174	37.5
9. ชัยภูมิ	1,187	142	12.0	570	48.0	475	40.0
10. ขอนแก่น	1,829	168	9.2	974	53.2	687	37.6
11. อุตรดิตถ์	1,413	142	10.0	808	57.2	463	32.8
12. เลย	726	165	22.7	387	53.3	174	24.0
13.หนองคาย	988	213	21.6	547	55.4	228	23.1
14. มหาสารคาม	1,624	54	3.3	643	39.6	927	57.1
15. กาฬสินธุ์	1,215	140	11.5	635	52.3	440	36.2
16. สกลนคร	1,131	88	7.8	550	48.6	493	43.6
17. นครพนม	913	34	3.7	382	41.8	497	54.4
18. หนองบัวลำภู	501	93	18.6	296	59.1	112	22.4
19. อำนาจเจริญ	516	26	5.0	292	56.6	198	38.4
รวม	26,595	2,821	10.6	13,973	52.5	9,801	36.9

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 111

ตารางที่ 2.5 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	484	530	762	89
2. การมีไฟฟ้าใช้	10	19	1,798	38
3. การคมนาคม	108	655	1,087	15
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	318	727	820	-
5. แหล่งไม้ใช้สอย และเชื้อเพลิง	343	48	826	648
6. สัตว์ใช้งาน	191	696	738	240
7. สิทธิในที่ดินทำกิน	490	632	743	-
(2) กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ				
8. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	578	101	1,186	-
9. อัตราค่าจ้าง	14	-	1,783	68
10. ผลผลิตจากการทำนา	486	830	524	25
11. ผลผลิตจากการทำไร่	311	41	35	1,478
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	745	80	142	898
13. การอพยพหางานทำ	1,009	691	104	61
14. การรวมตัวของเกษตรกร	171	358	1,336	-
15. การใช้แหล่งดินเชื่อเพื่อการผลิต	9	406	1,434	16
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1,660	146	47	12
(3) กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	487	278	1,034	66
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการ รักษาพยาบาล	1,248	402	215	-
19. สุขลักษณะในบ้าน	302	338	1,230	-
20. สุขภาพและอนามัย	66	1,241	558	-
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	80	50	1,729	6
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี	103	3	1,759	-
23. การวางแผนครอบครัว	197	138	1,519	11

ตารางที่ 2.5 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(4) กลุ่มแหล่งน้ำ				
24. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	240	332	1,293	-
25. แหล่งน้ำกิน	121	43	1,701	-
26. น้ำใช้	190	100	1,575	-
27. น้ำเพื่อการเกษตร	556	882	286	141
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	36	561	1,268	-
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	353	489	993	30
30. การให้ความรู้ของรัฐ	439	680	746	-
31. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	521	889	455	-
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	65	429	1,371	-
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	134	1,169	562	-
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	88	103	1,674	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม				
35. ป่าไม้	279	1,330	256	-
36. ดิน	217	739	548	361
37. น้ำ	94	377	1,274	120

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 287-288.

ตารางที่ 2.6 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2540

อันดับของภาค	อันดับของประเทศ	ภาค/จังหวัด	จำนวนรายได้เฉลี่ย (บาท)
		ทั่วประเทศ	15,847
		กลาง	20,887
		ใต้	16,591
		เหนือ	12,666
		ตะวันออกเฉียงเหนือ	11,514
1	36	สุรินทร์	14,630
2	39	ยโสธร	14,344
3	42	นครราชสีมา	14,060
4	48	ร้อยเอ็ด	12,907
5	49	มหาสารคาม	12,892
6	51	นครพนม	12,539
7	52	ชัยภูมิ	12,176
8	55	อุดรธานี	11,942
9	59	ศรีสะเกษ	11,366
10	60	ขอนแก่น	11,188
11	61	บุรีรัมย์	10,841
12	62	หนองคาย	10,830
13	63	สกลนคร	10,793
14	65	อุบลราชธานี	10,431
15	66	เลย	10,120
16	69	หนองบัวลำภู	9,973
17	70	กาฬสินธุ์	9,637
18	71	อำนาจเจริญ	9,351
19	72	มุกดาหาร	8,738

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

คุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2540 หน้า 105

ตารางที่ 2.7 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดสุรินทร์

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (1,890 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	20,919 คน	2,678	12.8	18,241	87.2	80	✓	5	0.3	1,885	99.7
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากคลอด/ดูแลหลังคลอด	20,014 คน	2,264	11.3	17,750	88.7	95	✗	12	0.6	1,878	99.4
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	17,820 คน	122	0.7	17,698	99.3	93	✓	54	2.9	1,836	97.1
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	15,376 คน	964	6.3	14,412	93.7	30	✓	39	2.1	1,851	97.9
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนครบ	17,820 คน	11	0.1	17,809	99.9	95	✓	4	0.2	1,886	99.8
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	87,276 คน	1,558	1.8	85,718	98.2	80	✓	14	0.7	1,876	99.3
7. เด็ก 6-15 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	187,918 คน	1,859	1.0	186,059	99.0	90	✓	11	0.6	1,879	99.4
8. เด็ก 6-12 ปี ได้รับวัคซีนครบ	118,886 คน	308	0.3	118,578	99.7	100	✓	10	0.5	1,880	99.5
9. ครวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุกด้วยความร้อน	199,300 ครว	2,908	1.5	196,392	98.5	90	✓	44	2.3	1,846	97.7
10. ครวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	199,300 ครว	4,908	2.5	194,392	97.5	60	✓	8	0.4	1,882	99.6
11. ครวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน อบ.	199,300 ครว	1,688	0.9	197,612	99.1	85	✓	8	0.4	1,882	99.6
12. ครวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	199,300 ครว	6,556	3.3	192,744	96.7	60	✓	8	0.4	1,882	99.6
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	199,300 ครว	2,536	1.3	196,764	98.7	95	✓	91	4.8	1,799	95.2
14. ครวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	199,300 ครว	2,019	1.0	197,281	99.0	95	✓	47	2.5	1,843	97.5
15. ครวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	199,300 ครว	7,288	3.7	192,012	96.3	95	✓	204	10.8	1,686	89.2
16. ครวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	199,300 ครว	17,666	8.9	181,634	91.1	60	✓	51	2.7	1,839	97.3
17. ครวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	199,300 ครว	4,450	2.2	194,850	97.8	95	✓	109	5.8	1,781	94.2
หมวดที่ 3 ศึกษาด้วนทั่ว											
18. เด็ก 2-5 ปี ได้รับบริการเลี้ยงดู	75,627 คน	8,111	11.7	67,516	89.3	90	✗	123	6.5	1,767	93.5
19. เด็กขาดเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	118,519 คน	288	0.2	118,231	99.8	100	✗	27	1.4	1,863	98.6
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	26,872 คน	1,993	7.4	24,879	92.8	98	✗	530	28.0	1,360	72.0
21. เด็กไม่ได้เรียนต่อมัธยม ได้รับการฝึกอาชีพ	2,357 คน	866	36.7	1,491	63.3	80	✗	246	13.0	1,644	87.0
22. คน 14-50 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้	576,647 คน	4,522	0.8	572,125	99.2	99	✓	135	7.1	1,755	92.9
23. ครวเรือนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	199,300 ครว	704	0.4	198,596	99.6	95	✓	14	0.7	1,876	99.3
24. ครวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	199,300 ครว	1,875	0.9	197,425	99.1	80	✓	7	0.4	1,883	99.6
หมวดที่ 4 ครอบครัวยุคสมัย											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปี คู่สมรส	131,115 คู่	8,212	6.3	122,903	93.7	77	✓	45	2.4	1,845	97.6
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	199,300 ครว	5,379	2.7	193,921	97.3	90	✓	111	5.9	1,779	94.1
27. ครวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	199,300 ครว	977	0.5	198,323	99.5	100	✗	195	10.3	1,695	89.7
28. ครวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	199,300 ครว	757	0.4	198,543	99.6	100	✗	130	6.9	1,760	93.1
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	199,300 ครว	99,137	49.7	100,163	50.3	70	✗	1,420	75.1	470	24.9
หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
30. ครวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	199,300 ครว	8,162	4.0	191,138	96.0	90	✓	165	8.7	1,725	91.3
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	630,427 คน	97,896	15.5	532,531	84.5	90	✗	932	49.3	958	50.7
32. ครวเรือนร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	199,300 ครว	1,576	0.8	197,724	99.2	95	✓	40	2.1	1,850	97.9
หมวดที่ 7 พาอยู่ชุมชน											
33. ครวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาสัปดาห์ละครั้ง	199,300 ครว	2,048	1.0	197,252	99.0	90	✓	34	1.8	1,856	98.2
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	745,137 คน	7,787	1.0	737,350	99.0	90	✓	14	0.7	1,876	99.3
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	745,137 คน	40,297	5.4	704,840	94.6	90	✓	217	11.5	1,673	88.5
36. ครวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	199,300 ครว	1,098	0.6	198,202	99.4	90	✓	13	0.7	1,877	99.3
37. คนสูงอายุ/พิการ ได้รับการดูแล	83,858 คน	2,175	2.6	81,683	97.4	90	✓	42	2.2	1,848	97.8
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	199,300 ครว	1,126	0.6	198,174	99.4	90	✓	15	0.8	1,875	99.2
39. ครวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	199,300 ครว	1,543	0.8	197,757	99.2	90	✓	22	1.2	1,868	98.8

บรรลุเป้าหมาย (✓) 29 ตัวชี้วัด

ไม่บรรลุเป้าหมาย (✗) 10 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 หน้า 169.

ตารางที่ 2.8 จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดยโสธร
รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อบต. (แห่ง)	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน หลังคาเรือน
		ตำบล	หมู่บ้าน		
อ.เมืองยโสธร	16	18	173	131,648	29,551
อ.ทรายมูล	4	5	51	32,293	6,257
อ.กุฉินท	9	9	120	66,994	13,540
อ.คำเขื่อนแก้ว	13	13	109	73,878	14,126
อ.ป่าดัว	5	5	57	35,945	7,686
อ.มหาชนะชัย	10	10	98	58,957	11,311
อ.ค้อวัง	4	4	45	27,443	5,034
อ.เลิงนกทา	10	10	130	93,205	18,978
อ.ไทยเจริญ	5	5	43	29,103	5,918
รวม	76	79	826	549,466	112,401

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542” หน้า 182.

ตารางที่ 2.9 ผลิตภัณฑ์จังหวัดยโสธรตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-2539

(พันบาท)

สาขาการผลิต	2535	2536	2537	2538	2539
เกษตรกรรม	2,305,232	1,852,247	1,831,408	2,153,848	2,295,510
กสิกรรม	1,710,028	1,294,532	1,202,750	1,453,881	1,479,056
ปศุสัตว์	256,320	229,482	256,245	269,915	325,017
ประมง	34,314	43,868	55,707	72,497	104,275
ป่าไม้	-	-	334	233	469
บริการทางการเกษตร	156,153	140,937	167,171	169,490	155,282
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	148,417	143,398	152,201	187,832	234,411
เหมืองแร่และย่อยหิน	3,187	3,386	3,556	4,150	5,234
อุตสาหกรรม	409,087	517,153	425,213	541,716	559,033
การก่อสร้าง	678,979	486,120	812,561	1,320,707	1,298,029
การไฟฟ้าและการประปา	81,653	94,161	108,693	128,101	133,518
การคมนาคมและการขนส่ง	315,737	339,708	417,610	493,030	501,250
การค้าส่งและค้าปลีก	1,821,879	1,994,157	2,227,266	2,481,016	2,556,431
การธนาคาร ประกันภัย และ					
ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	195,701	290,764	407,630	475,928	547,629
ที่อยู่อาศัย	370,770	398,591	440,555	470,465	491,756
การบริหารและป้องกันประเทศ	622,193	698,110	730,565	901,144	972,748
การบริการ	1,103,311	1,300,629	1,410,980	1,700,860	1,933,142
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	7,907,729	7,975,302	8,819,037	10,673,954	11,294,330
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	14,510	14,474	15,862	19,027	19,990
ประชากร (1,000 คน)	545	551	556	561	565

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร สมุดรายนงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2540, หน้า 83.

ตารางที่ 2.10 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดยโสธร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหามาก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	138	316	274	19
2. การมีไฟฟ้าใช้	8	7	724	8
3. การคมนาคม	21	313	406	7
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	76	227	444	-
5. แหล่งไม้ใช้สอย และเชื้อเพลิง	157	29	497	64
6. สัตว์ใช้งาน	67	224	361	95
7. สิทธิในที่ดินทำกิน	32	137	578	-
(2) กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ				
8. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	347	33	367	-
9. อัตราค่าจ้าง	8	-	717	22
10. ผลผลิตจากการทำนา	217	285	223	22
11. ผลผลิตจากการทำไร่	167	16	49	515
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	241	53	103	350
13. การอพยพหางานทำ	347	319	74	7
14. การรวมตัวของเกษตรกร	51	150	546	-
15. การใช้แหล่งสินเชื่เพื่อการผลิต	1	144	578	24
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	652	68	23	4
(3) กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	112	115	500	20
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการ รักษาพยาบาล	505	135	107	-
19. สุขลักษณะในบ้าน	161	160	426	-
20. สุขภาพและอนามัย	33	439	275	-
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	34	24	687	2
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี	45	4	698	-
23. การวางแผนครอบครัว	60	67	616	4

ตารางที่ 2.10 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดยโสธร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(4) กลุ่มแหล่งน้ำ				
24. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	123	172	452	-
25. แหล่งน้ำกิน	31	42	674	-
26. น้ำใช้	41	40	666	-
27. น้ำเพื่อการเกษตร	211	281	164	91
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	4	201	542	-
29. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	192	199	345	11
30. การให้ความรู้ของรัฐ	162	253	332	-
31. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	183	362	202	-
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	33	263	451	-
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	24	422	301	-
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	25	56	666	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
35. ป่าไม้	130	335	282	-
36. ดิน	82	126	272	267
37. น้ำ	45	178	448	76

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 249-250.

ภาพที่ 2.11 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดยโสธร

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (785 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	7,705 คน	18	0.2	7,687	99.8	80	✓	1	0.1	784	99.9
หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอด/ดูแลหลังคลอด	7,564 คน	40	0.5	7,524	99.5	95	✓	11	1.4	774	98.6
เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	7,587 คน	126	1.7	7,461	98.3	93	✓	55	7.0	730	93.0
เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	6,433 คน	2,554	39.7	3,879	60.3	30	✓	209	26.6	576	73.4
เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนครบ	7,587 คน	21	0.3	7,566	99.7	95	✓	8	1.0	777	99.0
เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	34,484 คน	777	2.3	33,707	97.7	80	✓	18	2.3	767	97.7
เด็ก 6-15 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	76,626 คน	1,167	1.5	75,459	98.5	90	✓	30	3.8	755	96.2
เด็ก 6-12 ปี ได้รับวัคซีนครบ	48,095 คน	101	0.2	47,994	99.8	100	✗	17	2.2	768	97.8
ครัวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุกด้วยความร้อน	87,354 ครัว	16,212	18.6	71,142	81.4	90	✗	330	42.0	455	58.0
ครัวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	87,354 ครัว	7,836	9.0	79,518	91.0	60	✓	53	6.8	732	93.2
ครัวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน อบ.	87,354 ครัว	1,602	1.8	85,752	98.2	85	✓	30	3.8	755	96.2
ครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	87,354 ครัว	3,129	3.6	84,225	96.4	60	✓	7	0.9	778	99.1
คที่ 2 มีบ้านอาศัย											
ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	87,354 ครัว	780	0.9	86,574	99.1	95	✓	55	7.0	730	93.0
ครัวเรือนมีและใช้ส้วมถูกสุขาภิบาล	87,354 ครัว	705	0.8	86,649	99.2	95	✓	42	5.3	743	94.7
ครัวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	87,354 ครัว	7,731	8.9	79,623	91.1	95	✗	210	26.8	575	73.2
ครัวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	87,354 ครัว	11,250	2.9	76,104	87.1	60	✓	49	6.2	736	93.8
ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	87,354 ครัว	5,313	6.1	82,041	93.9	95	✗	163	20.8	622	79.2
คที่ 3 ศึกษาด้วนทั่ว											
เด็ก 2-5 ปี ได้รับการบริการเลี้ยงดู	26,815 คน	1,237	4.6	25,578	95.4	90	✓	101	12.9	684	87.1
เด็กอากรบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	47,983 คน	36	0.1	47,947	99.9		✗	8	1.0	777	99.0
เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	10,888 คน	1,185	10.9	9,703	89.1	98	✗	267	34.0	518	66.0
เด็กไม่ไดเรียนต่อมัธยม ได้รับการฝึกอาชีพ	1,611 คน	599	37.2	1,012	62.8	80	✗	146	18.6	639	81.4
คน 14-50 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้	246,085 คน	355	0.1	245,730	99.9	99	✓	28	3.6	757	96.4
ครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	87,354 ครัว	653	0.8	86,701	99.2	95	✓	27	3.4	758	96.6
ครัวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	87,354 ครัว	864	1.0	86,490	99.0	80	✓	6	0.8	779	99.2
คที่ 4 กรอบครัวสุขสบาย											
กลุ่มสมรรถอายุ 15-44 ปี คนก้าเน็ด	59,478 คน	3,748	6.3	55,730	93.7	77	✓	56	7.1	729	92.9
ครอบครัวมีความอบอุ่น	87,354 ครัว	3,494	4.0	83,860	96.0	90	✓	100	12.7	685	87.3
ครัวเรือนปลอดคักยจากอุบัติเหตุ	87,354 ครัว	1,170	1.3	86,184	98.7	100	✗	125	15.9	660	84.1
ครัวเรือนปลอดคักยในชีวิตทรัพย์สิน	87,354 ครัว	335	0.4	87,019	99.6	100	✗	81	10.3	704	89.7
คที่ 5 รายได้มาก											
ครัวเรือนมีรายได้น้อยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	87,354 ครัว	62,855	72.0	24,499	28.0	70	✗	716	91.2	69	8.8
คที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	87,354 ครัว	5,996	6.9	81,358	93.1	90	✓	153	19.5	632	80.5
านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	272,257 คน	37,147	13.6	235,110	86.4	90	✗	351	44.7	434	55.3
ครัวเรือนร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	87,354 ครัว	1,559	1.8	85,795	98.2	95	✓	69	8.8	716	91.2
คที่ 7 พาสู่คุณธรรม											
ครัวเรือนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาสัปดาห์ละครั้ง	87,354 ครัว	3,269	3.7	84,085	96.3	90	✓	64	8.1	721	91.9
นในครัวเรือนไม่ติดสุรา	319,911 คน	4,320	1.4	315,591	98.6	90	✓	21	2.7	764	97.3
นในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	319,911 คน	36,517	11.4	283,394	88.6	90	✗	332	42.3	453	57.7
ครัวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	87,354 ครัว	525	0.6	86,829	99.4	90	✓	12	1.5	773	98.5
นสูงอายุ/พิการ ได้รับการดูแล	33,210 คน	855	2.6	32,355	97.4	90	✓	45	5.7	740	94.3
จที่ 8 นำรูงสิ่งแวดล้อม											
ครัวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	87,354 ครัว	1,936	2.2	85,418	97.8	90	✓	38	4.8	747	95.2
ครัวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	87,354 ครัว	1,809	2.1	85,545	97.9	90	✓	36	4.6	749	95.4

บรรลุเป้าหมาย (✓) 27 ตัวชี้วัด

ไม่บรรลุเป้าหมาย (✗) 12 ตัวชี้วัด

: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 หน้า 164.

ตารางที่ 2.12 จำนวน อบต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดมุกดาหาร
รายอำเภอ ปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อบต. (แห่ง)	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน หลังคาเรือน
		ตำบล	หมู่บ้าน		
อ.เมืองมุกดาหาร	11	13	130	124,627	27,367
อ.หว้านใหญ่	3	5	43	18,333	3,534
อ.ดงหลวง	6	6	51	33,129	6,122
อ.นิคมคำสร้อย	5	7	79	42,163	8,110
อ.ดอนตาล	6	7	61	40,095	7,655
อ.คำชะอี	9	9	82	46,674	8,627
อ.หนองสูง	2	6	44	21,167	4,227
รวม	42	53	490	326,188	65,642

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542” หน้า 180.

ตารางที่ 2.13 ผลิตภัณฑ์จังหวัดมุกดาหารตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-2539

(พันบาท)

สาขาการผลิต	2535	2536	2537	2538	2539
เกษตรกรรม	1,173,936	1,081,083	1,188,285	1,527,868	1,643,155
กสิกรรม	730,350	663,449	812,819	1,072,023	1,120,185
ปศุสัตว์	279,657	3,234,778	180,857	236,903	264,149
ประมง	18,009	24,732	23,503	26,009	34,815
ป่าไม้	404	737	1,085	321	881
บริการทางการเกษตร	57,288	69,959	78,709	81,678	83,454
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	88,228	87,428	91,312	110,934	139,671
เหมืองแร่และขุดหิน	39,019	43,724	68,040	79,395	101,099
อุตสาหกรรม	303,854	349,701	419,059	484,777	662,127
การก่อสร้าง	372,486	396,350	715,990	1,028,805	1,085,876
การไฟฟ้าและการประปา	47,340	54,949	76,479	87,125	95,645
การคมนาคมและการขนส่ง	242,980	249,558	276,987	331,278	372,696
การค้าส่งและค้าปลีก	960,802	1,073,136	1,226,302	1,399,718	1,466,928
การธนาคาร ประกันภัย และ					
ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	141,918	215,164	281,751	338,212	428,739
ที่อยู่อาศัย	202,091	225,233	249,796	271,631	289,347
การบริหารและป้องกันประเทศ	423,195	503,639	536,540	665,891	724,268
การบริการ	579,654	628,905	681,354	807,493	989,916
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	4,487,275	4,821,441	5,720,583	7,022,194	7,859,796
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	16,437	17,469	20,504	24,990	27,773
ประชากร (1,000 คน)	273	276	279	281	283

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2540, หน้า 83.

ตารางที่ 2.14 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ก.
ปี 2539

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	168	116	152	28
2. การมีไฟฟ้าใช้	3	8	449	4
3. การคมนาคม	29	137	295	3
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	49	148	267	-
5. แหล่งไม้ใช้สอย และเชื้อเพลิง	164	5	190	105
6. สัตว์ใช้งาน	27	77	272	88
7. สิทธิในที่ดินทำกิน	32	59	373	-
(2) กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ				
8. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	55	10	399	-
9. อัตราค่าจ้าง	2	-	441	21
10. ผลผลิตจากการทำนา	137	217	91	19
11. ผลผลิตจากการทำไร่	222	46	59	137
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	161	28	45	230
13. การอพยพหางานทำ	138	267	32	27
14. การรวมตัวของเกษตรกร	24	106	334	-
15. การใช้แหล่งสินเชื่เพื่อการผลิต	-	122	338	4
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	359	72	23	10
(3) กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	43	58	350	13
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการ รักษาพยาบาล	179	128	157	-
19. สุขลักษณะในบ้าน	136	98	230	-
20. สุขภาพและอนามัย	31	365	68	-
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	57	30	370	7
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี	-	1	368	-
23. การวางแผนครอบครัว	56	41	363	4

ตารางที่ 2.14 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(4) กลุ่มแหล่งน้ำ				
24. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	136	107	221	-
25. แหล่งน้ำกิน	50	32	382	-
26. น้ำใช้	62	43	359	-
27. น้ำเพื่อการเกษตร	159	83	174	48
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	49	137	278	-
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	81	85	282	16
30. การให้ความรู้ของรัฐ	98	140	226	-
31. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	62	253	149	-
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	9	116	339	-
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	18	264	182	-
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	40	67	357	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
35. ป่าไม้	125	244	95	-
36. ดิน	100	137	70	157
37. น้ำ	17	36	369	42

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 245-246.

ตารางที่ 2.15 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดมุกดาหาร

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (470 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	4,647 คน	23	0.5	4,624	99.5	80	✓	2	0.4	468	99.6
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอด/ดูแลหลังคลอด	4,203 คน	20	0.5	4,183	99.5	95	✓	7	1.5	463	98.5
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	4,199 คน	123	2.9	4,078	97.1	93	✓	53	11.3	417	88.7
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	3,511 คน	798	22.7	2,713	77.3	30	✓	24	5.1	446	94.9
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนครบ	4,199 คน	2	0.1	4,197	99.9	95	✓	2	0.4	468	99.6
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	20,712 คน	2,240	10.8	18,472	89.2	80	✓	59	12.6	411	87.4
7. เด็ก 6-15 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	45,921 คน	2,847	6.2	43,074	93.8	90	✓	25	5.3	445	94.7
8. เด็ก 6-12 ปี ได้รับวัคซีนครบ	28,872 คน	65	0.2	28,807	99.8	100	✗	4	0.9	466	99.1
9. ครวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุกด้วยความร้อน	47,849 ครว	17,918	37.5	29,931	62.5	90	✗	337	71.7	133	28.3
10. ครวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	47,849 ครว	7,506	15.7	40,343	84.3	60	✓	16	3.4	454	96.6
11. ครวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน อบ.	47,849 ครว	2,150	4.5	45,699	95.5	85	✓	18	3.8	452	96.2
12. ครวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	47,849 ครว	4,787	10.0	43,062	90.0	60	✓	6	1.3	464	98.7
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	47,849 ครว	1,378	2.9	46,471	97.1	95	✓	59	12.6	411	87.4
14. ครวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	47,849 ครว	829	1.7	47,020	98.3	95	✓	25	5.3	445	94.7
15. ครวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	47,849 ครว	5,061	10.6	42,788	89.4	95	✗	125	26.6	345	73.4
16. ครวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	47,849 ครว	8,032	16.8	39,817	83.2	60	✓	17	3.6	453	96.4
17. ครวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	47,849 ครว	2,201	4.6	45,648	95.4	95	✓	82	17.5	388	82.5
หมวดที่ 3 ศึกษาด้วนทั่ว											
18. เด็ก 2-5 ปี ได้รับการบริการเลี้ยงดู	16,113 คน	578	3.6	15,535	96.4	90	✓	38	8.1	432	91.9
19. เด็กอาครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	28,999 คน	20	0.1	28,979	99.9	100	✗	8	1.7	462	98.3
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	6,317 คน	344	5.5	5,973	94.5	98	✗	117	24.9	353	75.1
21. เด็กไม่ได้รับเรียนต่อมัธยม ได้รับการฝึกอาชีพ	674 คน	300	44.5	374	55.5	80	✗	78	16.6	392	83.4
22. คน 14-50 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้	138,728 คน	3,707	2.7	135,021	97.3	99	✗	159	33.8	311	66.2
23. ครวเรือนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	47,849 ครว	384	0.8	47,465	99.2	95	✓	7	1.5	463	98.5
24. ครวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	47,849 ครว	1,570	3.3	46,279	96.7	80	✓	2	0.4	468	99.6
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขสบาย											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปี คู่มกำเนิด	36,941 คู่	4,028	10.9	32,913	89.1	77	✓	15	3.2	455	96.3
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	47,849 ครว	1,438	3.0	46,411	97.0	90	✓	12	2.6	458	97.4
27. ครวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	47,849 ครว	1,132	2.4	46,717	97.8	100	✗	136	28.9	334	71.1
28. ครวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	47,849 ครว	317	0.7	47,532	99.3	100	✗	80	17.0	390	83.0
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	47,849 ครว	39,525	82.6	8,324	17.4	70	✗	465	98.9	5	1.1
หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
30. ครวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	47,849 ครว	2,485	5.2	45,364	94.8	90	✓	46	9.8	424	90.2
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	144,844 คน	13,472	9.3	131,372	90.7	90	✓	122	26.0	348	74.0
32. ครวเรือนร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	47,849 ครว	869	1.8	46,980	98.2	95	✓	32	6.8	438	93.2
หมวดที่ 7 พาสู่คุณธรรม											
33. ครวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาสัปดาห์ละครั้ง	47,849 ครว	1,196	2.5	46,653	97.5	90	✓	30	6.4	440	93.6
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	172,194 คน	1,647	1.0	170,547	99.0	90	✓	3	0.6	467	99.4
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	172,194 คน	36,309	21.1	135,885	78.9	90	✗	341	72.6	129	27.4
36. ครวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	47,849 ครว	295	0.6	47,554	99.4	90	✓	3	0.6	467	99.4
37. คนสูงอายุ/พิการ ได้รับการดูแล	18,027 คน	615	3.4	17,412	96.6	90	✓	19	4.0	451	96.0
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	47,849 ครว	897	1.9	46,952	98.1	90	✓	20	4.3	450	95.7
39. ครวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	47,849 ครว	857	1.8	46,992	98.2	90	✓	14	3.0	456	97.0

บรรลุเป้าหมาย (✓) 28 ตัวชี้วัด

ไม่บรรลุเป้าหมาย (✗) 11 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 หน้า 162.

ตารางที่ 2.16 จำนวน อบต.ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดชัยภูมิ
รายอำเภอ ปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อบต. (แห่ง)	จำนวน		ประชากร	จำนวนบ้าน หลังคาเรือน
		ตำบล	หมู่บ้าน		
อ.เมืองชัยภูมิ	17	18	173	188,561	44,599
อ.บ้านเขว้า	6	6	73	52,828	12,049
อ.คอนสวรรค์	9	9	90	55,695	12,386
อ.เกษตรสมบูรณ์	12	12	133	113,682	24,196
อ.หนองบัวแดง	8	8	104	94,095	20,211
อ.ภักดีชุมพล	4	4	44	28,545	7,515
อ.จัตุรัส	12	9	103	76,132	17,814
กิ่ง อ.ชัยใหญ่	-	3	28	12,035	3,105
อ.เนินสง่า	4	4	44	24,520	5,408
อ.หนองบัวระเหว	4	5	55	34,095	7,983
อ.บำเหน็จณรงค์	7	7	84	55,685	12,890
อ.เทพสถิต	5	5	61	62,987	15,122
อ.ภูเขียว	11	11	128	122,813	27,094
อ.บ้านแท่น	5	5	63	44,653	9,385
อ.แก้งคร้อ	10	10	119	89,581	20,088
อ.คอนสาร	7	8	74	59,612	13,522
รวม	121	124	1,376	1,115,519	237,367

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2541” หน้า 141-142.

ตารางที่ 2.17 ผลิตภัณฑ์จังหวัดชัยภูมิตามราคาตลาด จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2535-2539

(พันบาท)

สาขาการผลิต	2535	2536	2537	2538	2539
เกษตรกรรม	5,494,149	4,121,213	5,369,813	6,594,987	7,546,217
กลีกรวม	4,221,148	2,839,592	3,934,213	4,905,402	5,785,593
ปศุสัตว์	504,328	511,205	530,941	653,672	555,512
ประมง	44,817	82,947	159,730	197,550	256,077
ป่าไม้	1,168	9,999	5,735	5,705	3,515
บริการทางการเกษตร	338,452	301,404	359,998	368,887	399,209
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	384,236	376,066	379,201	463,771	546,311
เหมืองแร่และขุดหิน	3,941	4,202	3,117	3,638	4,632
อุตสาหกรรม	2,783,438	2,719,249	3,191,207	4,200,993	4,348,199
การก่อสร้าง	1,225,207	1,011,427	1,477,662	2,284,342	2,498,345
การไฟฟ้าและการประปา	226,564	258,629	322,101	383,503	407,913
การคมนาคมและการขนส่ง	588,956	659,542	742,394	833,597	1,016,435
การค้าส่งและค้าปลีก	3,585,566	3,963,829	4,512,521	5,131,183	5,360,192
การธนาคาร ประกันภัย และ					
ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	412,770	602,060	718,664	879,661	995,536
ที่อยู่อาศัย	882,435	949,028	1,034,086	1,098,454	1,142,133
การบริหารและป้องกันประเทศ	1,075,778	1,238,865	1,271,938	1,580,197	1,681,782
การบริการ	2,051,177	2,321,170	2,444,247	2,957,649	3,189,088
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	18,329,981	17,844,214	21,087,755	25,948,209	28,190,471
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (บาท)	17,796	17,141	20,045	24,456	26,346
ประชากร (1,000 คน)	1,030	1,041	1,052	1,061	1,070

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดชัยภูมิ สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2540, หน้า 84.

ตารางที่ 2.18 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	343	610	168	66
2. การมีไฟฟ้าใช้	14	17	1,141	15
3. การคมนาคม	69	303	805	10
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	318	383	486	-
5. แหล่งไม้ใช้สอย และเชื้อเพลิง	246	25	516	400
6. สัตว์ใช้งาน	20	20	97	1,050
7. สิทธิในที่ดินทำกิน	272	387	528	-
(2) กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ				
8. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	126	88	973	-
9. อัตราค่าจ้าง	3	-	1,162	22
10. ผลผลิตจากการทำนา	229	470	360	128
11. ผลผลิตจากการทำไร่	529	196	173	289
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	364	89	166	568
13. การอพยพหางานทำ	517	510	136	24
14. การรวมตัวของเกษตรกร	69	226	892	-
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	3	251	927	6
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	872	192	73	50
(3) กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	270	237	630	50
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการ รักษาพยาบาล	694	320	173	-
19. สุขลักษณะในบ้าน	236	321	630	-
20. สุขภาพและอนามัย	33	828	326	-
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	84	73	1,023	7
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี	112	10	1,065	-
23. การวางแผนครอบครัว	98	76	1,003	10

ตารางที่ 2.18 สภาพปัญหาของหมู่บ้านชนบท จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2ค. ปี 2539 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้ ไม่มีข้อมูล
(4) กลุ่มแหล่งน้ำ				
24. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	83	291	813	-
25. แหล่งน้ำกิน	33	20	1,134	-
26. น้ำใช้	35	47	1,105	-
27. น้ำเพื่อการเกษตร	590	136	347	114
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	27	360	800	-
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	264	319	586	18
30. การให้ความรู้ของรัฐ	199	424	564	-
31. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	457	514	216	-
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	44	286	857	-
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	40	578	566	-
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	124	194	869	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม				
35. ป่าไม้	257	646	284	-
36. ดิน	193	744	59	191
37. น้ำ	67	373	700	47

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 185-186.

ตารางที่ 2.19 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 จังหวัดชัยภูมิ

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (1,252 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	14,746 คน	30	0.2	14,716	99.8	80	✓	3	0.2	1,249	99.8
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอด/ดูแลหลังคลอด	14,121 คน	91	0.6	14,030	99.4	95	✓	20	1.6	1,222	98.4
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	14,170 คน	249	1.8	13,921	98.2	93	✓	76	6.1	1,176	93.9
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	11,346 คน	1,504	13.3	9,842	86.7	30	✓	107	8.5	1,145	91.5
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนครบ	14,170 คน	41	0.3	14,129	99.7	95	✓	10	0.8	1,242	99.2
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	64,738 คน	1,828	2.8	62,910	97.2	80	✓	27	2.2	1,225	97.8
7. เด็ก 6-15 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	142,916 คน	3,489	2.4	139,427	97.6	90	✓	53	4.2	1,199	95.8
8. เด็ก 6-12 ปี ได้รับวัคซีนครบ	90,600 คน	490	0.5	90,110	99.5	100	✗	22	1.8	1,230	98.2
9. ครวหรือคนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดีด้วยความร้อน	176,955 ครว	35,302	20.0	141,653	80.0	90	✗	479	38.3	773	61.7
10. ครวหรือคนบริโภคเกลือไอโอดีน	176,955 ครว	18,300	10.3	158,655	89.7	60	✓	81	6.5	1,171	93.5
11. ครวหรือคนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน ออ.	176,955 ครว	5,891	3.3	171,064	96.7	85	✓	69	5.5	1,183	94.5
12. ครวหรือคนมีความรู้ในการใช้ยา	176,955 ครว	16,089	9.1	160,866	90.9	60	✓	47	3.7	1,205	96.3
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครวหรือคนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	176,955 ครว	3,378	1.9	173,577	98.1	95	✓	123	9.8	1,129	90.2
14. ครวหรือคนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	176,955 ครว	2,203	1.2	174,752	98.8	95	✓	77	6.1	1,175	93.9
15. ครวหรือคนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	176,955 ครว	9,937	5.6	167,018	94.4	95	✗	299	23.9	953	76.1
16. ครวหรือคนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	176,955 ครว	24,504	13.9	152,451	86.1	60	✓	95	7.6	1,157	92.4
17. ครวหรือคนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	176,955 ครว	12,172	6.9	164,783	93.1	95	✗	293	23.4	959	76.6
หมวดที่ 3 ศึกษาด้ว้นทั่ว											
18. เด็ก 2-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดู	50,636 คน	3,269	6.5	47,367	93.5	90	✓	198	15.8	1,054	84.2
19. เด็กอาศรมเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	90,249 คน	121	0.1	90,128	99.9	100	✗	21	1.7	1,231	98.3
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	19,059 คน	1,684	8.8	17,375	91.2	98	✗	411	32.8	841	67.2
21. เด็กไม่ได้รับเรียนต่อมัธยม ได้รับการฝึกอาชีพ	2,604 คน	1,028	39.5	1,576	60.5	80	✗	253	20.2	999	79.8
22. คน 14-50 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้	491,438 คน	3,574	0.7	487,864	99.3	99	✓	178	14.2	1,074	85.8
23. ครวหรือคนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	176,955 ครว	1,869	1.1	175,086	98.9	95	✓	63	5.0	1,189	95.0
24. ครวหรือคนมีความรู้โรคเอดส์	176,955 ครว	5,096	1.2	171,859	98.8	80	✓	11	0.9	1,241	99.1
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพ											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปี คุมกำเนิด	128,393 คู่	9,806	7.6	118,587	92.4	77	✓	51	4.1	1,201	95.9
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	176,955 ครว	11,645	6.6	165,310	93.4	90	✓	281	22.4	971	77.6
27. ครวหรือคนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	176,955 ครว	3,203	1.8	173,752	98.2	100	✗	297	23.7	955	76.3
28. ครวหรือคนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	176,955 ครว	917	0.5	176,038	99.5	100	✗	158	12.6	1,094	87.4
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครวหรือคนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	176,955 ครว	113,587	64.2	63,368	35.8	70	✗	1,127	90.0	125	10.0
หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
30. ครวหรือคนเป็นสมาชิกกลุ่ม	176,955 ครว	14,824	8.4	162,131	91.6	90	✓	286	22.8	966	77.2
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	551,366 คน	109,419	8.4	162,131	91.6	90	✗	798	63.7	454	36.3
32. ครวหรือคนร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณสมบัติ	176,955 ครว	6,229	3.5	170,726	96.5	95	✓	188	15.0	1,064	85.0
หมวดที่ 7 หาสุขภาพธรรม											
33. ครวหรือคนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาสัปดาห์ละครั้ง	176,955 ครว	9,329	5.3	167,626	94.7	90	✓	180	14.4	1,072	85.6
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	632,546 คน	10,247	1.6	622,299	98.4	90	✓	32	2.6	1,220	97.4
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	632,546 คน	119,916	19.0	512,630	81.0	90	✗	811	64.8	441	35.2
36. ครวหรือคนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	176,955 ครว	2,008	1.1	174,947	98.9	90	✓	34	2.7	1,218	97.3
37. คนสูงอายุ/พิการ ได้รับการดูแล	68,066 คน	1,621	2.4	66,445	97.6	90	✓	78	6.2	1,174	93.8
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครวหรือคนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	176,955 ครว	6,143	3.5	170,812	96.5	90	✓	106	8.5	1,146	91.5
39. ครวหรือคนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	176,955 ครว	5,707	3.2	171,248	96.8	90	✓	97	7.7	1,155	92.3

บรรลุเป้าหมาย (✓) 27 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (✗) 12 ตัวชี้วัด

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย คุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541 หน้า 158.

ตารางที่ 2.20 จำนวนครัวเรือนทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนครัวเรือนรวมทั้งหมด	2,178	2,174	1,740	1,653	7,745
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	108.90	127.88	102.35	103.31	110.64

ตารางที่ 2.21 จำนวนประชากรรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนประชากรรวมทั้งหมด	10,398	10,742	8,380	7,825	37,345
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	519.90	631.88	492.94	489.06	553.50

ตารางที่ 2.22 ภาษีบำรุงท้องที่รวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. ภาษีบำรุงท้องที่รวมทั้งหมด	36,555	86,091	47,927	94,971	265,544
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. เฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	1,827.75	5,064.18	2,819.24	5,935.69	3,793.49

ตารางที่ 2.23 จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินรวมทั้งหมด	302	102	132	200	736
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	15.10	6.00	7.77	12.50	10.51

ตารางที่ 2.24 ค่าจ้างภาคการเกษตรรวมทั้งหมดและอัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. ค่าจ้างภาคการเกษตรทั้งหมด	2,080	1,590	1,650	1,440	6,760
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. อัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน	104.00	93.53	97.06	90.00	96.57

ตารางที่ 2.25 ค่าจ้างนอกภาคการเกษตรรวมทั้งหมดและอัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. ค่าจ้างนอกภาคการเกษตรรวมทั้งหมด	2,420	1,815	1,938	1,780	7,953
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. อัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน	121.00	113.44	114.00	111.25	115.26

ตารางที่ 2.26 จำนวนทารกแรกเกิดถึง 1 ปีที่เกิดในรอบปีที่ผ่านมา

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนทารกแรกเกิด – 1 ปี	145	212	135	103	595
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. อัตราการเกิดต่อพันคน	13.46	19.73	16.11	13.16	15.93

ตารางที่ 2.27 จำนวนทารกแรกเกิดถึง 1 ปีที่ตายในรอบปีที่ผ่านมา

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนทารกแรกเกิด – 1 ปี	4	6	3	1	14
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	0.20	0.35	0.18	0.06	0.20

ตารางที่ 2.28 รายละเอียดจำนวนคนตายรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนคนตายรวมทั้งหมด	72	68	53	44	237
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. อัตราการตายต่อพันคน	6.92	6.33	6.32	5.62	6.35

ตารางที่ 2.29 จำนวนสถานีนอนามัยในหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

รายละเอียด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. มี	4	3	4	4	15	21.43
2. ไม่มี	16	14	13	12	55	78.57
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.30 รายละเอียดของครัวเรือนที่ไม่มีส่วนรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายละเอียด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีส่วนรวมทั้งหมด	105	58	56	22	241
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	5.25	3.41	3.29	1.38	3.44

ตารางที่ 2.31 รายละเอียดของโรงเรียนในหมู่บ้านรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายละเอียด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนรวมทั้งหมด	9	10	15	10	44
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	0.45	0.59	0.88	0.63	0.63

ตารางที่ 2.32 จำนวนเด็กในวัยเรียนแต่ไม่ได้เรียนหนังสือทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนทั้งหมด	19	11	6	4	39
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	0.95	0.65	0.35	0.25	0.56

ตารางที่ 2.33 ระยะทางจากหมู่บ้านถึงตัวอำเภอที่ใกล้ที่สุด

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. ระยะทางรวมทั้งหมด	264	196	293	197	950
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. ระยะทางเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	13.20	11.53	17.24	12.31	13.57

หน่วย : กิโลเมตร

ตารางที่ 2.34 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามพาหนะที่ใช้ในการเดินทางจากหมู่บ้านไปตัวอำเภอ

พาหนะ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. รถโดยสาร 4, 6 ล้อ	19	15	11	10	55	52.38
2. สามล้อเครื่อง	0	0	1	2	3	2.86
3. มอเตอร์ไซด์	10	6	15	8	39	37.14
4. รถไถพ่วง	0	0	0	1	1	0.95
5. รถยนต์ส่วนตัว	3	2	1	1	7	6.66
รวม	32	23	28	22	105	100.00

ตารางที่ 2.35 จำนวนระยะเวลาในการเดินทางจากหมู่บ้านถึงตัวอำเภอรวมทั้งหมด และจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

หน่วย : นาที

รายการ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนระยะเวลารวมทั้งหมด	636	480	583	395	2,094
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	31.80	28.24	34.29	24.69	29.91

ตารางที่ 2.36 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามชนิดของถนนที่ใช้ไปตัวอำเภอ

ชนิดของถนน	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ลาดยาง	17	14	15	16	62	67.39
2. ลูกกรัง	5	9	10	5	29	31.52
3. ดิน	1	0	0	0	1	1.09
รวม	23	23	25	21	92	100.00

ตารางที่ 2.37 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสภาพถนนที่ใช้ไปอำเภอใช้ได้หรือไม่

สภาพถนน	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ใช้ได้	19	17	17	16	69	98.57
2. ใช้ไม่ได้*	1	0	0	0	1	1.43
รวม	20	17	17	16	70	100.00

* เหตุผลที่ใช้ไม่ได้ดีเพราะเป็นถนนลูกกรังซึ่งมีปัญหาตอนฝนตกหนัก

ตารางที่ 2.38 รายละเอียดของถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน รวมระยะทางทั้งหมดและระยะทางเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

หน่วย : เมตร

รายละเอียด	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. ความยาวของถนนรวมทั้งหมด (เมตร)	3,950	8,207	4,038	5,267	21,462
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	197.50	482.77	237.53	329.19	306.60

ตารางที่ 2.39 รายละเอียดของสภาพถนนในหมู่บ้านใช้การได้ดีหรือไม่

รายละเอียด	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ใช้ได้	18	16	17	16	67	95.71
2. ใช้ไม่ได้	2	1	0	0	3	4.29
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.40 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสาเหตุของถนนในหมู่บ้านที่ใช้การได้ไม่ดี

สาเหตุ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. เป็นถนนดินไม่มีลูกรัง	2	0	0	0	2	66.67
2. สภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ	0	1	0	0	1	33.33
รวม	2	1	0	0	3	100.00

ตารางที่ 2.41 รายละเอียดของสภาพถนนระหว่างหมู่บ้านใช้การได้ดีหรือไม่

รายละเอียด	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ใช้ได้	17	17	17	16	67	95.71
2. ใช้ไม่ได้	3	0	0	0	3	4.29
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.42 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามสาเหตุของถนนระหว่างหมู่บ้านที่ใช้การได้ไม่ดี

สาเหตุ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. มีส่วนผสมระหว่างลูกรังน้อย	2	0	0	0	2	66.67
2. สภาพเป็นหลุมเป็นบ่อในฤดูฝน	1	0	0	0	1	33.33
รวม	3	0	0	0	3	100.00

ตารางที่ 2.43 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามชนิดของถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน*

ชนิดของถนน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ลูกช้าง	18	14	16	12	60	73.17
2. ดิน	1	0	0	0	1	1.22
3. ลาดยาง	5	6	3	7	21	25.61
รวม	24	20	19	19	82	100.00

* บางหมู่บ้านมีถนนหลายชนิด

ตารางที่ 2.44 จำนวนโคมไฟร้อมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	
1. จำนวนโคมไฟร้อมทั้งหมด	95	105	73	91	364	
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70	
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	4.75	6.18	4.29	5.69	5.20	

ตารางที่ 2.45 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามการมีหรือไม่มีน้ำประปา

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. มี	8	17	16	14	55	78.57
2. ไม่มี	12	0	1	2	15	21.43
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.46 จำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้จำแนกตามปริมาณเทียบกับความต้องการ

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. เพียงพอ	6	8	9	8	31	56.36
2. ไม่เพียงพอ	2	9	7	6	24	43.64
รวม	8	1	16	14	55	100.00

ตารางที่ 2.47 จำนวนบ่อน้ำดื่มจำแนกตามสิทธิในการถือครองและแสดงถึงจำนวนทั้งหมด และจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ส่วนตัว	45	134	139	3	321	64.85
2. สาธารณะ	32	66	70	6	174	35.15
3. รวม	77	200	209	9	495	100.00
4. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70	
5. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	3.85	11.77	12.29	0.56	7.07	

ตารางที่ 2.48 จำนวนบ่อน้ำบาดาลจำแนกตามสิทธิในการถือครองและแสดงถึงจำนวนทั้งหมด และจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายละเอียดของบ่อน้ำบาดาล	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. สาธารณะ	69	71	102	49	291	19.93
2. ส่วนตัว	1,073	6	84	6	1,169	80.07
3. รวม	1,142	77	186	55	1,460	100.00
4. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70	
5. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	57.10	4.53	10.94	3.44	20.86	

ตารางที่ 2.49 จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ ขนาดของแหล่งน้ำรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายละเอียด	สุรินทร์		ยโสธร		มุกดาหาร		ชัยภูมิ		รวม	
	แหล่ง	ไร่	แหล่ง	ไร่	แหล่ง	ไร่	แหล่ง	ไร่	แหล่ง	ไร่
1. จำนวนรวมทั้งหมด	63	957	43	275	47	886	48	2,074	201	4,192
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	20	17	17	17	17	16	16	70	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	3.15	47.85	2.53	16.18	2.77	52.11	3.00	129.63	2.87	59.86

ตารางที่ 2.50 จำนวนหมู่บ้านเปรียบเทียบกับปริมาณและความต้องการน้ำของบ่อสาธารณะ

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. เพียงพอ	16	9	10	11	46	65.71
2. ไม่เพียงพอ	4	8	7	5	24	34.29
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.51 ระดับคะแนนในเรื่องน้ำดื่มที่ใช้รวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

คะแนนเต็ม 10 คะแนน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. คะแนนรวมทั้งหมด	157	110	115	133	515
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	7.85	6.47	6.77	8.31	7.36

ตารางที่ 2.52 จำนวนโทรศัพท์สาธารณะทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนทั้งหมด	11	10	22	18	61
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	0.55	0.59	1.29	1.13	0.87

ตารางที่ 2.53 จำนวนโทรศัพท์ส่วนตัวโดยจำแนกเป็นมือถือและติดบ้านทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายละเอียด	สุรินทร์		ยโสธร		มุกดาหาร		ชัยภูมิ		รวม	
	มือถือ	ติดบ้าน	มือถือ	ติดบ้าน	มือถือ	ติดบ้าน	มือถือ	ติดบ้าน	มือถือ	ติดบ้าน
1. จำนวนรวมทั้งหมด	3	10	0	16	2	14	0	46	5	86
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	20	17	17	17	17	16	16	70	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	0.15	0.50	0	0.94	0.12	0.82	0	2.88	0.07	1.23

ตารางที่ 2.54 จำนวนคะแนนรวมทั้งหมดและเฉลี่ยต่อหมู่บ้านในเรื่องของการพัฒนาหมู่บ้าน

คะแนนเต็ม 10 คะแนน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนคะแนนรวมทั้งหมด	112	99	98	112	421
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	5.60	5.82	5.77	7.00	6.01

ตารางที่ 2.55 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามการเคยหรือไม่เคยในการประกวดหมู่บ้านพัฒนา

การประกวด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. เคย	3	6	6	5	20	28.57
2. ไม่เคย	17	11	11	11	50	71.41
รวม	20	17	17	16	70	100.00

ตารางที่ 2.56 จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามรางวัลที่ได้รับในการประกวดหมู่บ้านพัฒนา

รางวัล	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. ไม่เคยได้รับ	0	4	3	1	8	40.00
2. ชนะเลิศอันดับ 1	1	0	0	0	1	5.00
3. ชนะเลิศอันดับ 2	1	2	3	0	6	30.00
4. ชนะเลิศอันดับ 3	1	0	0	2	3	15.00
5. ชมเชย	0	0	0	2	2	10.00
รวม	3	6	6	5	20	100.00

ตารางที่ 2.57 จำนวนคนตักงานรวมทั้งหมดและจำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
1. จำนวนคนตักงานรวมทั้งหมด	295	318	115	254	982
2. จำนวนหมู่บ้าน	20	17	17	16	70
3. จำนวนเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	14.75	18.71	6.77	15.88	14.03

บทที่ 3

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทนี้ เป็นการ ศึกษา โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อให้ได้ตัวเลขสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม นำไป สู่ข้อสรุปถึงสภาพการดำรงชีพ สาเหตุของความยากจน โอกาสและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อ แก่หรือบรรเทาปัญหาของกลุ่มคนยากจนเหล่านี้ สำหรับการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพได้เน้นการ ศึกษาสภาพสังคมแบบเจาะลึก ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดไว้ในบทที่ 4 ประเด็นต่าง ๆ ของสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมในบทนี้ มีดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน

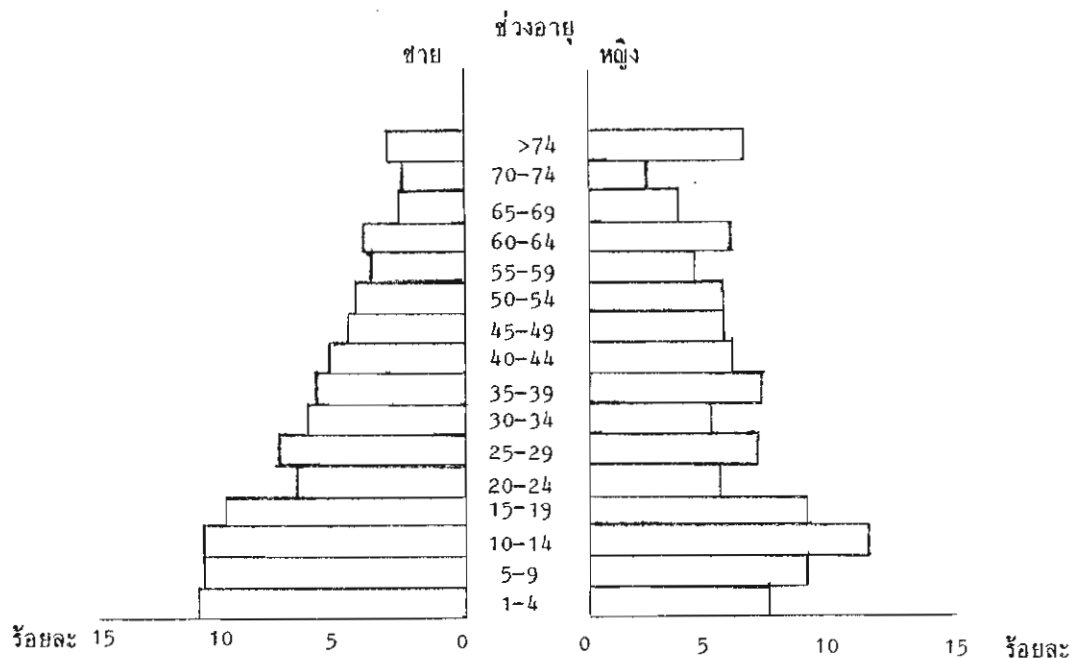
ลักษณะครัวเรือนในสังคมชนบทต่างไปจากสังคมเมือง โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างเครือ ญาติสูงกว่าสังคมเมือง กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในครัวเรือนแต่งงานมักนำคู่สมรสของสมาชิกมาอยู่ใน ครัวเรือนด้วย ดังนั้นในบ้านหลังหนึ่งจึงอาจมีคู่สมรสมากกว่า 1 คู่ (1 ครอบครัว) ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ประมาณ 1 ใน 4 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด มีคู่สมรสอยู่มากกว่า 1 คู่ หรือเมื่อเฉลี่ยแล้วใน บ้านหลังหนึ่งมีจำนวนครอบครัวอยู่ 1.29 ครอบครัว (ตารางที่ 3.1)

สำหรับจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนนั้น เท่ากับ 3.78 คนต่อครัวเรือน ซึ่งค่อนข้างน้อย เพราะครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกือบครึ่งหนึ่งมีสมาชิกไม่เกิน 3 คน และมีครัวเรือนที่ยากจน ดักดานร้อยละ 11.71 ที่อยู่อาศัยเพียงคนเดียว สำหรับสัดส่วนระหว่างเพศนั้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ระหว่างเพศชายและเพศหญิง (ตารางที่ 3.2 และ 3.3)

3.2 โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรของครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมฐานกว้าง ซึ่ง แสดงว่ามีอัตราการเกิดสูง (รูปที่ 3.1) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของประชากรในวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) วัยกำลังแรงงาน (อายุ 15-64 ปี) และวัยชรา (อายุมากกว่า 64 ปี) พบว่าประชากรในวัยกำลัง แรงงานมีร้อยละ 59.76 เมื่อพิจารณาถึงอัตราส่วนผู้เป็นภาระ (Dependency ratio) ซึ่งแสดงถึงภาวะ

ของประชากรในวัยกำลังแรงงานที่ต้องทำงานเลี้ยงดูประชากรในวัยเด็กและวัยชรา พบว่าอัตราส่วนผู้เป็นภาระเท่ากับร้อยละ 67.34 ซึ่งแสดงว่าประชากรในวัยกำลังแรงงาน 100 คน นอกจากต้องเลี้ยงดูตัวเองแล้วยังต้องเลี้ยงดูเด็กและคนชราอีก 67 คน (ตารางที่ 3.4)

รูปที่ 3.1 โครงสร้างประชากร

3.3 อัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ

อัตราการเกิดและอัตราการตายของครัวเรือนที่ยากจนดักดานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีอัตราการเกิดและอัตราการตายสูงถึง 22.69 และ 10.59 ต่อพันคน ตามลำดับ ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี 2541 เท่ากับ 17.00 และ 7.00 ต่อพันคนเท่านั้น (สถาบันประชากรศาสตร์, 2541)

เมื่อนำอัตราการเกิดลบด้วยอัตราการตายเพื่อหาอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ พบว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ เท่ากับร้อยละ 1.21 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศเท่ากับ ร้อยละ 1.09 (ตารางที่ 3.5)

3.4 การศึกษา

ระดับการศึกษาแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วนคือ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและระดับการศึกษาของประชากรในครัวเรือน โดยระดับการศึกษาของประชากรเป็นระดับการศึกษาเฉพาะของประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว ไม่รวมประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ และประชากรในวัยเด็กที่ยังไม่เข้าโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีระดับการศึกษาก่อนข้างต่ำ โดยมีผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลยสูงถึงร้อยละ 18 อีกเกือบร้อยละ 80 ได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา มีผู้ที่เรียนสูงกว่าชั้นประถมศึกษาเพียงร้อยละ 4.44 เท่านั้น (ตารางที่ 3.6)

สำหรับการศึกษาของประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว พบว่า ระดับการศึกษาของประชากรโดยรวมยังคงต่ำเช่นเดียวกับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ มีประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 14.25 อีกร้อยละ 79.56 ได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา (ตารางที่ 3.7)

ด้วยระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ขาดโอกาสในการแสวงหางานทำที่ดีมีรายได้สูง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนติดตลามา

3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

อาชีพที่ศึกษาเป็นอาชีพของประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว โดยศึกษาทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.5.1 อาชีพหลัก

อาชีพหลักของประชากรที่สำคัญมีเพียง 2 อาชีพ คืออาชีพการเกษตร และอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยประชากรที่มีอาชีพการเกษตรมีร้อยละ 40 ส่วนอาชีพรับจ้างทั่วไปมีร้อยละ 36.13 เป็นที่น่าสังเกตว่า มีประชากรถึงเกือบร้อยละ 20 ที่ไม่มีอาชีพใด ๆ เลย ทำให้เป็นภาระแก่ครอบครัวในการเลี้ยงดู และส่งผลให้เกิดความยากจน (ตารางที่ 3.8)

3.5.2 อาชีพรอง

ประชากรส่วนใหญ่ในครัวเรือนที่ยากจนดักดานไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 67.59 (ตารางที่ 3.9) ผู้ที่มีอาชีพรองมีอาชีพรับจ้างทั่วไป อาชีพรองอื่น ๆ มีน้อยมาก ดังนั้นระบบอาชีพของประชากรจึงมี 2 ระบบที่สำคัญคือ

- อาชีพหลักเกษตร - อาชีพรองรับจ้าง
- อาชีพหลักรับจ้าง - ไม่มีอาชีพรอง

3.5.3 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

ประชากรในครัวเรือนที่ยากจนดัดดานถึงร้อยละ 91.45 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักไปจากเดิมในช่วงระยะเวลา 5 ปี เคยทำอาชีพใดก็ทำอาชีพนั้นเรื่อยมา สาเหตุสำคัญที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพคือ ระดับการศึกษาซึ่งค่อนข้างต่ำ ทำให้ขาดความสามารถในการปรับและพัฒนาตนเองเพื่อให้รายได้สูงขึ้น สำหรับผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักจำนวนร้อยละ 8.55 นั้น เหตุผลส่วนใหญ่ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุผลอื่น ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ ที่ดินถูกขายไปจึงต้องเปลี่ยนมาทำงานรับจ้าง เป็นต้น (ตารางที่ 3.10)

3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี

จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับฐานะทางเศรษฐกิจ ถ้าจำนวนวันทำงานมาก รายได้จะมากขึ้น ถ้าจำนวนวันทำงานน้อย รายได้ก็จะน้อยลงด้วย ผลการศึกษาครัวเรือนที่ยากจนดัดดานพบว่า ประชากรในวัยกำลังแรงงานมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีเพียง 121.28 วัน หรือเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนวันทำงานตลอดปี จำนวนวันทำงานดังกล่าวจึงต่ำกว่าที่ควรจึงเป็นผลให้ความยากจนติดตามมา

จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีดังกล่าว เป็นจำนวนวันทำงานที่เกิดจากการทำอาชีพหลัก ร้อยละ 86.86 อีกร้อยละ 13.14 เกิดจากการทำอาชีพรอง (ตารางที่ 3.11)

3.7 การทำงานรับจ้าง

จากการที่ประชากรส่วนใหญ่ของครัวเรือนที่ยากจนดัดดานมีอาชีพรับจ้างทั่วไป (รวมอาชีพหลักและอาชีพรอง) สูงถึงร้อยละ 62.91 (ตารางที่ 3.12) ดังนั้นจึงได้ศึกษาถึงรายละเอียดของการทำงานรับจ้าง ทั้งประเภทของงานรับจ้าง สถานที่ทำงานรับจ้าง และช่วงเวลาที่ไปทำงานรับจ้าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

งานรับจ้างที่ทำกันมากที่สุดคือ งานรับจ้างในไร่นา เช่น รับจ้างปลูก รับจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมีประชากรที่ทำงานรับจ้างประเภทนี้ถึงร้อยละ 70 รองลงมาคืองานรับจ้างเกี่ยวกับการก่อสร้าง และถูกจ้างในโรงงานต่าง ๆ โดยมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 13.68 และ 5.44 ตามลำดับ สำหรับการทำงานรับจ้างในงานอื่น ๆ มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 3.13)

สถานที่ทำงานรับจ้างส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.96 อยู่ภายในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ โดยอยู่ในหมู่บ้านของตนเองหรือหมู่บ้านใกล้เคียง ประชากรที่ไปทำงานรับจ้างในกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนรองลงมา คือเพียงร้อยละ 12.28 เท่านั้น สำหรับการทำงานรับจ้างในจังหวัดอื่นหรือภาคอื่นนั้นมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 3.14)

การออกไปทำงานรับจ้างส่วนใหญ่ร้อยละ 78.77 มีช่วงเวลาไม่แน่นอน ขึ้นกับงานที่มีให้ทำ (ตารางที่ 3.15)

3.8 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายออกจากหมู่บ้านและการย้ายเข้ามาในหมู่บ้านที่ทำการศึกษ โดยการย้ายออกจากหมู่บ้านแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การย้ายออกถาวร และการย้ายออกชั่วคราว การย้ายออกถาวร หมายถึง ผู้ที่ออกไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันนานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ส่วนการย้ายออกชั่วคราว หมายถึง ผู้ที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านมีระยะเวลารวมกันต่ำกว่า 6 เดือน

สำหรับการย้ายเข้า แบ่งเป็น 2 ลักษณะ เช่นเดียวกับการย้ายออกและมีความหมายทำนองเดียวกันกับการย้ายออก เพียงแต่เป็นการย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเท่านั้น

3.8.1 อัตราการย้ายถิ่น

ในรอบปี 2541 อัตราการย้ายออกแบบถาวรและแบบชั่วคราว มีสัดส่วนร้อยละ 2.50 และ 5.60 ตามลำดับ การย้ายออกแบบชั่วคราวมีสัดส่วนสูงกว่า เนื่องจากการย้ายออกไปทำงานรับจ้าง ซึ่งมีระยะเวลาไม่แน่นอน เมื่อหมดงานก็กลับเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยแล้วในทุก ๆ 1 ครอบครัวจะมีผู้ย้ายออก 0.30 คน (ตารางที่ 3.15 3.16 และ 3.17)

สำหรับอัตราการย้ายเข้ามีสัดส่วนน้อยกว่าการย้ายออก ทั้งประเภทถาวรและชั่วคราว โดยการย้ายเข้าส่วนใหญ่เป็นการย้ายเข้ามาอยู่อาศัยเพียงชั่วคราว เช่น การกลับมาช่วยทำการเกษตรในช่วงฤดูเพาะปลูก เป็นต้น

3.8.2 ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น แหล่งที่ไปอยู่ และอาชีพที่ไปทำ

ผู้ย้ายถิ่นออกนอกหมู่บ้านร้อยละ 64.49 เป็นลูกชายหรือลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการย้ายออกนอกหมู่บ้านเพียงร้อยละ 8.41 เท่านั้น เนื่องจากมีอายุมากและต้องอยู่รับผิดชอบครอบครัวในหมู่บ้าน และในภาพรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นเป็นชายมากกว่าหญิง โดยเป็นชายร้อยละ 57 ที่เหลืออีกร้อยละ 43 เป็นเพศหญิง (ตารางที่ 3.18 และ 3.19)

ระดับการศึกษาของผู้ย้ายถิ่น สอดคล้องกับระดับการศึกษาโดยทั่วไปของประชากรในครัวเรือนยากจน คือ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.18 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น โดยผู้ย้ายถิ่นเกือบทั้งหมดมีอายุอยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงาน (15-64 ปี) (ตารางที่ 3.20 และ 3.21)

ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.79 ไปกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นตลาดรองรับแรงงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ รองลงมาคือจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้

และภาคตะวันออก ตามลำดับ งานที่ผู้ย้ายถิ่นไปทำคืองานรับจ้างทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ (ตารางที่ 3.22 และ 3.23)

3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดาน มีหัวหน้าครัวเรือนที่ต้องอยู่ตามลำพังโดยขาดคู่สมรสอยู่สูงถึง ร้อยละ 38.86 ในจำนวนนี้มีผู้ที่เป็นหม้าย ร้อยละ 28.86 ที่เหลือคือผู้ที่หย่าร้าง และผู้ที่อยู่เป็นโสด (ตารางที่ 3.24) หญิงที่เป็นหม้าย หรือหญิงที่ถูกหย่าร้างมักประสบปัญหาความยากจนติดตามมาทันที เมื่อสามีถึงแก่กรรมหรือต้องหย่าร้างกับสามี เพราะขาดคนหารายได้ในครัวเรือน

3.10 การวางแผนครอบครัว

จำนวนครัวเรือนที่ยากจนดักดานประมาณครึ่งหนึ่งไม่เคยใช้การคุมกำเนิดเลย จึงส่งผลให้จำนวนบุตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูง และนำมาซึ่งความยากจน สำหรับครัวเรือนที่เคยใช้การคุมกำเนิด นิยมใช้วิธีการคุมกำเนิด 3 วิธี เรียงตามลำดับคือ การกินยา การทำหมันหญิง และการฉีดยา (ตารางที่ 3.25 และ 3.26)

3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร

ในหัวข้อนี้เป็นการพิจารณาเฉพาะบุตรของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น ผลการศึกษาพบว่า เมื่อนับจำนวนบุตรทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และที่เสียชีวิตไปแล้ว หัวหน้าครัวเรือนคนหนึ่งมีบุตรเฉลี่ย 4.19 คน ซึ่งยังคงอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อเทียบกับการรณรงค์ของรัฐที่มีเป้าหมายให้แต่ละคู่สมรสไม่ควรมีบุตรเกิน 2 คน (ตารางที่ 3.27)

นอกจากจำนวนบุตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงแล้วอัตราการตายของบุตรยังสูงด้วย กล่าวคือ ในจำนวนบุตร 100 คน มีบุตรที่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร 14.04 คน และมีบุตรที่ต้องเสียชีวิตก่อนคลอด (แท้ง) อีก 4.77 คน

เมื่อพิจารณาช่วงอายุของบุตรที่เสียชีวิต พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งเสียชีวิตในช่วงแรกเกิดถึง 1 ขวบ และพบว่าประมาณร้อยละ 70 เสียชีวิตในขณะอายุไม่เกิน 10 ปี (ตารางที่ 3.28)

บุตรที่เสียชีวิตเหล่านี้ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนไม่ทราบสาเหตุของการเสียชีวิตและเป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กที่เสียชีวิตเพราะมาลาเรีย และไข้เลือดออกยังคงมีอยู่ในอัตราสูง รวมกันแล้วประมาณ 1 ใน 4 ของจำนวนบุตรที่เสียชีวิตทั้งหมด (ตารางที่ 3.29)

3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง

ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นทั้งเหตุและผลที่เกิดจากความยากจน พบว่าประมาณร้อยละ 20 ของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน มีคนพิการอย่างน้อย 1 คนอยู่ในครัวเรือน และเมื่อเฉลี่ยจำนวนคนพิการต่อครัวเรือนพบว่าจำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 0.21 หรือกล่าวได้ว่า ทุก ๆ 5 ครัวเรือนมีคนพิการ 1 คน (ตารางที่ 3.30)

สำหรับจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งเป็นภาระด้านค่าใช้จ่าย และเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพนั้น พบว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีปัญหาเกี่ยวกับผู้เจ็บป่วยเรื้อรังค่อนข้างมาก กล่าวคือมีครัวเรือนถึงร้อยละ 41.15 ที่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอาศัยอยู่ในครัวเรือนอย่างน้อย 1 คน และเมื่อเฉลี่ยต่อครัวเรือนแล้วพบว่า ครัวเรือนหนึ่ง ๆ มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 0.45 คน หรือกล่าวได้ว่าใน ทุก ๆ 2 ครัวเรือนมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 1 คน

โรคที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยเรื้อรังที่สำคัญได้แก่ โรคเกี่ยวกับข้อ ซึ่งก่อให้เกิดอาการเจ็บปวดตามข้อต่าง ๆ โรคระบบทางเดินอาหาร โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยหรือคนในครัวเรือนมักไม่ทราบชนิดของโรคที่ตนประสบอยู่ (ตารางที่ 3.32)

3.13 ลักษณะส้วม

เป็นเรื่องที่ควรต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขโดยเร็ว เพราะพบว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานถึงร้อยละ 32.86 ไม่มีส้วมใช้ อีกร้อยละ 2.00 มีส้วมที่ไม่ถูกสุขลักษณะถือเป็นส้วมหลุม (ตารางที่ 3.33)

3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะของบ้านที่พักอาศัยมี 11 ลักษณะคือ

1. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นซีเมนต์
2. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)
4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)
5. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)
6. บ้านไม้ 2 ชั้นพื้นซีเมนต์ -
7. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้นพื้นซีเมนต์
8. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้นพื้นไม้

9. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นซีเมนต์
10. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นดิน
11. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อก 2 ชั้นพื้นซีเมนต์

ผลการศึกษาพบว่าบ้านลักษณะที่ 2 มีมากที่สุด ถึงร้อยละ 53.14 เพราะบ้านลักษณะนี้เป็นที่นิยมทั่วไปในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บ้านที่นิยมรองลงมาคือ บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์) และบ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ สำหรับบ้านลักษณะอื่น ๆ มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และพบว่าบ้านเกือบทั้งหมดเป็นบ้านชั้นเดียว (ตารางที่ 3.34)

วัสดุที่ใช้ทำหลังคาบ้านร้อยละ 83.43 เป็นสังกะสี อีกร้อยละ 12.00 เป็นหญ้าแฝก มีเพียงร้อยละ 4.57 ที่เป็นกระเบื้อง (ตารางที่ 3.35)

เมื่อให้เจ้าของบ้านประเมินมูลค่าปัจจุบันของบ้านถ้าต้องสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม พบว่า บ้านที่มีมูลค่าต่ำกว่า 5,000 บาทมีประมาณ 1 ใน 4 ของบ้านทั้งหมด และร้อยละ 85.71 มีมูลค่าบ้านต่ำกว่า 50,000 บาท หรือเฉลี่ยมูลค่าบ้านต่อ 1 หลัง เท่ากับ 31,740 บาท (ตารางที่ 3.36)

ครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านมีบ้านเป็นบ้านของตนเอง ร้อยละ 88.57 ส่วนที่เหลืออาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า หรือสร้างบ้านอยู่ในที่สาธารณะ (ตารางที่ 3.37)

3.15 การถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดินแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การถือครองที่ดินที่เป็นส่วนของตนเอง และการถือครองที่ดินที่ผู้อื่นให้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ การเช่าจากผู้อื่น หรือผู้อื่นให้เข้าทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า

พื้นที่ดินถือครองทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวรวมกันแล้วมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 ไร่ต่อครัวเรือนเท่านั้น (ไม่รวมพื้นที่ดินบริเวณที่ใช้สร้างบ้าน) ซึ่งต่ำกว่าพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 5 ไร่

จากพื้นที่ 4.96 ไร่ต่อครัวเรือนนี้ประกอบด้วยที่ดินของตนเองเพียง 2.72 ไร่ หรือร้อยละ 54.84 ที่เหลือเป็นพื้นที่ดินที่ต้องเช่าจากผู้อื่น และที่ดินที่ผู้อื่นให้ทำประโยชน์โดยไม่เก็บค่าเช่า (ตารางที่ 3.38)

เป็นที่น่าสนใจว่ามีครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านถึงร้อยละ 64.00 ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง (ตารางที่ 3.39) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ของ โฉมิต ปันเปี่ยมราษฎร์ ที่พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งจัดเป็นเขตที่มีความยากจนหนาแน่นที่สุด ความยากจนปรากฏในเขตเกษตรน้ำฝนในพื้นที่ที่ให้ผลผลิตต่ำ และมีเนื้อที่สำหรับแต่ละครอบครัวเป็นปริมาณเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (โฉมิต, 2523)

3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน

การศึกษาจำนวนพื้นที่ดินที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันของครัวเรือนที่ยากจน ดักดานพบว่า จำนวนครัวเรือนร้อยละ 67.71 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนพื้นที่ดิน ร้อยละ 28.86 จำนวนพื้นที่ดินลดลง มีเพียงร้อยละ 3.43 เท่านั้นที่มีที่ดินเพิ่มขึ้น

ครัวเรือนที่มีพื้นที่ดินลดลง จำนวนพื้นที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยเท่ากับ 17.62 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินเพิ่มขึ้นมีที่ดินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยครัวเรือนละ 6.75 ไร่ (ตารางที่ 3.40)

การที่พื้นที่ดินลดลง มีสาเหตุสำคัญมาจากการขายมากที่สุดถึงร้อยละ 74.26 รองลงมาคือ การแบ่งแยกทางมรดกโดยแบ่งให้ลูก และการใช้หนี้ตามลำดับ (ตารางที่ 3.41) ส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินเพิ่มขึ้นมีสาเหตุเนื่องมาจากการได้รับมรดกเพียงสาเหตุเดียว

3.17 การทำการเกษตร

เนื่องจากมีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวนมากดังกล่าวมาแล้ว จึงส่งผลให้ครัวเรือนที่ทำการเกษตรมีเพียงร้อยละ 47.43 จากจำนวนครัวเรือนที่ยากจนดักดานทั้งหมด ที่เหลืออีกร้อยละ 52.57 ไม่ได้ทำการเกษตร (ตารางที่ 3.42)

การทำการเกษตรแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.17.1 การปลูกพืช

ข้าวเป็นพืชหลักที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน โดยปลูกกันทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า แต่นิยมปลูกข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า เพราะเป็นอาหารหลักของชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีครัวเรือนที่ปลูกข้าวเหนียวร้อยละ 72.29 ของครัวเรือนที่มีการทำการเกษตร ส่วนครัวเรือนที่ปลูกข้าวเจ้ามีร้อยละ 31.93 สำหรับพืชอื่น ๆ เช่น มันสำปะหลัง ปอ อ้อย ไม้ผลต่าง ๆ มีการปลูกน้อยมาก รวมกันแล้วประมาณร้อยละ 19.88 เท่านั้น (ตารางที่ 3.43)

ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชสำคัญแต่ละชนิด ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า มันสำปะหลัง และปอ ต่างก็มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ค่อนข้างต่ำ โดยพืชทั้ง 4 ชนิด มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพียง 239.25, 177.22, 714.21 และ 140.83 กิโลกรัมเท่านั้น (ตารางที่ 3.44) ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ของข้าว มันสำปะหลัง และปอ เป็น 280 2,307 และ 230 กิโลกรัมตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร [สศก.], 2542)

3.17.2 การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นการเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเพื่อการใช้งานเท่านั้น โดยไก่และเป็ดเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค อาจมีการขายบ้างเมื่อมีผู้มาขอซื้อ แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงในเชิงพาณิชย์ ครัวเรือนที่เลี้ยงไก่มีมากที่สุดคือร้อยละ 51.43 จากครัวเรือนทั้งหมด ส่วนเป็ดมีการเลี้ยงเพียงร้อยละ 12.29 เท่านั้น (ตารางที่ 3.45)

กระบือเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อการทำนา แต่จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงมีเพียงร้อยละ 16 เท่านั้น เนื่องจากการทำนาในปัจจุบันมีการใช้แรงงานเครื่องจักรแทนแรงงานสัตว์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยครัวเรือนยากจนดักดานจะจ้างรถไถเดินตามเพื่อการไถนาเป็นส่วนใหญ่

โคเป็นการเลี้ยงเพื่อขาย แต่จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงมีเพียงร้อยละ 4.29 เท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีการเลี้ยงสุกรในครัวเรือนยากจนดักดาน

เมื่อพิจารณาจำนวนสัตว์เลี้ยงแต่ละชนิดที่เลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ พบว่ามีสัดส่วนน้อยคือ โค 13.77 ตัว ไก่ 8.96 ตัว เป็ด 5.62 ตัว และกระบือ 2.06 (ตารางที่ 3.46)

3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

รายได้ที่พิจารณา หมายถึงเฉพาะรายได้ส่วนที่เป็นเงินสด โดยแบ่งรายได้ของครัวเรือนออกเป็น 2 ประเภท คือรายได้จากการเกษตร และรายได้นอกการเกษตร พบว่าครัวเรือนยากจนดักดานพึ่งพารายได้นอกการเกษตรเป็นหลัก โดยรายได้นอกการเกษตรมีสัดส่วนถึงร้อยละ 82.45 ในขณะที่รายได้จากการเกษตรมีเพียงร้อยละ 17.55 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนมากกว่าครึ่งไม่ได้ทำการเกษตร หรือแม้แต่ครัวเรือนที่ทำการเกษตรก็มีที่ดินทำการเกษตรเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.15

รายได้นอกการเกษตรมาจากแหล่งสำคัญ 2 แหล่งคือ จากการทำงานรับจ้างทั่วไป และจากการที่สมาชิกในครัวเรือนออกจากครัวเรือนไปทำงานที่อื่นแล้วส่งหรือนำเงินกลับมาให้ โดยสัดส่วนจากรายได้ทั้งสอง มีสัดส่วนถึงร้อยละ 41.42 และ 23.43 ตามลำดับ สำหรับรายได้จากการเกษตรนั้นมาจากการปลูกพืชมากกว่าการเลี้ยงสัตว์ แต่ก็มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ตารางที่ 3.47) และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.01) มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 3.48)

เมื่อรวมรายได้ทั้งจากการเกษตรและนอกการเกษตรแล้ว พบว่า มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 15,054.47 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 3.47) หรือเพียงเดือนละ 1,254.54 บาทเท่านั้น และเมื่อเฉลี่ยต่อคนแล้วมีรายได้เฉลี่ยเพียงเดือนละ 331.89 บาทต่อคนเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าระดับเส้นความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2 เท่า โดยระดับเส้นความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 698 บาทต่อคนต่อเดือนในปี 2539 (สศช., 2541)

3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

รายจ่ายในครัวเรือนแบ่งเป็น 2 ส่วนเช่นเดียวกับรายได้ คือรายจ่ายในการเกษตร ซึ่งเป็นรายจ่ายที่เกิดจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรทุกชนิด และรายจ่ายในการครองชีพ ซึ่งเป็นรายจ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร

ครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีรายจ่ายค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับรายได้ โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 16,421.71 บาท ในจำนวนนี้เป็นรายจ่ายในการครองชีพถึงร้อยละ 87.24 รายจ่ายในการเกษตรมีเพียงร้อยละ 12.76 เท่านั้น (ตารางที่ 3.49) เนื่องจากมีพื้นที่ดินทำการเกษตรน้อย และครัวเรือนส่วนใหญ่มิได้ประกอบอาชีพทางการเกษตร

รายจ่ายที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนคือ รายจ่ายเกี่ยวกับค่าอาหาร ซึ่งมีสูงถึงร้อยละ 44.08 ของรายจ่ายในครัวเรือน สำหรับรายจ่ายอื่น ๆ มีสัดส่วนน้อย (ตารางที่ 3.50)

เมื่อศึกษาถึงจำนวนครัวเรือน จำแนกตามระดับรายจ่ายพบว่า ครัวเรือนประมาณร้อยละ 72 มีรายจ่ายไม่เกิน 20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี บางครัวเรือนมีรายจ่ายต่ำมาก เนื่องจากมีบุตรหลานคอยอุปการะนำอาหารมาให้บริโภคและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครัวเรือนแทน และบางครัวเรือนออกหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ กบ ปลา ตามธรรมชาติ มาเป็นอาหาร หรือแลกเปลี่ยนข้าวสารและอาหารอื่น ๆ ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากนัก

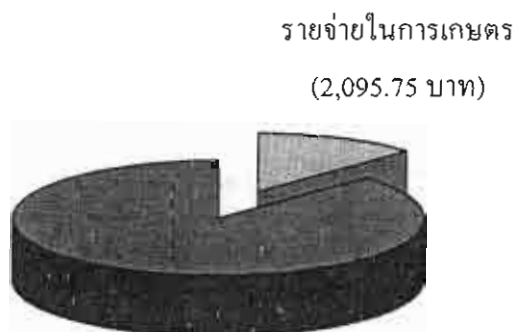
3.20 รายได้สุทธิ

เมื่อนำรายได้และรายจ่ายมาหักลบกัน พบว่ารายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนติดลบอยู่ 1,367.24 บาท (ตารางที่ 3.52) ซึ่งแสดงว่าโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ และเมื่อพิจารณารายได้สุทธิเป็นรายครัวเรือน พบว่ามีจำนวนครัวเรือนถึงประมาณ 1 ใน 3 ที่มีรายได้สุทธิติดลบ หรือมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ (ตารางที่ 3.53) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงก่อให้เกิดภาวะหนี้สินติดตามมา ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

รายได้นอกการเกษตร
(12,413.14 บาท)

รูปที่ 3.2 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (15,054.47 บาท)

รายจ่ายในการครองชีพ
(14,325.96 บาท)

รูปที่ 3.3 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน (16,421.71 บาท)

3.21 หนี้สิน

ผลการศึกษาหนี้สิน ณ วันสำรวจ พบว่า ครัวเรือนร้อยละ 70 มีหนี้สินติดค้างอยู่ (ตารางที่ 3.54) โดยปริมาณหนี้สิน ณ วันสำรวจเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 9,508.07 บาท หนี้สินดังกล่าวนี้มีที่มาจากหลายแหล่ง ที่สำคัญคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งครัวเรือนยากจนดัดดานมีจำนวนเงินที่เป็นหนี้ถึงร้อยละ 36.75 ของจำนวนหนี้ทั้งหมด (ตารางที่ 3.55) สำหรับแหล่งเงินกู้ ได้แก่ เพื่อนบ้าน ร้อยละ 23.43 พ่อค้า ร้อยละ 22.00 ชกส. ร้อยละ 16.86 และญาติ ร้อยละ 14.57 เป็นต้น (ตารางที่ 3.56)

นอกจากการพิจารณาหนี้สิน ณ วันสำรวจแล้ว ยังได้พิจารณาถึงภาวะการกู้ยืมเงินในรอบปี 2541 ด้วย ซึ่งพบว่า จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในรอบปี 2541 เท่ากับร้อยละ 53.14 (ตารางที่ 3.57) โดยมีปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 4,084.49 บาท (ตารางที่ 3.58) โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญคือ จากพ่อค้า ร้อยละ 18.57 เพื่อนบ้าน ร้อยละ 18.29 ญาติ ร้อยละ 12.86 และ ธกส. ร้อยละ 8.86 (ตารางที่ 3.59) ส่วนปริมาณเงินกู้ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.37 ต่ำกว่า 5,000 บาท (ตารางที่ 3.60)

เงินกู้ที่ได้มามีถูกนำไปใช้เพื่อการเกษตรเพียงประมาณ 1 ใน 5 ส่วนที่เหลือถูกนำไปใช้นอกการเกษตร ซึ่งมีได้ก่อให้เกิดการผลิต และมีได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันที่ให้เงินกู้ จึงเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่นำมาซึ่งความยากจน (ตารางที่ 3.61)

3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่ยากจนดัดดานมีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้านค่อนข้างน้อย เนื่องจากความด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้ากลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น กลุ่มลูกค้า ธกส. กลุ่มสหกรณ์ ครัวเรือนยากจนเหล่านี้มักไม่ได้รับการชักชวนให้เข้ากลุ่ม เพราะจะเป็นภาระให้แก่คนในกลุ่ม แม้แต่กลุ่มลูกค้า ธกส. ซึ่งครัวเรือนที่ยากจนดัดดานเหล่านี้เข้าร่วมมากที่สุด ก็เข้าร่วมเพียงร้อยละ 21.71 เท่านั้น (ตารางที่ 3.62)

3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ

เพื่อศึกษาว่าครัวเรือนที่ยากจนดัดดานได้รับการดูแลช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร จึงได้ศึกษาถึงความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่ครัวเรือนเหล่านี้ได้รับ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

3.23.1 การอบรมวิชาชีพ

กล่าวได้ว่าครัวเรือนที่ยากจนดัดดานได้รับการอบรมวิชาชีพในด้านต่าง ๆ น้อยมาก ดังจะเห็นว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 97.14 ที่ไม่เคยได้รับการอบรมวิชาชีพใด ๆ เลย และครัวเรือนที่เคยอบรมก็เคยอบรมเพียงหลักสูตรเดียวเท่านั้น เช่น การใช้สารเคมีทางการเกษตร การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เป็นต้น (ตารางที่ 3.63)

3.23.2 เงินช่วยเหลือ

ครัวเรือนที่ยากจนดัดดานร้อยละ 81.71 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน สำหรับครัวเรือนที่เคยได้รับเงินช่วยเหลือ เกือบทั้งหมดเป็นเงินช่วยเหลือจากการที่รัฐบาลให้แก่ผู้สูงอายุ

ที่ได้รับการคัดเลือกจากคนในหมู่บ้าน การได้รับเงินช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ยังมีน้อยมาก

3.23.3 วัสดุอุปกรณ์การเกษตร

เช่นเดียวกับความช่วยเหลืออื่น ๆ คราวเรือนที่ยากจนดักดานถึงร้อยละ 96.86 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตรเลย มีจำนวนน้อยที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น ส่วนความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชนก็มีเพียงเล็กน้อยเช่นกัน (ตารางที่ 3.65)

3.23.4 คำแนะนำในการประกอบอาชีพ

มีครัวเรือนเพียงร้อยละ 3.14 เท่านั้นที่เคยได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ อีกร้อยละ 96.86 ไม่เคยได้รับคำแนะนำเลย คำแนะนำต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นคำแนะนำในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งได้จากหน่วยงานของรัฐเกือบทั้งหมด (ตารางที่ 3.66)

3.23.5 การทำบัตรประกันสุขภาพ

การทำบัตรประกันสุขภาพเป็นเรื่องเดียวที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมากที่สุด โดยมีครัวเรือนจำนวนถึงร้อยละ 81.14 ที่มีบัตรประกันสุขภาพ ซึ่งช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลลงได้มาก สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ ให้เหตุผลว่ายังไม่มีเงินทำบัตร และมีบางรายที่ไม่ทราบว่ามีการทำบัตรประกันสุขภาพ การทำบัตรประกันสุขภาพนี้นับเป็นเรื่องที่ประชาชนในชนบทให้ความสนใจมาก และเป็นเรื่องที่รัฐควรทำให้ทั่วถึงต่อไป โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนควรจะมีบัตรประกันสุขภาพให้ครบทุกครัวเรือน (ตารางที่ 3.67)

จากการพิจารณาความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่มีต่อครัวเรือนที่ยากจนดักดานดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกือบจะไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากรัฐเลย สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายรัฐยังไม่มีปฏิบัติไปถึงคนยากจนจริง ๆ นโยบายส่วนใหญ่เป็นนโยบายกว้าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อประชากรในชนบท ซึ่งคนยากจนมาก ๆ บางส่วนถูกกีดกัน หรือไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้คนยากจนดักดานเหล่านี้ถูกละเลยมากกว่าคนในชนบทโดยทั่วไป

3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ปัจจัยพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในที่นี้จะพิจารณา 4 ปัจจัยคือ ถนน น้ำดื่ม น้ำใช้ และไฟฟ้า โดยเป็นการพิจารณาว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับประโยชน์หรือความสะดวกจากปัจจัยทั้ง 4 ชนิดนี้ มากน้อยเพียงไร ผลการศึกษามีดังนี้